BETÆNKNING

ANGÅENDE

PRIVATTEATRENES FORHOLD

*

AFGIVET AF DET VED
JUSTITSMINISTERIETS SKRIVELSE AF 31. JANUAR 1949
NEDSATTE UDVALG

Det administrative bibliotek
Slotsholmsgade 12
1216 København K
Tlf. (01) 12 25 17

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1952

D-77096/1 77.096/2 ex. 1

INDHOLDSFORTEGNELSE

I. Indledende bemærkninger. Side

A. Baggrunden for udvalgets nedsættelse 7

B. Udvalgets hovedsynspunkter

1. Bevillingssystemet. Amatørteatrene 8
2. Det kgl. Teaters eneret m. v. 12
3. Teaterbygninger 26
4. Skuespillernes arbejdsforhold 29
5. Understøttelsesfond for skuespillere m. fl. 31
6. Teatercensuren.
   a) Almindelige bemærkninger 34
   b) Flertallets indstilling 36
   c) Mindretallets indstilling 40
7. Offentlig støtte til teatrene. Teaterfond og teatercentral 41
8. Spørgsmål vedrørende de dramatiske forfatteres stilling 44

II. Udvalgets udkast til lov om udøvelse af teatervirksomhed 47

III. Bemærkninger til lovudkastet 53

BILAG

1. Oplysninger om teaterforholdene i udlandet 61
2. Udtalelse af direktør Thorvald Larsen vedrørende Det kgl. Teaters særrettigheder 65
3. Betænkning fra det af teaterudvalget nedsatte underudvalg til undersøgelse af tekniske spørgsmål i forbindelse med opførelse af nye teatre og forbedring af eksisterende tournéscener 74
4. Skrivelse af 21. april 1949 til justitsministeriets udvalg angående biografvæsenet 92
5. Skrivelse af 19. oktober 1950 til justitsministeriet angående bevaring af bestående teatre 94
6. Skrivelse af 20. november 1950 fra justitsministeriet angående samme spørgsmål 96
7. Skrivelse af 29. juni 1950 til justitsministeriet angående brandtilsynet med teatrene 97
8. Skrivelse af 14. november 1949 til direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet angående skuespilleres ret til ferie med løn 99
9. Skrivelse af 16. juni 1950 fra socialministeriet angående samme spørgsmål 102
10. Udkast til fundats for en understøttelsesfond for skuespillere m. fl. 103
11. Skrivelse af 13. august 1949 til undervisningsministeriets udvalg angående en revision af Bernerkonventionen vedrørende spørgsmålet om forfatterhonorar af amatørforestillinger indenfor foreningskredse 105
12. Skrivelse af 17. marts 1950 til justitsministeriet angående samme spørgsmål 106
13. Skrivelse af 8. november 1951 til justitsministeriet angående støtte til provinstournéerne 107

Den 31. januar 1949 nedsatte justitsministeriet et udvalg, som med udgangspunkt i en betænkning, der i 1941 er afgivet af et ved justitsministeriets skrivelse af 27. august 1938 nedsat udvalg, skulle fremkomme med forslag om ændring i privatteatrenes forhold, herunder angående spørgsmålet om teatercensur.

Justitsministeriet anmodede ekspeditionssekretær i samme ministerium, nu professor ved Aarhus Universitet, dr. jur. *Louis le Maire,* om at overtage hvervet som udvalgets formand.

Til medlemmer af udvalget beskikkedes iøvrigt:

landsretssagfører *Jon Palle Buhl,* som juridisk konsulent for Dansk Skuespillerforbund,
forfatteren *Mogens Dam,* formand for Dansk Revyforfatter- og Komponistforbund,
forfatteren *Leck Fischer,* formand for Danske Dramatikeres Forbund,
direktør *Thomas P. Hejle,* leder af Dansk Skolescene,
skuespiller *Kai Holm,* formand for Dansk Skuespillerforbund,
direktør *Axel Illum,* formand for Provinsteater-direktørforeningen, omfattende tournéerne,
direktør *Thorvald Larsen,* formand for Teaterdirektørforeningen, omfattende de københavnske privatteatre og teatrene i Aalborg, Århus og Odense,
afdelingschef i skattedepartementet *Victor Nielsen,*
afdelingschef ved statsradiofonien *Henning Rohde* som repræsentant for undervisningsministeriet.

Under direktør Thorvald Larsens sygdom i november—december 1949 indtrådte direktør for Det ny Teater *Peer Gregaard* i hans sted midlertidigt i udvalget.

Sekretær i justitsministeriet *Tage Taul* har fungeret som udvalgets sekretær.

Udvalget har afholdt en række møder og har herunder modtaget repræsentanter for Sammenslutningen af Provinsens Teaterforeninger, Fællesrepræsentationen for Danmarks Amatørteatre, de faste teatre i provinsen (landsdelsscenerne) og organisationen Dramaret; ligeledes har udvalget forhandlet med censor for privatteatrene, dr. phil. *I. C. Normann,* der i et udvalgsmøde har redegjort for censurens arbejde.

Endvidere har udvalget gennem afdelingschef Victor Nielsen fulgt arbejdet i det af finansministeriet nedsatte udvalg angående ændring i forlystelsesafgiftsloven, ligesom man har forhandlet med justitsministeriets biografudvalg om forhold, der berørte begge udvalgs arbejdsområde.

Et af udvalget nedsat underudvalg, der med justitsministeriets godkendelse tiltrådtes af scenemester ved Det ny Teater *Helge Jespersen* og scenemester ved Det kgl. Teater *Thorolf Pedersen,* har foretaget en undersøgelse af teatrenes bygnings- og scenetekniske forhold.

Som resultat af udvalgets arbejde foreligger nærværende betækning, til hvilken slutter sig et udkast til lov om udøvelse af teatervirksomhed. Der er indenfor udvalget enighed om de stillede forslag, dog at formanden, landsretssagfører Buhl og forfatteren Leck Fischer har afgivet en særudtalelse angående censurspørgsmålet. Endvidere har teaterdirektør Axel Illum afgivet en særudtalelse til lovudkastets § 11, og afdelingschef Henning Rohde har dels fremsat udtalelser, der tager afstand fra enkelte af lovudkastets bestemmelser, dels en udtalelse, der argumenterer for opretholdelse af Det kgl. Teaters eneret til opførelse af visse stykker m. v.

Det nævnte underudvalg har udarbejdet forslag til forbedring af provinsteatrenes bygnings- og sceneteknikske forhold. Disse forslag, der er tiltrådt af udvalgets øvrige medlemmer, findes optaget som bilag til nærværende betænkning.

København i december 1951.

Jon Palle Buhl. **Mogens Dam.** **Leck Fischer.** **Thomas P. Hejle.** **Kai Holm.**

Axel Illum. **Thorvald Larsen.** **Louis le Maire,**
formand.

Victor Nielsen. **Henning Rohde.**

Tage Taul.

I.

Indledende bemærkninger.

A. Baggrunden for udvalgets nedsættelse.

Af det ved justitsministeriets skrivelse af 27. august 1938 nedsatte udvalg angående privatteatrenes forhold blev der i september 1941 afgivet en betænkning, der blandt andet indeholder udkast til lov om udøvelse af teatervirksomhed. Betænkningen kom imidlertid ikke til at afgive grundlag for noget lovforslag, idet krigsforholdene gjorde det naturligt, at man udskød behandlingen af disse spørgsmål. Den i betænkningen givne fremstilling af teatervæsenets retlige ordning har således fortsat gyldighed som en redegørelse for de bestående forhold.

Efter krigens afslutning kom teatrenes forhold påny under debat, og navnlig blev der nu også fremsat kritik af teatercensuren, der i betænkningen af 1941 var foreslået opretholdt.

På den i København i 1948 afholdte nordiske teaterkongres blev der vedtaget en resolution, der udtaler sin fordømmelse af enhver form for teatercensur, som giver et enkelt politisk parti, en regering eller et politistyre mulighed for indflydelse på teatrenes repertoire. Endvidere vedtoges resolutioner om gennemførelse af en lovgivning til økonomisk støtte af teatrene og om sikring af de udøvende kunstneres retlige stilling. Disse resolutioner blev fremsendt til justitsministeriet, der forelagde dem for teaterrådet.

I en udtalelse af 5. november 1948 henstillede teaterrådet, at de af teaterkongressen påpegede forhold blev underkastet en nærmere drøftelse i et sagkyndigt udvalg, som tillige kunne foretage en gennemgang af den foreliggende betænkning, der, efter at så forholdsvis lang tid var hengået, næppe uden videre turde lægges til grund for et lovgivningsarbejde. Justitsministeriet nedsatte derefter ved skrivelse af 31. januar 1949 nærværende udvalg.

Da udvalget påbegyndte sit arbejde, gik man indledningsvis ud fra den forudsætning, at den foreliggende betænkning fra 1941 i hovedtrækkene kunne lægges til grund, således at man blot fra udvalgets side skulle tilføje de bemærkninger, hvortil der kunne være anledning. Det viste sig imidlertid hurtigt, at man på væsentlige punkter ville nå til resultater, der afgørende brød med det tidligere, og at adskillige spørgsmål, der ikke hidtil havde været i forgrunden, nu i særlig grad måtte give anledning til drøftelse. Det er derfor blevet en selvstændig betænkning, der nu afgives, idet man dog under gennemgangen af spørgsmålene har taget betænkningen af 1941 til udgangspunkt og derfor også stadig i sin argumentation tager sigte på denne betænkning. Det i nærværende udvalgs betænkning indeholdte lovudkast har på tilsvarende måde relation til det tidligere udkast, hvis systematiske opstilling man i store træk har fulgt, ligesom man også ved enkeltbestemmelsernes udformning har taget sit udgangspunkt i det tidligere.

Der vil i det følgende indledningsvis blive redegjort for udvalgets hovedsynspunkter, hvorefter der fremsættes et udkast til lov om udøvelse af teatervirksomhed med dertil knyttede bemærkninger; til disse sidstnævnte bemærkninger må der henvises for så vidt angår udvalgets stillingtagen til forskellige enkeltheder.

B. Udvalgets hovedsynspunkter.

1. Bevillingssystemet. Amatørteatrene.

I den tidligere betænkning (i det følgende kaldet betænkning I) tages der stilling til de forskellige muligheder, der logisk kan komme i betragtning med henblik på teatervæsenets retlige regulering. Udvalget afvejer her de i betragtning kommende eventualiteter og konkluderer i et forslag om bevarelse af bevillingssystemet.

Nærværende udvalg har ikke på tilsvarende måde fundet anledning til en generel drøftelse af det nævnte spørgsmål. Når udvalget i betænkningen og i lovforslaget opererer med et bevillingssystem, er det altså ikke ud fra nogen principiel stillingtagen, og det må påregnes, at forskellige synspunkter her kunne have gjort sig gældende. Udvalget er imidlertid gået ud fra det bestående bevillingssystem som det givne, og man har ment, at det under alle omstændigheder ikke indenfor en nærmere fremtid kunne være rimeligt at afvige fra dette system, der netop under de nuværende forhold, hvor de faktiske muligheder for at etablere sig som teaterleder er så begrænsede, må skønnes at have sin særlige berettigelse. Man har herved naturligvis også henset til, at systemet ikke, således som det praktiseres, har kunnet give anledning til berettigede klager, idet kvalificerede teaterledere almindeligvis ikke derigennem afskæres fra at udnytte muligheder, der iøvrigt ville stå dem åbne; omvendt kunne man, om der intet bevillingssystem var, have tænkt sig, at ukvalificerede kræfter til skade for teatret som sådant havde lagt beslag på de alt for fåtallige teaterlokaler.

Det er ikke hermed sagt, at bevillingssystemet ikke også under andre forhold kunne være hensigtsmæssigt; det er alene fastslået, at tiden ikke nu er inde til at anfægte berettigelsen af et system, der efter mangeårige erfaringer har vist sig at kunne fungere tilfredsstillende.

Tilmed finder udvalget at burde gå ind for en udvidelse af bevillingssystemet udover dettes hidtidige rammer, idet man i overensstemmelse med det i betænkning I derom fremsatte forslag har fundet, at bevilling ikke blot bør kræves til offentlige forestillinger, men også til ikke-offentlige forestillinger, medmindre det drejer sig om optræden af en forenings medlemmer indenfor selve foreningen eller om vederlagsfri opførelser indenfor foreningsrammer. Man kan med hensyn til begrundelsen herfor henvise til det i betænkning I (side 21—22) derom anførte, hvoraf det vil fremgå, at der gennem de halvprofessionelle amatørforestillinger, der i så udstrakt grad florerer indenfor foreningslivet, påføres det kunstnerisk arbejdende teater, hvortil der af bevillingsmyndighederne stilles særlige krav i faglig og økonomisk henseende, en ubillig konkurrence.

Ved forsøg, der i sin tid fra anden side blev gjort ved at indrykke en annonce om teaterforestillinger, viste det sig således, at der indkom en særdeles broget mængde tilbud fra personer indenfor de mest forskelligartede professioner, der alle stillede sig til rådighed med betalte amatørforestillinger. Der er også forefaldet adskillige tilfælde, hvor tournébevillingshavere har været udsat for, at halvprofessionelle amatørforetagender allerede har berejst en hel egn med den forestilling, som bevillingshaveren har ladet indstudere,

således at det har været umuligt for vedkommende bevillingshaver at opføre forestillingen det pågældende sted. De fleste teaterinteresserede på egnen har i et sådant tilfælde set stykket og tilmed for en væsentlig billigere pris, end det er muligt for et professionelt ensemble at tilbyde. Dels er de medvirkende i en „amatørforestilling" naturligvis i stand til at nøjes med et beskedent honorar, dels er arrangørernes udgifter også i andre henseender betydeligt lavere bl. a. derved, at der som regel ikke er ydet noget honorar til forfatteren eller dennes repræsentant.

Efter udvalgets forslag vil det være muligt at dæmme op for denne særdeles uheldige udvikling og at hidføre en sanering af dette hidtil af lovgivningen upåagtede område. Udvalgets forslag er derimod naturligvis ikke ensbetydende med, at man vil amatørteatret til livs.

Allerede i betænkning I understreges det, at det således stillede forslag ikke tager sigte på og ikke vil begrænse det ideelt betonede amatørteater. Indenfor nærværende udvalg anser man det for særligt magtpåliggende at fremhæve dette, fordi man i så høj grad er inde på den tanke, at amatørteatret, hvor det er ideelt og ikke forretningsmæssigt betonet, er en værdifuld faktor, som man — også indenfor det professionelle teater — må regne med og respektere. De kunstnerisk arbejdende amatørskuespillere rekrutteres netop blandt de mennesker, for hvem teatret er noget andet og mere end en tilfældig adspredelse, og disse mennesker vil her gennem aktiv udfoldelse kunne uddybe deres forståelse af teatrets kunst. Selv om man alene ville se det ud fra et rent teateregoistisk synspunkt, måtte man derfor være interesseret i, at denne form for amatørteater kunne fremmes mest muligt, idet der utvivlsomt her skabes en interesse for og en tilknytning til teatret, der også kommer det professionelle teater til gode. Imidlertid må spørgsmålet naturligvis ses under en videre synsvinkel, og det må i så henseende være indlysende, at amatørteatret er en levende faktor indenfor det kulturelle liv; dette erkendes da også i høj grad i udlandet, hvor amatørteatret adskillige steder møder interesse og støtte i et omfang, hvori det ikke kendes hos os.

Visse former for amatørteater — de egentlige dilettantforestillinger indenfor en snæver kreds— har kun et selskabeligt formål; det drejer sig her om harmløs underholdning, der ikke gør krav på særlig støtte, og som heller ikke træder nogen berettiget interesse for nær. En anden type af forestillinger er af et mere folkloristisk tilsnit, således som det kendes fra de mangfoldige festspil, der i sommerens løb afholdes landet over; der kan ofte i disse tilfælde være kunstneriske aspirationer, men ligeså ofte vil den rent teatermæssige interesse her træde i baggrunden. Endelig er der det egentlige amatørteater, hvis drivkraft er teaterinteressen, og indenfor hvis rammer der udfoldes kunstneriske bestræbelser.

Afgørende forskellig fra disse former for amatørteater er de førnævnte halvprofessionelle teatervirksomheder, der slår mønt af deres amatørvirksomhed gennem udbud af foreningsforestillinger, der af let forståelige grunde kan tilbydes til priser, med hvilke de professionelle teatre ikke kan konkurrere. Sådan virksomhed kan givetvis ikke tolereres, når henses til de krav, der i tilknytning til bevillingssystemet stilles til det egentlige teatererhverv. Det er den sidstnævnte form for amatørteater, der ønskes modarbejdet. Derimod fortjener det ideelt og kunstnerisk arbejdende amatørteater støtte, og denne støtte må i overensstemmelse med et af direktør Thomas P. Hejle herom udarbejdet forslag formentlig fortrinsvis tage sigte på repertoiret og på instruktionen. I skrivelse af 12. juli 1951 har udvalget gjort ungdomskommissionen, med hvilken man har forhandlet om disse spørgsmål, bekendt med forslagets indhold.

Efter dette forslag må opmærksomheden i første række koncentreres om amatørteatrenes behov for et egnet repertoire. Dette behov er for enhver, der har kendskab til disse forhold, noget ganske iøjnefaldende; man vil af foreningsblade kunne se, at der i vid udstrækning til foreningerne falbydes produkter af en uhyrligt ringe kvalitet.

Skal denne mangel afhjælpes, vil det være naturligt at søge bistand hos „Selskabet Dramatisk Bibliotek". Dette bibliotek er en selvejende institution, hvis bogindkøb bekostes af Det kgl. Teater, Folketeatret, Frederiksberg Teater, Det ny Teater, teatrene i Aalborg, Århus og Odense, Dansk Skolescene, Statsradiofonien og filmsselskaberne Nordisk Films Kompagni, Palladium og Saga Studio samt Folmer Hansens teaterforlag. Af staten ydes der gennem undervisningsministeriet et lignende tilskud til biblioteket som det fra privat side tilvejebragte, og universitetsbibliotekets 1. afdeling har stillet plads til rådighed for bibliotekets samlinger.

Det er nu tanken, at biblioteket — uden bekostning for dette — skulle nedsætte et sagkyndigt udvalg med bibliotekets daglige leder som formand og med den opgave at foretage en gennemgang af bibliotekets samling under hensyntagen til amatørteatrets særlige behov. Det skal herved bemærkes, at der i samlingen forefindes et ikke ubetydeligt antal af skuespil, der specielt er beregnet på amatøropførelse; men der vil også derudover blandt de adskillige tusinde skuespil, der rummes i biblioteket, være arbejder, som amatører med fordel kan optage i deres repertoire. Det synspunkt, der må lægges til grund for udvælgelsen, vil naturligvis navnlig være, om stykkernes scenetekniske krav er forenelige med det for amatørteatre mulige; men dette synspunkt kan ikke være enerådende. Indenfor den dramatiske litteratur findes talrige værker, der er af kunstnerisk værdi, men som dog ikke, eller i hvert fald ikke for tiden, kan tænkes opført af de professionelle teatre. Her har amatørerne altså en selvstændig mission; ofte vil det måske dreje sig om dramatikere, der udover almindeligt opførte skuespil har skrevet mindre arbejder, som kaster lys over ikke ellers kendte sider af deres forfatterskab. Men der må også tages hensyn til de bestående muligheder for erhvervelse af opførelsesretten; der vil endvidere kunne bestå en særlig interesse i at fremdrage arbejder af vore egne dramatikere.

En fortegnelse over de således udvalgte værker kunne så udarbejdes i form af en bibliografisk vejledning, der skulle redegøre for hvert enkelt stykkes handling, milieu, rolleliste og scenetekniske krav. Denne vejledning burde yderligere indeholde oplysninger om opførelsesrettighederne og om vilkårene for disses erhvervelse, således at det indskærpes, at disse vilkår ubetinget må overholdes. Endvidere burde opmærksomheden henledes på de lovbestemmelser, som amatørteatret har at iagttage. Endelig ville det også være værdifuldt, om der samtidig kunne gives en kort fremstilling af, hvorledes et amatørteater opbygges, navnlig i organisationsmæssig henseende. Måske ville det også være rimeligt, om vejledningen kom til at indeholde en supplerende fortegnelse over anbefalelsesværdigt repertoire, der er alment tilgængeligt på de offentlige biblioteker.

Med hensyn til mulighederne for at gøre direkte brug af biblioteket skal bemærkes, at dette — som nævnt — er skabt af og opretholdes med tilskud fra de professionelle teatre, og at det derfor naturligvis må sikres, at amatørernes benyttelse af biblioteket ikke på nogen måde kommer til at kollidere med de interesser, som det i første linie er bibliotekets sag at varetage. Det må derfor være overladt til biblioteket at træffe bestemmelse om, i hvilket omfang hjemlån skal være muligt. Skuespil, om hvilke interessen i særlig grad samler sig, kunne vel tænkes mangfoldiggjort ved duplikering eller ved fotokopiering.

Repertoiret alene gør det imidlertid ikke. Instruktøruddannelsen er et andet betydningsfuldt spørgsmål. Det hele afhænger i virkeligheden af instruktørerne; hvor disse svigter, vil deltagerne ikke få det udbytte, de ellers kunne have fået af arbejdet. Det vil her normalt ikke være instruktørernes litterære forudsætninger, der glipper, men deres greb om det praktiske. De vil som regel savne nogle rent tekniske kundskaber, og det gælder derfor om i store træk at orientere dem med hensyn til de fremgangsmåder, der følges af professionelle instruktører ved skuespillerinstruktionen og ved forestillingernes tekniske opsætning. Elementær vejledning på disse punkter må kunne gives ved kursus, der kunne arrangeres af de faste teatres instruktør- og skuespillerkræfter.

Sådanne kursus, der naturligvis kun skulle udstrækkes over et beskedent antal timer, ville ikke blot i sig selv være et værdifuldt bidrag til instruktørernes dygtiggørelse, men ville også virke i retning af et positivt samarbejde mellem amatørerne og de professionelle teaterfolk. Kursusvirksomheden ville være egnet til at understrege, at det her i virkeligheden drejer sig om faktorer med fælles interesser, og at det urimelige konkurrencemoment alene opstår, hvor amatørteatret går ud over de naturlige grænser for sit virksomhedsområde, grænser der så klart kan udledes af selve amatørteatrets idé.

Gennemførelsen af de her foreslåede foranstaltninger må forudsætte, at der ydes visse tilskud fra det offentliges side. Dramatisk Bibliotek vil således under alle omstændigheder få udgifter ved udarbejdelsen af den foreslåede repertoirefortegnelse og vejledning. Det er også nævnt, at der kan blive tale om mangfoldiggørelse af noget af bibliotekets materiale, ligesom der måske også i nogle tilfælde vil være brug for bistand til oversættelsesarbejde. Det er ikke store beløb, hvorom det her vil dreje sig, og det hele må naturligvis begynde under beskedne former, indtil den bestående interesse har manifesteret sig. Det anførte har iøvrigt også gyldighed for instruktørkursus. Der kan her blive udgifter til lokaleleje, og der må navnlig også blive tale om honorarer til de fagfolk, der stiller sig til rådighed.

Man har tænkt sig, at de fornødne bevillinger kunne indgå blandt de tilskud, der af filmsfonden ydes til støtte for dansk teater. Det er altså foranstaltninger, der i og for sig skulle kunne gennemføres på grundlag af allerede gældende lovgivning. Når forslagene alligevel har en nær tilknytning til det udarbejdede lovudkast, er det, fordi den sanering af amatørteatret, der herved tilstræbes, må være den nødvendige forudsætning for, at en støtte til sådan teatervirksomhed overhovedet kan komme på tale.

Med hensyn til teaterbevillingernes rækkevidde er udvalgets flertal af den formening, at det fortsat må anses for ønskeligt, at man følger den efter gældende bevillingspraksis lagte linie, hvorefter de faste teatre ikke har nogen almindelig adgang til tournévirksomhed i kraft af selve deres bevilling. Tournéerne må efter flertallets opfattelse have krav på en tilsvarende konkurrencemæssig beskyttelse som den, der ydes de faste teatre; en sådan beskyttelse må være en naturlig følge af bevillingssystemet og må for landets teaterforhold på længere sigt anses for hensigtsmæssig.

Når det heroverfor af et mindretal anføres, at de eksisterende tournévirksomheder ikke har været i stand til at tilfredsstille provinsens teaterbehov, må hertil bemærkes, at man i det omfang, noget sådant kan gøres gældende, selvsagt ikke har tænkt sig, at der skulle lægges hindringer i vejen for de faste teatres tournévirksomhed, der alene tænkes begrænset i det omfang, hvori hensynet til de bestående tournévirksomheder nødvendigvis tilsiger det.

Om dette spørgsmål er afgivet en sålydende *særudtalelse af afdelingschef Henning Rohde:*

„Rent principielt er jeg personlig en modstander af bevillingssystemt ved teaterdrift. Jeg er ganske enig i, at en række betingelser må kræves opfyldt af den, der vil drive teater, men forudsat at disse betingelser, der stort set svarer til de i lovudkastet opstillede krav (bortset fra bestemmelserne i § 1, stk. 1, sidste pkt. og § 4, nr. 5), er opfyldt og fortsat opfyldes, mener jeg, at tilladelsen til at drive teater burde kunne kræves som en ret og ikke som under bevillingssystemet være afhængig af en nådesakt, bevillingen. Da man imidlertid fra skuespillerorganisationens side af hensyn til sikkerheden for de engageredes krav har lagt stor vægt på bevillingssystemets opretholdelse, har jeg ikke ønsket at afgive noget særvotum for dette punkts vedkommende.

Men inden for bevillingshavernes kreds mener jeg til gengæld, der i videst muligt omfang må kræves fri næring. Jeg er således en modstander af, at et fast teater efter udkastets § 3 skal indhente særlig tilladelse fra justitsministeriet for at få lov at rejse på en provinstourné. Omstændighederne skal tale for tilladelsen, teaterrådet skal anbefale det, og tilladelsen kan betinges af, at der samtidig åbnes adgang for en anden bevillingshaver til at spille på det ansøgende teaters scene. Når det professionelle amatørteater florerer, som tilfældet er, skyldes det efter min mening i første række, at de eksisterende tournéselskaber ikke har været i stand til fuldtud at tilfredsstille provinsens teaterbehov. — Man burde derfor i stedet for at lægge hindringer i vejen for de stationære teatres tournévirksomhed opmuntre en sådan. Det kan hænde, at et privatteater får en langvarig succes på et stykke, der kun anvender en del af teatrets kunstneriske personale. Trods nødvendige prøver på teatrets næste forestilling kan der godt blive længere pauser, hvor det ikke benyttede personale går uden opgaver. — Hvis sådanne pauser kunne udnyttes til provinstournéer, vil der kunne ydes værdifulde bidrag til provinsens teaterliv. Sådant initiativ burde loven kalde på, og ikke blot vanskeliggøre".

2. Det kgl. Teaters eneret m. v.

I betænkning I (side 51—52) er redegjort for den ifølge lov nr. 62 af 12. april 1889 om teaterdrift i København bestående retstilstand, hvorefter der er tillagt Det kgl. Teater visse privilegier med hensyn til opførelser af skuespil i København. Herefter må der i tiden fra den 1. oktober til den 30. april ikke uden tilladelse af undervisningsministeriet opføres skuespil eller opera på fremmede sprog (hvortil dog ikke henregnes norsk og svensk) eller ballet af nogen udenlandsk trup (§ 1). Intet privatteater må opføre noget til Det kgl. Teaters repertoire henhørende stykke, medmindre Det kgl. Teater ikke har bragt stykket til opførelse i løbet af 10 på hinanden følgende år, hvilken tidsfrist Det kgl. Teaters bestyrelse dog kan forkorte overfor værker, som den ikke agter at lade opføre (§ 2). Endelig må bevillingshavere under deres bevillings fortabelse ikke erhverve fremmede — hvortil dog ikke henregnes norske og svenske — forfatteres eller komponisters dramatiske værker på en sådan måde, at Det kgl. Teaters adgang til opførelse af disse indskrænkes (§ 4).

Ligesom indenfor udvalget af 27. august 1938 er der indenfor nærværende udvalg enighed om, at bestemmelsen i § 1 i loven af 12. april 1889 kan ophæves som forældet.

Med hensyn til lovens § 2 ville et flertal indenfor udvalget af 27. august 1938 bevare Det kgl. Teaters ved denne bestemmelse hjemlede eneret, således at den i bestemmelsen omhandlede 10-års periode dog i forfatterens (komponistens) levetid og i 10 år

efter udløbet af det år, i hvilket han var afgået ved døden, blev indskrænket til 5 år. Et mindretal henstillede, at bestemmelsen blev helt ophævet.

Nærværende udvalg — med undtagelse af afdelingschef Henning Rohde, der har afgivet en særudtalelse om spørgsmålet — kan ganske tilslutte sig mindretallet indenfor det tidligere udvalg, idet man anser det for principielt forkert gennem et lovbud som det omhandlede at gøre indgreb i de københavnske privatteatres bestemmelsesret med hensyn til deres repertoire. Bestemmelsen er et levn fra svundne tider, og den må for en nutidig opfattelse fremtræde som en oplagt uretfærdighed. Også hensynet til publikum må føre til, at teatrene stilles så frit som muligt ved valget af deres repertoire; dette gælder ikke alene, fordi det efterhånden kun er et begrænset udsnit af befolkningen, der overhovedet har mulighed for at komme i Det kgl. Teater, men også fordi teatrets muligheder for en regelmæssig genoptagelse af de stykker fra det ældre repertoire, der har publikums interesse, ifølge sagens natur må være begrænsede. Enerettens ophævelse vil ikke påføre Det kgl. Teater nogen følelig konkurrence; når teatret ønsker at opføre et af de pågældende stykker, vil det altid på forhånd have sikret sig et forspring i kraft af sin særlige position. Den omstændighed, at teatret kun har haft interesse for at bevare eneretten til et lille fåtal af de stykker, der bringes til opførelse, tyder også på, at denne eneret kun er af underordnet betydning for teatret. Der er sikkert heller ikke noget andet teater i verden, der har en tilsvarende beskyttelse.

Lovens § 3 vedrører de københavnske teatres bevillinger. Den er altså det her omhandlede spørgsmål uvedkommende og vil blive erstattet af lovforslagets øvrige bestemmelser.

Udvalget kan endelig tiltræde det tidligere udvalgs forslag om ophævelse af § 4 i loven af 1889.

Afdelingschef Henning Rohde har — i modsætning til de medlemmer af det tidligere udvalg, der da repræsenterede Det kgl. Teaters interesser — også for denne bestemmelses vedkommende indtaget et særstandpunkt, idet den under og efter den sidste krig stedfundne udvikling med hensyn til opførelsesrettighedernes placering i Skandinavien efter hans opfattelse har nødvendiggjort en fastholdelse af den Det kgl. Teater ved nævnte bestemmelse givne beskyttelse.

De øvrige medlemmer af udvalget er af den opfattelse, at det ikke ville være rimeligt, om Det kgl. Teater skulle kunne forlange et stykke, som et privatteater stod i begreb med at erhverve, og hvor hele det hidtidige initiativ altså er udfoldet af den private bevillingshaver, overdraget til sig. Om en sådan selvstændig ret overhovedet kan udledes af bestemmelsen er iøvrigt tvivl underkastet, idet loven alene udsiger, at opførelsesretten ikke må erhverves på en sådan måde, at Det kgl. Teaters opførelsesadgang derved indskrænkes; det er altså tænkeligt, at bestemmelsen alene indebærer, at teatret i påkommende tilfælde må have mulighed for at erhverve en sideløbende opførelsesret.

Efter den indenfor udvalgets flertal herskende opfattelse er bestemmelsens konsekvenser ikke antagelige. Bestemmelsen har da heller ikke fundet anvendelse i praksis, og dens ophævelse ville derfor ikke være et brud med det nuværende.

Det er overflødigt at påpege nødvendigheden af, at statsscenen bevarer sin kontakt med den samtidige dramatik, og det er klart, at der her, betinget af Det kgl. Teaters særlige karakter, vil kunne opstå visse problemer. Man indser imidlertid ikke, at de hidtidige erfaringer skulle være egnede til at godtgøre, at teatret ikke fortsat, uden statsindgreb, vil have de fornødne muligheder i nævnte henseende. Teatrets særlige position vil utvivlsomt her gøre sig gældende, ligesom man ikke må overse, at der på dets nye scene

er mulighed for en repertoirelægning efter samme linier som de øvrige teatres. Selvom det herved må erindres, at de to sceners spilleplaner må koordineres under fornøden hensyntagen til det disponible personale, så vil det dog af opførelsestallet for skuespil som „Omstigning til Paradis" og „En sælgers død" kunne ses, at den angivne mulighed er en klar realitet; førstnævnte skuespil blev nemlig opført 66 gange i een sæson og sidstnævnte 112 gange i to sæsoner. Man kan ejheller tiltræde det i denne forbindelse fremførte argument, at statstilskudet til Det kgl. Teater må have en så vidtgående beskyttelse af teatret som den her omhandlede til nødvendig forudsætning; man kunne vel — om man overhovedet vil argumentere udfra dette tilskud — med større ret hævde, at teatret herigennem er tilstrækkeligt favoriseret. Endelig er man også af den opfattelse, at forfatteren eller hans repræsentant frit bør kunne bestemme, til hvem han vil overlade opførelsesretten til sit arbejde.

I det anførte ligger selvsagt ikke nogen underkendelse af Det kgl. Teaters overordentlige betydning for dansk teater og for vort kulturliv i dets helhed. Man finder tværtimod, at dette teaters hele stilling er en sådan, at det ikke kan have noget naturligt behov for at beskytte sine interesser gennem indgreb i privatteatrenes naturlige rettigheder. Når man erkender, at privatteatrene har en mission, og når man må anerkende, at disse teatre også rent faktisk har ydet en indsats, der er af betydning, så har man dermed efter flertallets opfattelse også afskåret sig fra at gå ind for en ordning, der vil byde privatteatrene sådanne vilkår, som ville blive følgen, såfremt lovbestemmelsen bringes til anvendelse efter sin ordlyd.

I forbindelse med spørgsmålet om Det kgl. Teaters privilegier finder udvalget yderligere anledning til at fremdrage nogle særlige spørgsmål, der berører privatteatrenes stilling overfor Det kgl. Teater.

Ifølge § 8 i lov nr. 40 af 14. februar 1935 om Det kgl. Teater og om oprettelse af en kulturel fond, således som denne bestemmelse er ændret ved lov nr. 174 af 13. april 1938, er erhvervsmæssig eller andelsmæssig forretningsvirksomhed, hvorved en person, institution eller sammenslutning som repræsentant for indehaveren af forfatterretten eller komponistretten eller som kontraktmæssig indehaver af denne ret afslutter kontrakter angående et i henhold til lov nr. 149 af 26. april 1933 beskyttet dramatisk værks eller musikværks offentlige opførelse eller udførelse, kun tilladt, når bevilling fra undervisningsministeren foreligger og på de vilkår, der fastsættes af denne.

I henhold hertil er institutionen Dramaret autoriseret af undervisningsministeriet til ved sine medlemmer at afslutte kontrakter angående opførelse af dramatiske værker, medens institutionerne Koda-Dramatik og Koda har autorisationer forsåvidt angår henholdsvis musikdramatiske værker og musikværker.

De autoriserede institutioner erlægger i henhold til § 7, stk. 3 c) i ovennævnte lov af 14. februar 1935 en afgift på 10 pct. af det honorar, forfatteren eller komponisten eller den, der er kontraktmæssig indehaver af forfatterretten eller komponistretten, oppebærer for overdragelse af retten. Afgiften indbetales for dramatiske værkers vedkommende til Dramaret af den danske autoriserede forlægger eller, hvor retten er erhvervet fra en udenlandsk teaterforlægger, af vedkommende teaterdirektør og overføres herfra til den kulturelle fond. Desuden erlægges i henhold til vedkommende institutions statutter til den autoriserede institution en afgift, der for dramatiske værkers vedkommende er ansat til 5 pct. af forfatterhonoraret med fradrag af den nævnte 10 pct.-afgift, svarende til 4½ pct. af det samlede forfatterhonorar.

Efter forhandling med undervisningsministeriet indføjede justitsministeriet efter

ikrafttrædelsen af lov nr. 174 af 13. april 1938 et nyt vilkår i teaterbevillingsblanketterne, hvorefter bevillingshaveren ikke måtte "lade opføre dramatiske eller musikdramatiske arbejder eller lade udføre musik, der er beskyttet i henhold til lovgivningen om forfatteres og komponisters rettigheder, forinden der overfor politiet er fremlagt bevis for, at bevillingshaveren enten fra forfatteren eller komponisten personlig eller fra en af de af undervisningsministeriet autoriserede institutioner har fået opførelses- eller udførelsesretten overdraget". I justitsministeriets cirkulære nr. 209 af 17. august 1940 anmodedes endvidere politidirektøren i København og politimestrene om at iagttage, at der i tilladelser til offentligt at opføre danske og udenlandske dramatiske værker optoges en bestemmelse om, at dramatiske værker, der er beskyttede ved forfatterlovgivningen, ikke måtte opføres, forinden tilladelsens indehaver overfor politiet havde fremlagt bevis for, at han enten fra forfatteren personlig eller fra en af de af undervisningsministeriet autoriserede institutioner havde fået opførelsesretten overdraget.

Man gik således ud fra, at bestemmelsen i loven af 13. april 1938 hjemlede de af undervisningsministeriet autoriserede institutioner, for dramatiske værkers vedkommende institutionen Dramaret, en eneret til afslutning af de omhandlede kontrakter også i den forstand, at det var de herværende teaterledere forbudt at kontrahere direkte med udenlandske forlag om erhvervelse af opførelsesretten til et skuespil.

Da de danske teaterforlag inden krigen i fri konkurrence med svenske forlag havde været i stand til at sikre sig rettighederne for Skandinavien til en væsentlig del af de udenlandske dramatiske værker, medførte den således anlagte fortolkning af den nævnte lov i begyndelsen ingen særlige vanskeligheder for teatrene. Imidlertid medførte krigen og Danmarks besættelse, at de danske teaterforlag midlertidigt blev afskåret fra deres sædvanlige udenlandske forbindelser; herved måtte de danske forlags position på det skandinaviske marked nødvendigvis svækkes, således at en væsentlig del af udenlandske dramatiske arbejder derefter har måttet erhverves gennem svenske forlag.

Teaterdirektørerne rettede derfor henvendelse til justitsministeriet angående en ændring af det nævnte vilkår i teaterbevillingerne, således at der blev givet en bevillingshaver adgang til at erhverve opførelsesretten direkte fra vedkommende udenlandske repræsentant for forfatteren eller komponisten uden at være henvist til at slutte kontrakt med en af undervisningsministeriet autoriseret institution. Teaterdirektørerne erklærede sig samtidig villige til i det honorar, som skal ydes vedkommende udenlandske forlægger, at fradrage et beløb svarende til de ovenfor omtalte afgifter.

Det kan ikke undre, at man i justitsministeriet fandt det betænkeligt at opretholde den nævnte bevillingsklausul, for hvilken der ikke ses at være fornøden lovhjemmel. Bestemmelsen i lovens § 8 regulerer den indenlandske forlagsvirksomhed, der kun må udøves i medfør af særlig autorisation. Den kan ikke tage sigte på de udenlandske forlag, hvis virksomhed må være dansk lovgivning uvedkommende. Den danske lovgivningsmagt kan selvsagt ikke forbyde de udenlandske forlag at kontrahere med danske teaterdirektører. Ville man ad lovgivningens vej gennemtvinge, at import her til landet af opførelsesret til udenlandske dramatiske værker kun skete gennem de herværende autoriserede forlag, kunne dette kun gennemføres derved, at den omhandlede lov blev suppleret med et forbud mod, at andre her i landet end de autoriserede forlag købte sådanne rettigheder fra udlandet. Men et sådant forbud indeholder loven nu altså ikke, og det er iøvrigt efter udvalgsflertallets opfattelse heller ikke sandsynligt, at det skulle have været rigsdagens mening at indføre et sådant forbud. Importmonopolisering kan være berettiget under kriseforhold for varer, der er af vital betydning for samfundet, men vil savne rimelig

begrundelse som en permanent foranstaltning for opførelsesrettigheder til dramatiske arbejder.

Justitsministeriets hidtidige bevillingspraksis lod sig derfor ikke længere opretholde.

Da alle offentlige interesser måtte anses tilstrækkeligt tilgodeset, når der skete fradrag i det aftalte honorar af et til de omhandlede afgifter svarende beløb, og teaterdirektørerne selv tilbød at foretage disse fradrag og at indbetale fradragsbeløbene til den autoriserede institution, uagtet de ikke var pligtige hertil, tillod justitsministeriet i skrivelse af 8. oktober 1947 til Teaterdirektørforeningen og Provinsteaterdirektørforeningen, at der fremtidig forholdtes som af teaterdirektørerne ønsket. Justitsministeriet har i overensstemmelse hermed foretaget en tilføjelse til det omhandlede vilkår i teaterbevillingsblanketterne, hvorefter det er tilladt at erhverve de omhandlede rettigheder direkte fra vedkommende udenlandske repræsentant for forfatteren eller komponisten på vilkår, at der i det med vedkommende repræsentant aftalte honorar sker fradrag af de ovennævnte afgifter.

Teaterdirektørerne har nu erklæret sig villige til vedblivende at betale *5 pct.-afgiften til Dramaret* og de andre tilsvarende institutioner, også af honoraret for opførelsesretten til udenlandske forestillinger, som de erhverver direkte fra et udenlandsk forlag, uanset at de altså ikke i så fald efter loven er forpligtede hertil.

Derimod ønsker teaterdirektørerne ikke fortsat at udrede *10 pct.-afgiften til den kulturelle fond.* Det gøres gældende, at det ganske vist har været meningen, at 10 pct.-afgiften skulle bæres af vedkommende udenlandske forfattere, idet afgiften var tænkt som et modstykke til offentlige afgifter, der pålignes danske forfattere i udlandet, men at det er lykkedes de udenlandske forfattere eller deres repræsentanter at overføre afgiften på teatrene (bevillingshaverne). Der henvises herved til, at forfatterhonorarerne til de udenlandske forfattere efter ikrafttrædelsen af 1938-loven er steget fra tidligere normalt 10 pct. af spilleindtægten til nu normalt 11 pct. Afgiften er således blevet ensbetydende med en udgiftsforøgelse for teatrene. Dette forhold forekommer navnlig teaterdirektørerne urimeligt, fordi den væsentligste del af overskudet af den kulturelle fond, som afgiften tilfalder, går til Det kongelige Teater, således at afgiften altså kan siges i virkeligheden at være blevet en afgift, der pålignes privatteatrene til fordel for statsscenen. Yderligere henviser man fra teaterdirektørernes side til, at der på den i juni 1951 i Oslo afholdte internationale teaterkongres, foranstaltet af ITI, tilsluttet UNESCO, blev vedtaget en resolution, hvorefter man vil arbejde for afskaffelsen af sådanne særlige afgifter på udenlandsk kunst; i denne kongres deltog repræsentanter for teaterfraktioner i 27 lande. Danske Dramatikeres Forbund var dog ikke repræsenteret, men ville efter det oplyste i givet fald have undladt at stemme.

Den nævnte resolution har følgende ordlyd:

„Kongressen er principielt enig i, at enhver anstrengelse bør gøres for at undgå en forøgelse af forfatterafgiften af et skuespil ved at fastsætte maximumsantallet af mellemhandlere mellem forfattere og teatre i udlandet til to — nemlig en agent for dramatikeren og en agent pr. land eller gruppe af lande, som køber skuespillet til sine teatre.

Kongressen er enig i at arbejde for afskaffelsen af de særlige afgifter på udenlandsk kunst, der eksisterer i adskillige lande, enten afgiften lægges på selve skuespillet eller på udførelsen af skuespillet.

Kongressen anbefaler iøvrigt, at sagen tages op til nærmere undersøgelse af direktørerne og forfatterne i fællesskab."

Udfra de anførte synspunkter ønsker teaterdirektørerne 10 pct.-afgiften afskaffet

ikke blot af rettigheder, de erhverver fra et udenlandsk forlag, men også i de tilfælde, hvor retten erhverves fra et autoriseret dansk forlag, og hvor afgiftspligten altså nu har hjemmel i gældende lov. Man henstiller derfor, at spørgsmålet om lovændring tages op til overvejelse. Denne henstilling tager dog ikke sigte på 10 pct.-afgiften til den kulturelle fond fra institutionen Koda. Denne afgift vil teaterdirektørerne efter omstændighederne kunne affinde sig med, idet man herved også henviser til, at den for så vidt kan anses for bedre motiveret, som der af fonden anvendes større beløb til støtte af musiklivet end de fra Koda hidrørende midler; i årene 1935—38 blev denne afgift til fordel for hele musiklivet da også i overensstemmelse med den oprindelige affattelse af lovens § 8 kun beregnet af komponistens honorar, medens der ikke beregnedes nogen afgift af forfatterhonoraret. Det er således kun den indirekte afgift fra privatteatrene til Det kongelige Teater, man tager afstand fra som værende urimelig. Teaterdirektørerne er dog, indtil den foreslåede lovændring gennemføres, ikke uvillige til fortsat at erlægge afgifterne for de udenlandske forlags vedkommende for at de danske forlag ikke i denne periode skal stilles ugunstigere end deres udenlandske konkurrenter.

Udvalgets flertal er med teaterdirektørernes repræsentanter enige i, at teatrenes lovlige adkomst til direkte at kontrahere med de udenlandske teaterforlag må være en given sag; dette er, som nævnt, også anerkendt ved bevillingernes nuværende udformning. I direkte konsekvens heraf må teatrene indenfor disse aftalers område kunne fritages for den omhandlede 10 pct.-afgift, som er uden hjemmel i loven. Forsåvidt angår aftaler, indgået gennem danske forlag, vil fritagelsen for nævnte afgift derimod kræve lovændring. Argumentet herfor må, som anført, navnlig søges i antagelsen af, at afgiften faktisk skulle være kommet til at påhvile teatrene i stedet for de udenlandske forfattere. Noget direkte bevis herfor kan ikke føres; men sandsynligheden taler dog i høj grad for, at en sådan udvikling har fundet sted. De danske teaterlederes interesse i at erhverve opførelsesretten til gode udenlandske forestillinger er så stor, at det ikke er troligt, at de har kunnet modstå de udenlandske forfatteres forståelige krav på ikke at få deres forfatterhonorar formindsket af afgifter til danske institutioner. Udvalgets flertal har derfor, alt taget i betragtning, også kunnet slutte sig til henstillingen om, at spørgsmålet om lovændring på dette punkt tages op til overvejelse.

I anledning af den af et mindretal afgivne indstilling angående disse spørgsmål skal flertallet bemærke, at selv om man ad lovgivningens vej kunne virke til, at det kun blev de autoriserede danske forlag, der havde ret til at købe forfatterrettighederne fra udenlandske forlag, er der ingen grund til at tro, at dette i det lange løb skulle kunne bevirke, at udenlandske forfatterrettigheder erhvervedes direkte for Danmark gennem de danske forlag, idet de danske forlags evne til at gøre sig gældende på det internationale marked formentlig her, uden hensyn til lovbestemmelser, må blive det afgørende.

Man henviser iøvrigt til en af direktør Thorvald Larsen udarbejdet redegørelse, der er optaget blandt betænkningens bilag (bilag 2), og hvori der er givet en mere indgående argumentation for flertallets standpunkt.

Et mindretal, bestående af forfatterne Mogens Dam og Leck Fischer samt afdelingschef Henning Rohde, har ikke kunnet tiltræde flertallets synspunkter angående disse spørgsmål, men har afgivet følgende særudtalelse om deres standpunkt:

„Angående indholdet af § 8 i lov nr. 40 af 14. februar 1935 om Det kgl. Teater og om oprettelsen af en kulturel fond, således som denne blev ændret ved lov nr.

174 af 13. april 1938, henvises til den foran givne redegørelse i betænkningen. Baggrunden for denne bestemmelse var for det første, at man ønskede at sanere teaterforlagsvirksomheden her i landet. Dette erhvervs udøvelse blev gennem den nye lov gjort betinget af medlemsskab af en koncessioneret institution „Drama-ret". Derved udelukkede man de mange outsidere, som i mange år havde drevet rovdrift på teaterforlagsvirksomhed i rent spekulationsøjemed uden at være plaget af ansvar hverken overfor teatre eller dramatikere. Videre var Danske Dramatikeres Forbund, på hvis initiativ loven blev fremsat, interesseret i, at danske dramatikere, der i udlandet måtte svare store afgifter, samt indtægtsskatter af deres tantiemer, fik en kompensation her i landet gennem en afgift på de forfatterhonorarer, der her indspilles på udenlandske dramatikeres værker. Hertil opnåedes den fornødne hjemmel i den koncessionsbevilling, institutionen „Drama-ret" opnåede i henhold til 1938-loven, idet dog bemærkes, at svenske og norske dramatikere i 1948 blev sidestillet med danske. Ifølge koncessionsbevillingen svarer „Drama-ret" en afgift til den kulturelle fond beregnet efter samme principper, som er gældende for „Koda"s eneretsbevilling i henhold til 1935-loven.

Ved 1938-lovens udstedelse afsluttede teatrene rent faktisk — som ofte omtalt — langt de fleste kontrakter om udenlandske dramatiske opførelsesrettigheder med de danske teaterforlag som rettighedsindehavere. Dette er nok grunden til, at 1938-loven i sin formulering af § 8, stk. 1, ikke blev helt fyldestgørende. Den betinger nemlig kun teatervirksomhedens lovlighed af eneretsbevillingens tilstedeværelse, medens den ikke udtrykkelig betinger lovligheden af det enkelte teaters erhvervelse af en opførelsesrettighed af, at vedkommende aftale er afsluttet med et forlag, der har koncession til afslutning af en sådan kontrakt. At dette forudsætningsmæssig har været meningen med loven, fremgår dog dels af sammenhængen mellem 1. og 2. stk. i § 8, dels af de vilkår, justitsministeriet indtil 1947 optog i privatteatrenes bevillinger, og det er nærværende mindretal bekendt, at man i undervisningsministeriet forbereder et lovforslag, der skal fjerne ufuldkommenheden i § 8.

Som repræsentanter for Dansk Revyforfatter- og Komponistforbund, Danske Dramatikeres Forbund og undervisningsministeriet er vi interesseret i, at lovens hensigt fuldkommengøres.

Vi finder det vigtigt, at forhandlingen af dramatisk-litterære og dramatisk-musikalske opførelsesrettigheder i Danmark sker under den kontrol, et medlemsskab af institutionerne „Drama-ret" eller „Koda-Dramatik" medfører.

Og vi beklager den udvikling, der har medført, at forhandling af den væsentlige del af dramatiske opførelsesrettigheder her i landet efter krigen er flyttet fra danske forlag til svenske. Fortsætter denne tendens, vil det faktisk blive udenlandske forlag, der bestemmer, hvilke teatre i Danmark der skal spille hvilke stykker, og teaterlivet i Danmark vil blive merkantiliseret. (Som omtalt i den af afdelingschef Rohde afgivne særudtalelse om 1889-loven vil bl. a. Det kgl. Teater for sit vedkommende have en åbenbar og stærk interesse i, at forhandlingen af dramatiske opførelsesrettigheder sker gennem danske og ikke gennem udenlandske teaterforlag).

For danske dramatikere er det af afgørende betydning, at de danske teaterforlags stilling til og forbindelse med de store udenlandske teaterforlag støttes og udvides. Hvis danske dramatikere skal samarbejde med svenske teaterforlag for at nå det store udland, er vi tilbøjelige til at mene, at disse vil give svenske kolleger en naturlig fortrinsret.

Vi kan ikke anerkende, at kulturfondsafgiften har forøget privatteatrenes forfatterafgiftsbyrder. Vi må understrege, at afgiften til den kulturelle fond og til „Drama-ret" påhviler den udenlandske dramatiker, den udredes af det til ham indtjente honorar og ikke af teatret som en særafgift. Der er ikke af privatteatrene ført bevis for, at kulturfondsafgiften har fordyret privatteatrenes forfatterafgifter. Såvidt det er nærværende mindretal bekendt, er forfatterafgifterne for udenlandske dramatiske opførelsesrettigheder ikke lavere i Sverige og Norge end her, skønt der i disse lande ikke svares afgift til en kulturfond.

Udvalgsflertallet har under forhandlingerne fremhævet det urimelige i, at teatrenes erhvervelse af udenlandske dramatiske værker skulle fordyres ved, at et dansk forlag indskydes som et unødvendigt mellemled mellem vedkommende udenlandske indehaver af forfatterretten og bevillingshaveren. Man bør erindre, at der allerede nu er et mellemled mellem vedkommende udenlandske indehaver af forfatterretten og bevillingshaveren, nemlig det skandinaviske forlag med de skandinaviske rettigheder. Det af undervisningsministeriet forberedte forslag skulle muliggøre, at det skandinaviske (ikke danske) forlag blev erstattet med et dansk forlag. Hverken de danske teatre eller de store udenlandske, ikke-skandinaviske forlag er interesseret i mere end eet mellemled, for danske teatres vedkommende eet dansk forlag. Når § 8 bliver revideret derhen, at der ikke er tvivl om dens fortolkning, vil danske teatres erhvervelse af dramatiske opførelsesrettigheder i henhold til dansk lov alene kunne ske gennem danske forlag, der er tilsluttet institutionen „Drama-ret". Det er vor overbevisning, at opførelsesrettighederne for Danmark derefter i løbet af kort tid af de store udenlandske forlag vil blive reserveret for danske forlag og undtaget fra skandinaviske opførelsesrettigheder, der erhverves af ikke-danske forlag."

Endvidere har afdelingschef Henning Rohde afgivet en særudtalelse angående sit syn på spørgsmålet om Det kgl. Teaters eneret i henhold til loven af 12. april 1889. Denne udtalelse er sålydende:

„Indledningsvis vil jeg gerne som min opfattelse bemærke, at nærværende kommission efter sin hele sammensætning næppe rent sagkyndigt kan siges at være kompetent til med sædvanlig flertalstyngde at afgive indstilling angående ophævelse af de Det kgl. Teater tilsikrede „privilegier". Ingen af mine medlemskolleger har under forhandlingernes gang — efter mit skøn — vist at have noget nærmere faktisk kendskab til Det kgl. Teaters indre arbejdsvilkår. Flertallets anbringender om, at Det kgl. Teater uden skår i sit kunstneriske arbejde vil kunne undvære de beskyttende regler, der ved de angrebne lovsteder er givet for det, har jeg derfor, hvad jeg senere skal søge at dokumentere, alene kunnet betragte som postulater. Jeg skal slet ikke bebrejde mine kolleger indenfor udvalget denne indstilling, der har været båret af en stærk interesse for de teatre, hvis virksomhed nærværende betænkning beskæftiger sig med: Privatteatrene. — Efter mit skøn har det dog ved behandlingen af disse teatres forhold overfor Det kgl. Teater skortet lidt på evne til at se på helheden i dansk teaterliv, se Det kgl. Teater og privatteatrene under en samlende synsvinkel og herved erindre, at der for hele landets teaterliv også knytter sig en betydelig interesse i at styrke nationalscenen.

Som det med tydelighed fremgår af de foranstående afsnit har udvalgsflertallet set med klarere øjne på Det kgl. Teaters rettigheder end på dette teaters store og tungtvejende forpligtelser.

Jeg ser mig derfor nødsaget til først at understrege, at Det kgl. Teater i henhold til lov nr. 40 af 14. februar 1935 drives som en statsinstitution. Allerede dette burde måske kunne forklare, at vi alle som statsborgere bør være interesserede i dets trivsel. Dernæst er teatrets opgave — efter samme lov — „som landets Nationalteater uden ensidighed at opføre de bedste dramatiske arbejder inden for de 3 kunstarter: Skuespil, opera og ballet såvel af ældre som af yngre, navnlig danske, forfattere og komponister. Dets virksomhed omfatter både hovedstaden og provinsen".

Denne opgave er stor. Når hensyn tages til, at de tre kunstarter også bygningsmæssigt er forenet under samme tag, kender jeg ingen tilsvarende eksempler fra udlandet. Lovbestemmelsens efterlevelse, der overvåges af et råd bestående af repræsentanter for den danske rigsdag, betinger den årlige gennemførelse af de til teatrets drift fornødne store statsbevillinger. Disse statsbevillinger kan repræsentanterne for de private teatre i udvalget forståeligt nok nærmest kun se som et yderligere privilegium for Det kgl. Teater, men jeg skulle tro, at andre måtte forstå den forpligtelse, statsbevillingerne medfører. For disse bevillinger, der årlig debatteres på rigsdagen ved finans- og tillægsbevillingslovenes behandling, er der kun een motivering, nemlig opfyldelsen af de foranciterede påbud til teatret om at opføre de bedste dramatiske arbejder indenfor de tre kunstarter, skuespil, opera og ballet. — Ethvert indgreb udefra, der hindrer eller vanskeliggør teatrets gennemførelse af denne forpligtelse, kan blive katastrofalt for teatret og dermed også for landets teaterkunst og teaterliv i det hele taget.

Men hvorledes er så Det kgl. Teaters arbejdsvilkår. Det kgl. Teater har i København to scener. Den gamle scene, der er bygget til brug for skuespil, opera og ballet og den nye scene, der væsentlig rent bygningsmæssigt er anvendelig til mere intime skuespil og mere undtagelsesvis (bl. a. som følge af dens meget lille orkestergrav) kan anvendes til musikdramatiske værker. De vilkår, under hvilke de bevilgende myndigheder i 1945 genoverdrog teatret den nye scene, fastslog imidlertid, at inddragelsen af denne under teatrets virksomhed dog ikke måtte have nogen udvidelse af teatrets kunstneriske personale til følge. Under dette vilkår er det hidtil lykkedes teatret at gennemføre en spilleplan året igennem, efter hvilken de enkelte forestillinger indenfor skuespil, opera og balletter veksler fra aften til aften på den gamle scene, og hvor der, i det omfang skuespilpersonalet ikke er optaget her eller ved gæstespil i provinsen, opføres skuespil på den nye scene. Det antal ugentlige forestillinger, der således har været gennemførligt på den nye scene, har svinget mellem to og tre gennem sæsonerne 1945—51. Jeg har måske lidt for tungt hæftet mig ved disse arbejdsforhold, men de har en afgørende betydning for de af udvalgsflertallet behandlede spørgsmål, idet de medfører, at et skuespil vanskeligt på den gamle scene når op over højst 30 opførelser pr. sæson, og på den nye scene over 70 pr. sæson.

Med de tournéforpligtelser til provinsen, som Det kgl. Teater har (det skal give 50 forestillinger i provinsen indenfor hver sæson), og med den prøveplads og prøvetid, skuespillet kan få under behørig hensyntagen til de andre kunstarter, ligger dets kapacitet med hensyn til nyindstudering af skuespil pr. sæson på maksimalt 9 helaftensforestillinger. Da hensyn skal tages såvel til det klassisk-danske klassisk-udenlandske repertoire som til det moderne danske repertoire, vil det sige, at Det kgl. Teater gennemsnitlig kan fremføre 3 nye udenlandske dramatiske værker i hver sæson.

I modsætning til samtlige privatteatre er Det kgl. Teater et „repertoireteater", d. v. s. et teater, der foruden sæsonen igennem vekslende at holde sine nye forestillinger på plakaten, fra tidligere sæsoner bevarer og overfører de forestillinger, der skønnes nødvendige dels for at opfylde lovens krav om alsidighed, dels for i et vist omfang at imødekomme publikums ønsker om at se en endnu ikke udspillet succes. Af praktiske eller kunstneriske grunde kan der dog godt gå flere år mellem premieresæsonen og den sæson, hvor stykket genoptages. Rent sceneteknisk må der nemlig være en vis rytme mellem de teknisk-svære og teknisk-lette forestillinger en sæson igennem. Nye „store" forestillinger i en sæson kan derfor hindre overførelse af en „stor" ikke udspillet forestilling fra den tidligere sæson, hvilket kan bevirke, at denne forestilling må vente på sin genoptagelse til en sæson, der teknisk byder bedre vilkår. Afgang og tilgang indenfor det kunstneriske personale kan have samme virkninger.

For rent talmæssigt at illustrere, hvorledes alsidigheden i repertoiret på Det kgl. Teater opfyldes, kan jeg oplyse følgende tal fra de tre sidste sæsoner. I 1948—49 (Det kgl. Teaters 200 års jubilæumssæson) opførtes 27 forskellige skuespil, 14 forskellige operaer og 20 forskellige balletter. I 1949—50 var tallene 25 skuespil, 16 operaer, 26 balletter og i 1950—51 henholdsvis 18, 12 og 25.

Jeg beder om, at disse oplysninger må haves i erindring ved behandlingen af spørgsmålene om de af udvalgsflertallet rejste krav om ophævelse af loven af 1889 og om ændring af 1938-loven om Drama-ret.

Jeg er med udvalgets flertal ganske enig i, at bestemmelsen i § 1 i 1889-loven er forældet; der er ingen rimelig grund til at gøre udenlandske teater- og balletselskabers optræden i København afhængig af undervisningsministeriets tilladelse. — Jeg kan derfor tiltræde, at denne bestemmelse ophæves.

§ 2 giver — som omtalt pag. 12 — Det kgl. Teater den beskyttelse, at intet til teatrets repertoire hørende stykke må opføres af privatteatrene i København, medmindre det ikke har været opført på Det kgl. Teater i en periode af mindst 10 år. — Denne regel kan for den, der ikke er kendt med dens faktiske rækkevidde, se meget drabelig ud. I 1889 udgjorde det således beskyttede repertoire, jfr. skrivelse af 13. juni 1889 fra ministeriet for kirke- og undervisningsvæsenet til teaterchefen 160 stykker. I dag er der af disse stykker siger og skriver 4 tilbage, (nemlig: „Elverhøj", „Recensenten og dyret", „Genboerne" og „Der var engang —"). Hertil kommer de nye indenfor de sidste 10 år erhvervede og opførte stykker samt ved opførelse bevarede stykker. — Dette vil sige, at med de forannævnte 4 undtagelser er hele det klassiske repertoire frit for privatteatrene, hvilket bedes bemærket. Hvad det moderne repertoire angår, må jeg som min personlige mening udtale, at jeg ikke i almindelighed tror, at dette vil have synderlig interesse for de københavnske privatteatre i de første 10 år, efter at stykket har været opført på Det kgl. Teater. Oftest vil vel dettes førsteopførelse kaste en skygge over de senere opførelser på privatteatrene; et tilsvarende omvendt forhold gjorde sig gældende, da Det kgl. Teater i 1948 for første gang opførte Kaj Munks „Ordet". Hvor berettiget det end var af nationalscenen at opføre dette stykke, havde det dog svært ved at konkurrere med mindet om *første*opførelsen på Betty Nansenteatret. — I realiteten mener jeg derfor ikke, at denne bestemmelse bereder privatteatrene vanskeligheder, der blot tilnærmelsesvis står i forhold til de anstrengelser, der under nærværende betænkning er gjort fra privatteatrenes side for at få den ophævet, og man må herved erindre, at

Det kgl. Teater også har meddelt privatteatre i København tilladelse til at spille stykker, der har været omfattet af dette repertoireprivilegium, bl. a. netop det i direktør Thorvald Larsens redegørelse side 67 (bilag 2) nævnte stykke „Genboerne" (som Det ny Teater opførte 54 gange i foråret 1937).

Jeg har, således som forhandlingerne har udviklet sig i kommissionen, ikke kunnet fri mig for den tanke, at ønsket om ophævelsen af § 2 vist egentlig må bunde i et mindreværdskompleks hos privatteatrene overfor Det kgl. Teater, et mindreværdskompleks, som burde kunne afvikles alene gennem de udmærkede forestillinger og den gode kunst, privatteatrene måske særlig gennem de senere år har skænket det københavnske publikum.

Hvis § 2 nu på sin side intet betød for Det kgl. Teater, så ville jeg for mit vedkommende dog gerne for at afvikle det formodede mindreværdskompleks yde mit bidrag hertil ved at anbefale ophævelsen, men således ligger sagen ikke.

Det kgl. Teater har en reel interesse i indenfor visse grænser at kunne bevare sit repertoire. Medens privatteatrene spiller deres enkelte stykker helt ud og normalt derefter ikke regner med repriser, ligger forholdene helt modsat på Det kgl. Teater. Hvis en forestilling har succes på Det kgl. Teater er det, hvad der forhåbentlig er fremgået af mine indledende bemærkninger, næsten ikke muligt kontinuerligt at spille den ud. Af hensyn til det øvrige løbende repertoire indenfor de tre kunstarter må forestillingerne veksle fra dag til dag. Til gengæld har Det kgl. Teater en både kunstnerisk og økonomisk interesse i at beholde sådanne forestillinger gennem flere sæsoner eller, hvis de udgår af det løbende repertoire, da at have disse forestillinger i reserve.*)

Lad mig med et eksempel illustrere dette. Det kgl. Teater havde i sæsonen 1945—46 premiere på Bernard Shaws skuespil „Cæsar og Cleopatra". Opsætningsudgiften (til dekorationer og kostumer m. v.) udgjorde 77 000 kr. Det opførtes 19 gange i denne sæson, hvorefter det overførtes til sæsonen 1946—47, i hvilket opførelsestallet var 8. I de efterfølgende 3 sæsoner viste det sig ikke muligt at få det opført, væsentligt på grund af tekniske vanskeligheder i forhold til andre store forestillinger. Først i sæsonen 1950—51 kom det frem igen og opførtes 12 gange.

Er det ikke rimeligt, at staten, der ved lov har pålagt Det kgl. Teater at opretholde et alsidigt repertoire, samtidigt sikrer teatret, at det ikke mister dette stykke, fordi stykket som følge af arbejdsvilkårene må hvile i 3 sæsoner?

Rent driftsmæssigt er det også nødvendigt for et „repertoireteater" at have repriser fra tidligere sæsoner i reserve. Det hænder nemlig ikke helt sjældent, at en planlagt ny forestilling efter prøvernes påbegyndelse af uforudsete grunde må blæses af og udsættes. Det er af hensyn til prøverytmen overfor de efterfølgende planlagte skuespil, operaer og balletter måske ikke muligt at udnytte den opståede tomme prøvetid effektivt for disse, og der er heller ikke tid til at gå i gang med en anden helt ny forestilling, — *men* en ikke udspillet succes, der har hvilet nogle år, og som ved sin genoptagelse kræver færre prøver end et nyt stykke, kan i givet fald redde situationen.

Når loven af 1935 pålægger Det kgl. Teater så strenge forpligtelser som påvist med hensyn til alsidighed i repertoiret, ville loven være ufuldkommen, hvis

*) De, der blot har besøgt Det kgl. Teaters magasiner, vil vide, at denne reserve rent økonomisk er en kapital.

den ikke var suppleret med § 2 i 1889-loven, der dog giver teatret en vis beskyttelse netop som „repertoireteater".

Jeg må efter det foran anførte finde, at opretholdelsen af § 2 i 1889-loven både kunstnerisk og økonomisk er af vital betydning for Det kgl. Teater; i modsætning til flertallet i kommissionen af 1938 (betænkningen af 1941, s. 51—52) finder jeg det meget betænkeligt endog blot at afkorte fristen fra 10 til 5 år, hvad heller slet ikke tilfredsstillede mindretallet dengang sålidt som flertallet nu. Jeg må derfor indstille, at § 2 opretholdes uforandret.

§ 3 i 1889-loven overflødiggøres ved bestemmelserne i § 1 i nærværende betænknings lovudkast.

§ 4 i 1889-loven bestemmer, at de københavnske privatteatre ikke må erhverve fremmede — hvortil dog ikke henregnes norske og svenske — forfatteres eller komponisters dramatiske værker på en sådan måde, at Det kgl. Teaters adgang til at opføre disse indskrænkes.

Det kan være naturligt først at understrege, at denne bestemmelse alene tager sigte på „*fremmede* forfattere og komponister", altså ikke danske og efter den udtrykkelige undtagelse heller ikke norske og svenske forfattere.

Indtil sidste verdenskrig havde denne bestemmelse kun teoretisk betydning. De skandinaviske opførelsesrettigheder lå for den allerværsentligste del koncentreret hos danske teaterforlag i København, og rent faktisk gik disse forlag først med de litterært særlig værdifulde dramatiske værker til Det kgl. Teater. Årsagen hertil var ikke den citerede lovbestemmelse, men et skøn hos teaterforlaget, hvorefter det pågældende værk ville få den bedste opførelse på nationalscenen. Efter sidste verdenskrig har hele det skandinaviske teaterforlagsbillede imidlertid skiftet karakter. Det er ikke mere Danmark, der er centrum, men Sverige.

Samtidig har der hos de rettighedsindehavende forlag vist sig en tendens til ved placering af udenlandske dramatiske arbejder på københavnske teatre fortrinsvis at lade sig lede af, på hvilket teater vedkommende stykke kan opnå flest opførelser på kortest mulig tid og dermed indspille den største økonomiske fortjeneste til forlaget.

Det kunstneriske spørgsmål, hvor stykket får sin bedste opførelse, kommer i anden række.

I en konkurrence om dramatiske værker under disse vilkår kan Det kgl. Teater ikke klare sig, da det med sine forpligtelser med hensyn til alsidighed i repertoiret ikke kan byde store opførelsestal for de enkelte stykker indenfor den enkelte sæson.

Overfor udvalgsflertallet har jeg i kommissionen fortroligt afgivet oplysninger, der bekræfter, at Det kgl. Teater ikke mere står blot på lige fod med privatteatrene, når talen er om at erhverve et udenlandsk kunstnerisk successtykke. Da udvalgsflertallet alligevel foran side 13 ikke kan indse, „at de hidtidige erfaringer skulle være egnede til at godtgøre, at Det kgl. Teater ikke fortsat uden statsindgreb vil have de fornødne muligheder i nævnte henseende" (d. v. s. i konkurrencen med de københavnske privatteatre om udenlandske stykker) ser jeg mig nødsaget til at gentage disse oplysninger her i min særudtalelse. Da Det kgl. Teater skulle erhverve et af de stykker, der har haft størst kunstnerisk og publikumsmæssig succes i de sidste år, var teatret så heldig fra vedkommende udenlandske moderforlag at få tilsagn om stykket, der

med denne klausul gik til det ikke-danske teaterforlag, der skulle administrere de skandinaviske teaterrettigheder. Klausulen til trods vægrede dette forlag sig i længere tid ved at afhænde rettighederne for København til Det kgl. Teater under gentagen påberåbelse af, at stykket ville indspille hurtigere og større afgifter ved at blive placeret på et stort københavnsk privatteater.

Der er for mig ingen tvivl om, at vedkommende skandinaviske teaterforlag fremtidig generelt vil sikre sig fuld dispositionsret hos moderforlaget med hensyn til placeringen af de stykker, det erhverver, således at det ikke mødes med føraftaler mellem Det kgl. Teater og moderforlaget, og en sådan dispositionsret vil det, da Det kgl. Teater kun talmæssigt kan erhverve og opføre et fåtal af de nye stykker, sikkert kunne opnå.

Et andet udenlandsk forlag standsede kontraktlig i en hel sæson en anden af Det kgl. Teaters kunstneriske successer, da teatret ikke kunne garantere indenfor sin spilleplan at opføre stykket et nærmere angivet højt antal gange, et vilkår som udenlandske scener, der ikke skal forene tre kunstarter under samme tag, og som er uden forpligtelse til stadig afvekslende repertoire, havde kunnet påtage sig.

I intet af de to nævnte tilfælde hjalp Det kgl. Teaters af udvalgsflertallet side 13 fremhævede „særlige position". Udvalgsflertallet viger heller ikke tilbage for på side 14 at udtale, at „man ikke må overse, at Det kgl. Teater på dets nye scene har mulighed for en repertoirelægning efter samme linier som de øvrige teatres". Udvalgsflertallet vil formentlig som landets øvrige borgere kræve, at nationalteatret bringer sine stykker i den bedst mulige udførelse. Rent gennemsnitlig medvirker formentlig 3—4 af teatrets bedste kunstnere i hver forestilling. Hvis en succes skulle holdes fortløbende på den nye scene hver aften en halv eller hel sæson igennem, ville det givetvis med samme kvalitetskrav til udførelsen af hele det øvrige repertoire på den gamle scene og ved gæstespillene i provinsen ikke være muligt på forsvarlig måde at gennemføre dette uden benyttelse af de på den nye scene anvendte kunstnere. (Jeg beder også om, at man her vil erindre, at det var et vilkår fra statsmagten for teatrets genovertagelse af den nye scene, at dens drift ikke måtte medføre en øgelse af det kunstneriske personale.)

Side 14 udtaler udvalgsflertallet, at Det kgl. Teater ikke kan have noget naturligt behov for at beskytte sine interesser gennem indgreb i privatteatrenes „naturlige rettigheder" (et ejendommeligt udtryk, da situationen efter den gældende 1889-lov historisk er den omvendte).

Den nævnte lovbestemmelse — § 4 — har ikke hidtil været bragt til anvendelse efter sin ordlyd.

Indtil 1945 var der nemlig ingen anledning til at håndhæve § 4 i 1889-loven, idet de stykker af særlig litterær standard, der kunne tænkes at have interesse for Det kgl. Teater, rent faktisk af de københavnske teaterforlag først blev tilbudt Det kgl. Teater.

På baggrund heraf havde 1938-udvalgets repræsentanter for undervisningsministeriet og Det kgl. Teater heller intet at erindre imod, at § 4 ophævedes, jfr. side 51 i betænkningen af 1941. Det kgl. Teater kunne nemlig *dengang* alene efter sin position og sit forhold til teaterforlagene undvære beskyttelsen i § 4 — men efter 1945 har billedet som nævnt ganske skiftet karakter.

Der er end ikke mere tale om en konkurrence på lige fod mellem Det kgl. Teater og de københavnske privatteatre. Det er privatteatrene, der på det for frem-

mede forlag afgørende punkt, det økonomiske, vil kunne give disse de bedste betingelser ved at tilbyde fortløbende opførelser af udenlandske stykker. — Når der derfor i § 4 i 1889-loven indeholdes en bestemmelse, der kan beskytte Det kgl. Teater i denne ulige konkurrence, kan det, selv om bestemmelsen ikke gennem den sidste menneskealder er blevet påberåbt af Det kgl. Teater, ikke være det rigtige tidspunkt nu at ophæve den. — Man må heller ikke — som udvalgsflertallet gør — betragte Det kgl. Teater som et med særlig stort statstilskud privilegeret privatteater, der gennem sit statstilskud „er tilstrækkelig favoriseret". Lad mig gentage, Det kgl. Teater drives som en statsinstitution (jfr. § 1 i loven om Det kgl. Teater af 1935). Det er statens anstalt for teaterkunst på samme måde, som akademiet for de skønne kunster er det for den bildende kunst og Københavns universitet og de øvrige højere læreanstalter er det for videnskaberne. Når staten — ved lov — har givet Det kgl. Teater meget tungtvejende forpligtelser netop som kunstanstalt, kan den dog ikke samtidig ved ophævelse af en gældende lovbestemmelse lægge væsentlige hindringer i vejen for Det kgl. Teaters muligheder for at opfylde disse forpligtelser. Et teater må nemlig være levende, det er ikke nok, at det har et klassisk repertoire; hvis det ikke kan bringe sit publikum et billede af tidens teaterkunst, vil det stagnere og sygne hen. Hvis privatteatrene gennem en ophævelse af § 4 i 1889-loven i den foreliggende situation faktisk sikrer sig en præferencestilling ved erhvervelsen af de store udenlandske litterære successtykker, kan Det kgl. Teater meget let komme i en sådan krisesituation, at der rent ud sagt kan blive tale om dets nedlæggelse. Det er ikke så frygtelig mange år siden man i fuldt alvor på rigsdagen drøftede lukning af Det kgl. Teater, dengang mente man dog ikke, at man kulturelt set kunne undvære Det kgl. Teater, men hvis Det kgl. Teater hindres i at følge med i den store dramatiske kunst af i dag, vil spørgsmålet om dets eksistensberettigelse atter være aktuelt.

Dette bør man betænke, før man hovedkulds skrider til ophævelse af § 4 i 1889-loven.

Sluttelig vil jeg gerne sige et par ord om de vanskelige vilkår, som § 4 i 1889-loven efter flertallets opfattelse byder privatteatrene.

Indtil 1945, da 1889-loven stiltiende efterlevedes, trivedes privatteatrene dog trods alt, der er intet fremført om, at de teaternedlæggelser, der fandt sted op til denne tid, havde sin årsag i 1889-loven. For privatteatrene kan det ikke være et eksistensspørgsmål, at Det kgl. Teater har en forret til at vælge gennemsnitlig 2—3 udenlandske dramatisk-litterære nyheder om året. Det kgl. Teater må selvfølgelig ikke erhverve stykker, som det ikke kan bringe til opførelse og dermed unddrage det danske publikum at se disse stykker, men der vil dog meget let kunne træffes foranstaltninger til at hindre dette. Det kgl. Teater står under overtilsyn af undervisningsministeren, der overfor rigsdagen har et parlamentarisk ansvar bl. a. for, at der inden for hans ressort ikke finder magtmisbrug sted. Der vil rent administrativt kunne pålægges teaterchefen pligt til med kort varsel at tage stilling til, om et udenlandsk stykke ønskes erhvervet til opførelse eller ej. Der vil kunne gives ganske enkle bestemmelser herom. — Men sådanne bestemmelser har udvalgsflertallet ikke fundet antagelige. Det ville nemlig ifølge udvalgsflertallet (side 13) „ikke være rimeligt, om Det kgl. Teater skulle kunne forlange et stykke, som et privatteater stod i begreb med at erhverve, og hvor hele det hidtidige initiativ (med hensyn til at sikre sig opførelsesrettighederne til den nye udenlandske dramatik) altså var udfoldet af den

private bevillingshaver, overdraget til sig". Man savner her en mere underbygget motivering med argumenter fra nutiden eller den nærmeste fortid, ganske særlig, når spørgsmålet ikke drejer sig om at indføre en ny beskyttende lovregel, men om undladelse af at ophæve en gammel lovbestemmelse, særlig da denne som ovenfor omtalt ikke hidtil har været håndhævet af Det kgl. Teater.

På et tidspunkt, hvor virkningerne af en uforudset omlægning af det skandinaviske teaterforlagsmarked — i bedste fald — blot ikke lader sig overse, ville det efter mit skøn være ganske uforsvarligt at ophæve en lovbestemmelse, hvis hidtil for privatteatrene ufarlige eksistens kan sikre Det kgl. Teater dets fremtidige udvikling. Der har — så vidt jeg ved — gennem den sidste menneskealder bestået et godt forhold mellem Det kgl. Teater og de københavnske privatteatre. Der er ingen grund til at tro, at dette skulle ændre sig. Men overfor udenlandske teaterforlag, der vægrer sig ved at afhænde opførelsesrettigheder til Det kgl. Teater, vil bestemmelsen kunne få en afgørende betydning."

3. Teaterbygninger.

Spørgsmålet om tilvejebringelse af bedre teaterbygninger i provinsen er et spørgsmål, der under udvalgsarbejdet er trådt stærkt i forgrunden, fordi det har måttet stå klart for alle, at de nuværende bygningsforhold er en alvorlig hindring for teaterlivets udfoldelse udenfor København og landsdelsscenernes områder.

Allerede i betænkning I påpeges det som en afgørende forudsætning, at der sker en forbedring af provinsens teatre både i teaterteknisk henseende og i henseende til de krav, der med rimelighed kan stilles af skuespillerpersonalet til de af dette benyttede garderober, påklædnings- og toiletrum, idet forholdene i flere — navnlig små — byer var meget mangelfulde. Det foreslås derfor, at der bliver indført en kontrol med teaterlokalerne, således at ethvert teater skal godkendes af myndighederne som teater, inden det tages i brug.

Nærværende udvalg har foretaget en meget indgående undersøgelse af de herhenhørende spørgsmål, og denne undersøgelse har bekræftet, at provinsens teaterbygninger både i sceneteknisk og i anden henseende lader meget tilbage at ønske, så meget at situationen utvivlsomt i det lange løb vil være uholdbar. Navnlig er også skuespillergarderoberne ofte af en så ussel beskaffenhed, at teatrenes publikum næppe gør sig nogen forestilling herom. Det er ret uforståeligt, at man i det hidtidige omfang har kunnet få skuespillere til at arbejde under disse forhold, og det er vel tvivlsomt, om denne tålmodighed også vil vare ved; afgørende i så henseende vil naturligvis skuespillernes beskæftigelsesmuligheder være, men det er ikke nogen tiltalende tanke, at standens vanskelige arbejdsvilkår har kunnet betinge, at den i så høj grad er gået på akkord med sanitære krav, hvis opfyldelse indenfor andre arbejdsområder anses for en selvfølge. Når problemet gennem årene har tilspidset sig, skyldes det blandt andet restriktionerne og materialepriserne, der har medført, at det har været umuligt selv for større byer at opføre nye teaterbygninger eller at foretage nødvendige ombygninger eller moderniseringer af bestående teatre. Endvidere er nogle af provinsens gode teatre blevet ødelagt ved attentater i besættelsestiden.

Udvalgets undersøgelse af disse spørgsmål er foretaget gennem et nedsat underudvalg, bestående af afdelingschef Henning Rohde (formand), skuespiller Kai Holm og direktør Axel Illum, scenemester ved Det ny Teater Helge Jespersen og scenemester ved Det kgl. Teater Thorolf Pedersen. Dette underudvalg har i særlig grad haft opmærksom-

heden henvendt på de tekniske vanskeligheder, der opstår for tournéerne, fordi scenernes størrelsesforhold, belysningsinstallationer m. v. er så indbyrdes afvigende. Da det selvsagt kun er muligt at medføre et ret begrænset dekorationsmateriale, vil det ofte være meget vanskeligt at give forestillingerne den opsætning, man kunne ønske. Vanskelighederne øges, når teatrenes størrelsesforhold er forskellige fra sted til sted, således at dekorationerne stadig må tilpasses mere eller mindre hårdhændet på de enkelte scener. Trangen til en standardisering gør sig derfor her stærkt gældende.

I et forslag, der er optaget som bilag 3 til nærværende betænkning, er der udarbejdet planer for tre standardscener med tilhørende sceneteknisk udstyr. Disse planer tænkes forsåvidt angår den største scene (størrelse A) og den næststørste (størrelse B) anvendt ved opførelse af nye teatre som vejledning for vedkommende bygherrer og deres arkitekter og kan tillige tjene som retningslinier for myndighederne ved godkendelse af sådanne lokaliteter. Desuden er der som scenestørrelse C givet anvisning på de retningslinier, hvorefter bestående teaterlokaler kan forbedres, således at de i højere grad kommer til at svare til de standardkrav, der er stillet med hensyn til nye teatre.

Som det vil fremgå af de til planerne udarbejdede omkostningsbudgetter, vil det være ret bekosteligt at bringe et teater i en sådan stand, at det på en for publikum og skuespillere tilfredsstillende måde kan anvendes i overensstemmelse med sit formål. Selv hvor det drejer sig om større byer, må der derfor forudses at opstå sådanne finansieringsvanskeligheder, at det offentlige må træde hjælpende til. Man skal herved særlig pege på muligheden af, at der indenfor rammerne af lovgivningen om byggeri med offentlig støtte, jfr. nu lovbekendtgørelse nr. 288 af 14. juni 1951, kunne gives adgang til offentlige lån til opførelse eller forandring af teaterbygninger. Som beslægtede foreteelser, hvorpå loven tager sigte, nævnes fritids- og forsamlingslokaler med alment formål.

Man har også været inde på den tanke, at der af filmsfondens kapitalmidler måtte kunne ydes lån til sådanne formål, hvilket naturligt ville ligge på linie med, at der også af fondens indtægter ydes tilskud til teaterformål. Navnlig ville det være hensigtsmæssigt, om sådanne lån på favorable vilkår kunne ydes til bygninger, der i overensstemmelse med det nedenfor anførte agtes anvendt til såvel biograf- som teaterformål, og der kunne herved skabes særlig tilskyndelse for sådanne foretagenders iværksættelse. Biografudvalget har imidlertid (se udvalgets betænkning side 59—60) taget afstand fra forslaget, der dels skønnes at være i strid med de sikkerhedskrav, der må stilles ved anbringelse af fondens midler, dels også kunne medføre betænkelige konsekvenser ved de krav, der i så fald fra anden side kunne tænkes at fremkomme om udbetaling af filmsfondens aktiver til anlægsformål af forskellig art i forbindelse med filmsvæsenet. Indenfor nærværende udvalg er man klar over, at den af biografudvalget påpegede vanskelighed består; man skal fortsat henstille til overvejelse, om det ikke her måtte være muligt at finde frem til en forsvarlig løsning.

Det står udvalget klart, at de økonomiske vanskeligheder, der for tiden hersker, må siges i nogen grad at have forrykket det indtryk, man ved arbejdets påbegyndelse havde dannet sig af de bestående muligheder. Udvalget har imidlertid ifølge sagens natur måttet se spørgsmålet på længere sigt og har derfor taget sit udgangspunkt i de investeringsmuligheder, der må tænkes at være bestående under mere normale forhold.

Imidlertid vil der altid ude i landet være mangfoldige steder, hvor tidssvarende teaterbygninger ikke lader sig tilvejebringe, fordi befolkningsmængden er for ringe til, at der kan blive tale om en nogenlunde regelmæssig udnyttelse af en egentlig teaterbygning. Opgaven må her løses gennem tilvejebringelse af lokaler, der ikke blot skal anvendes til

teater, men også til andre formål af beslægtet karakter. I så henseende skal man særligt pege på det af ungdomskommissionen fremsatte forslag vedrørende ungdommens fritidslokaler på landet (sognegårdene), hvis teatersale forudsættes indrettet i overensstemmelse med de af nærværende udvalg foreslåede retningslinier.

Udvalget har endvidere i skrivelse af 29. april 1949 til justitsministeriets biografudvalg, hvilken skrivelse er optaget som bilag 4 til nærværende betænkning, fremhævet de væsentlige fordele, man kunne opnå med hensyn til finansierings- og udnyttelsesmuligheder, såfremt biografbygninger i visse tilfælde kunne opføres med henblik på benyttelse såvel til teater- som biografforestillinger; det kunne i så fald i biografbevillingen stilles som vilkår, at lokalerne i nærmere angivet omfang blev stillet til rådighed for teaterforestillinger.

Biografudvalgets flertal har (udvalgsbetænkningen side 33—34) taget afstand fra den tanke, at der skulle tilvejebringes hjemmel for i et mere almindeligt omfang at betinge biografbevillinger af, at biograflokalet indrettes til også at kunne være til rådighed for teaterformål; der henvises til, at de forøgede økonomiske krav og risici, der vil være forbundet med sådanne kombinerede biograf- og teaterlokalers indretning, vil kunne hæmme den fornødne kapitalinvestering i lokaler af denne art, og at der vil kunne opstå praktiske vanskeligheder ved de pågældende biografers drift. Biografudvalget mener derfor kun at kunne anbefale den omhandlede ordning i særlige tilfælde, navnlig hvor det drejer sig om at bevare bestående teaterlokaler, der omdannes til biograf, og i tilfælde, hvor en kommune søger biografbevilling. Med henblik på sådanne tilfælde er det i udvalgsbetænkningen udtalt som en udtrykkelig forudsætning, at den hidtidige praksis, hvorefter lokalernes delvise benyttelse til teaterformål er stillet som et vilkår ved bevillingens meddelelse, skal opretholdes.

Et mindretal indenfor biografudvalget udtaler, at man ganske kan yde de af teaterudvalget fremsatte betragtninger sin støtte, og dette mindretal har i overensstemmelse hermed (se udvalgsbetænkningen side 65) fremsat forslag om en sålydende bestemmelse:

„Hvor særlige omstændigheder taler derfor, kan det efter indstilling fra teaterrådet ved meddelelse af bevilling stilles som vilkår, at biografen skal indrettes således, at den tillige kan benyttes til teaterforestillinger, og at den i et nærmere fastsat omfang skal stilles til rådighed for sådanne forestillinger".

Til de af biografudvalgets flertal fremførte betragtninger skal udvalget bemærke, at man også indenfor dette udvalg havde tænkt sig, at ordningen kun skulle praktiseres i særtilfælde, navnlig i tilfælde, hvor der er spørgsmål om at give en kommune en biografbevilling, og i tilfælde, hvor der i den pågældende by tidligere har været fast teater, der siden er overgået til biograf.

Selv med henblik på sådanne tilfælde, hvor også biografudvalget erkender, at den foreslåede ordning er særligt begrundet, vil det imidlertid formentlig være hensigtsmæssigt, at der i biografloven gives udtrykkelig hjemmel for optagelse af et hertil sigtende vilkår i biografbevillingen, idet vilkåret ellers måske kun ville kunne indsættes i bevillingen efter forhandling med bevillingshaveren. Såfremt der efter et opslag på det nævnte vilkår melder sig ansøgere, der vil og kan påtage sig indretningen af et kombineret lokale, ses der ikke at være nogen som helst betænkeligheder ved at knytte sådanne vilkår til bevillingen. Når biografudvalget påpeger vanskeligheden ved en biografs drift under de pågældende omstændigheder, skal man bemærke, at det dog faktisk har vist sig muligt at drive flere biografer i provinsen på en for publikum og den pågældende bevillingshaver

tilfredsstillende måde, uanset at lokalerne i et vist antal aftener om året skulle stå til rådighed for teaterforestillinger. Biograf og teater har bygningsmæssigt så væsentlige fælles træk, at det i mange mindre byer vil være helt urimeligt med to identiske lokaler, hvoraf det ene kun undtagelsesvis benyttes. Nærværende udvalg må derfor, idet man henviser til det forslag, der er fremsat af biografudvalgets nævnte mindretal, fastholde sin indstilling på dette punkt; man er herved i overensstemmelse med den norske rigsteaterbetænkning, jfr. bilag 1.

I forbindelse med drøftelserne angående teatrenes lokaleforhold har udvalget også overvejet det særlige problem, der er opstået derved, at adskillige, navnlig københavnske teatre i de senere år er blevet nedlagt, uden at nye teatre er kommet i deres sted. For Københavns vedkommende kan nævnes Dagmarteatret og Casino, der lukkede før krigen, samt Apolloteatret, der ødelagdes og først nu er genopstået. Der er som følge heraf også i hovedstaden en betydelig mangel på teatre, og de vanskelige byggeforhold må antages endnu i en årrække at ville hindre, at denne mangel afhjælpes ved opførelse af nye teatre. Dette er af mange grunde uheldigt, også for skuespillerstanden, der på grund af de nævnte forhold gennem flere år har været ramt af en betydelig arbejdsløshed.

Man har derfor overvejet muligheden for gennem en midlertidig lovgivning at afværge, at bestående teatre nedlægges. Herom er der afgivet en særlig indstilling til justitsministeriet, hvilken indstilling er optaget blandt betænkningens bilag (bilag 5); der rejses her under henvisning til en tilsvarende fransk lov spørgsmål om en særlig lovgivning, der indenfor et kortere åremål — eksempelvis 5 år — skulle hindre nedlægning af bestående teatre.

Justitsministeriet har imidlertid i skrivelse af 20. november 1950, der er trykt som bilag 6, fremhævet, at en sådan lovgivning ville være principielt betænkelig.

I tilknytning til bygningsspørgsmålene kan det også nævnes, at der af udvalget er afgivet en indstilling til justitsministeriet angående den bestående brandvagtsordning, der synes at være for byrdefuld for teatrene; herom henvises til bilag 7, hvoraf fremgår, at dette arbejde skal vederlægges som fritidsarbejde. I det i skrivelsen nævnte eksempel er vederlaget for et københavnsk teater nu yderligere forhøjet til 33 000—35 000 kr. årlig. Endvidere er der nu tilvejebragt oplysning fra Norge, hvorefter der ikke her ydes vederlag for brandvagt.

4. Skuespillernes arbejdsforhold.

Skuespillernes arbejdsforhold må naturligvis for en teaterlovgivning være noget centralt. En sådan lovgivning vil imidlertid i hovedsagen kunne bygge på de mellem teaterdirektørforeningerne og skuespillerforbundet indgåede overenskomster og de normalkontrakter, der slutter sig hertil.

Udvalgets forslag stemmer i hovedsagen overens med det i betænkning I indeholdte. Der er i bemærkningerne til lovudkastet gjort rede for de punkter, hvor udvalget har fraveget det tidligere udkast.

Man skal her særlig fremhæve, at man i lovudkastets § 11, stk. 2, har foreslået en regel, hvorefter skuespilleren skal være til rådighed ved prøver eller optræden fra engagementets begyndelse, og hans fulde vederlag, bortset fra dagdiæter under provinstournéer, beregnes fra samme tidspunkt, medmindre skuespilleren på grund af andet engagement er forhindret i at være til fuld disposition. Den således foreslåede ordning gælder allerede i praksis forsåvidt angår skuespillere, der er ansat ved de faste teatre.

Derimod gælder der for provinstournéernes vedkommende den ordning, at de engagerede skuespillere i prøvetiden kun oppebærer „prøvepenge", normalt 12 kr. daglig, således at de først fra tournéens start oppebærer den fulde i engagementskontrakten aftalte lønning. Udvalgets flertal har kunnet tiltræde den af skuespillerforbundets repræsentanter i udvalget hævdede opfattelse, hvorefter det må anses for urimeligt, at skuespillerne ved tournéteatrene i denne henseende skal indtage en ringere stilling end andre skuespillere, særlig når det tages i betragtning, at tournéernes sæson er betydeligt kortere end de faste teatres; normalt kan tournéernes skuespillere kun regne med engagement i ca. 3 måneder af året.

Det må synes at være et rimeligt krav, at også skuespillerne ved tournéteatrene straks fra den dag, da de er til fuld disposition ved prøver, oppebærer deres fulde lønning, heri dog ikke medregnet den del af lønnen,der modsvarer udgifter til hotelophold m. m. under ophold i provinsen (dagdiæter), og som ydes dem under deres ophold med tournéen udenfor København. Gennemførelsen af den foreslåede regel vil ganske vist medføre, at tournébevillingshavernes startkapital må forøges med et beløb, svarende til forskellen mellem prøvepengene og den fulde lønning i de 14 dage, prøvetiden normalt varer; bevillingshaveren vil dog formentlig uden større vanskelighed kunne rejse den hertil fornødne kapital, idet der for en almindelig tourné kun vil være tale om en yderligere startkapital på 3—5 000 kr.

Provinsteaterdirektørforeningens repræsentant i udvalget har imidlertid modsat sig gennemførelsen af den foreslåede regel og har afgivet følgende særudtalelse om spørgsmålet:

„Provinsteaterdirektørforeningens medlemmer kan afgjort ikke gå med til, at der betales de engagerede skuespillere fuld gage i prøvedagene, selvom der deri fradrages ekstra leveomkostninger ved ophold i provinserne. Den væsentligste motivering herfor er den, at startomkostningerne ved en tourné derved vil blive meget forhøjede. Direktøren, der skal råde over en driftskapital til depot i ministeriet, til anskaffelse af dekorationer og kostymer og forskud på forfatterhonorarer, eventuelt til depositum til vognmændene, og som så at sige straks ved tournéens begyndelse skal være i stand til at betale en halv måneds gage til skuespillerne, uden at direktøren endnu har fået nogle indtægter ind, vil ikke kunne udrede yderligere startomkostninger. Som en biomstændighed tillader man sig tillige at pege på, at prøvepengene for tiden beregnes under hensyn til skuespillernes ophold i København og forhøjes ved prøver udenfor København".

Endelig har udvalget overvejet spørgsmålet, om det måtte anses for betimeligt, at der i lovudkastet blev optaget en bestemmelse, hvorefter skuespillere omfattes af reglerne i lov nr. 170 af 13. april 1938 om ferie med løn. Fra skuespillernes side var der fremsat ønske om optagelse af en sådan bestemmelse i lovudkastet, idet man ønskede skuespillerne sidestillet med andre lønmodtagere i denne henseende. Bevillingshavernes repræsentanter i udvalget har protesteret mod bestemmelsens optagelse, forsåvidt den måtte give skuespillerne videregående rettigheder end de ved den gældende normalkontrakt hjemlede.

I skrivelse af 14. december 1949, der er trykt som bilag 8, har udvalget derefter forelagt spørgsmålet for direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet. Direktoratet videresendte sagen til socialministeriet, som i skrivelse af 16. juni 1950, der er trykt som bilag 9, har henholdt sig til en udtalelse fra direktoratet; herefter anses en bestemmelse som den omhandlede for overflødig, idet reglerne i ferieloven i forvejen afgrænser kredsen af de personer, der henhører under denne lov, og da skuespillere i almindelighed vil hen-

høre under denne kreds af personer. Endvidere kunne bestemmelsen give anledning til tvivl, da den formentlig ikke blot ville omfatte skuespillere ved privatteatrene, men også andre skuespillere, der ikke altid kan anses omfattet af ferieloven. Endelig fandtes det upraktisk at have bestemmelser om, hvem der omfattes af ferieloven, spredt i flere love.

Herefter har udvalget afstået fra at fremkomme med forslag i denne henseende.

5. Understøttelsesfond for skuespillere m. fl.

Teatererhvervet er i særlig høj grad forbundet med risiko. Mange uberegnelige faktorer spiller her ind, og det er ikke sjældent, at mennesker, der i årevis har haft deres gerning ved teatret, må se sig stillet overfor økonomiske vanskeligheder af fatal karakter. Det kan derfor ikke undre, at man gennem årene har beskæftiget sig med mulighederne for tilvejebringelse af en pensionsordning, og for en teaterlovgivning, der prøver at tilvejebringe sikkerhed og stabilitet, må det være en naturlig opgave at søge dette spørgsmål løst.

Der blev i 1947 af Dansk Skuespillerforbund forelagt justitsministeriet et med aktuarmæssig bistand udarbejdet forslag til en egentlig pensionsordning for skuespillere, fremkommet ved forhandlinger i årene 1944—45 mellem forbundet og Teaterdirektørforeningen. Herefter skulle der tilvejebringes en fond, i hvilken der som bidrag fra skuespillerne selv skulle indgå 5 pct. af de pensioneredes gager (dog højst 5 pct. af 12 000 kr. årlig) og som bidrag fra teaterdirektørerne 7 pct. af de pensioneredes gager indenfor samme maksimum. Endvidere skulle der fra statens side ydes tilskud til fonden af forlystelsesafgiftens provenu, svarende til 5 øre for hver solgt teaterbillet, eventuelt således at en forhøjelse på 5 øre af billetpriserne fritoges for forlystelsesafgift. De indkomne midler skulle deles i to afdelinger. Der skulle oprettes en opsparingsafdeling, bestående af skuespillernes eget bidrag og $^3/_7$ af direktørernes bidrag, og skuespillerne skulle ved deres 60. år for deres andel af opsparingsafdelingen kunne købe en livrente. Der skulle endvidere oprettes en understøttelsesfond, bestående af resten af direktørernes bidrag samt det omhandlede tilskud fra statens side; fondens midler skulle anvendes til administration samt til supplering af de af opsparingsafdelingen ydede livrenter.

Provinsteaterdirektørforeningens medlemmer så sig imidlertid ikke i stand til for deres vedkommende at indgå på at yde de forudsatte bidrag til fonden, hvilket allerede i væsentlig grad reducerede ordningens værdi. Endvidere har Teaterdirektørforeningen, der i sin tid havde tiltrådt den da foreslåede ordning, nu erklæret, at dens nuværende medlemmer ej heller mener at kunne bidrage til fonden i det forudsatte omfang, efter at teatrenes økonomiske forhold i de senere år er blevet så langt ringere, end tilfældet var, da det omhandlede forslag blev forelagt.

Navnlig er imidlertid grundlaget for oprettelsen af en understøttelsesfond til supplering af livrenterne bortfaldet, efter at forlystelsesafgiften er ophævet, saledes at der ikke længere består nogen mulighed for statsstøtte til fonden gennem den påtænkte andel i forlystelsesafgiftens provenu.

Udvalget har herefter måttet tage hele spørgsmålet op til overvejelse udfra de således ændrede forudsætninger.

Af skuespillernes repræsentanter i udvalget er det nu blevet gjort gældende, at en egentlig pensionsordning ikke vil kunne hidføre en effektiv løsning af det foreliggende problem. Som følge af den stedfundne nedlæggelse af et betydeligt antal faste teatre —

for Københavns vedkommende kan nævnes Casino, Dagmarteatret, Scala og Sønderbros Teater — lever nemlig et betydeligt antal skuespillere i en ret fremrykket alder under særdeles usikre økonomiske forhold; de har ikke mulighed for i noget væsentligt omfang at få engagement ved noget af de tilbageværende teatre, og de må derfor i hovedsagen ernære sig ved anden virksomhed, navnlig i forbindelse med filmen og radioen. Sådanne skuespillere oppebærer altså ikke nogen regelmæssig teatergage, hvoraf de kunne yde bidrag til en pensionsordning. En sådan ordning må også forudsættes at skulle være i kraft gennem en længere årrække, forinden den gennem opsparede bidrag kan afkaste en rimelig understøttelse til de pensionerede. Netop for de nævnte ældre skuespillere, der på grund af forholdenes udvikling er kommet ud i uforskyldt arbejdsløshed, vil derfor en pensionsordning være uden værdi.

Men selv for yngre skuespillere anser man det ikke for muligt at gennemføre en pensionsordning, der bygger på bidrag fra de pågældende selv. Det fremgår af den i forbindelse med Dansk Skuespillerforbunds ovennævnte forslag foretagne aktuarberegning, at en skuespiller, såfremt han fra 30 års alderen og indtil sit 65. år uden afbrydelse betalte det ovenfor nævnte bidrag til pensionskassen af en gage på 6 000 kr. årlig, kun som livrente fra sit 65. år, indkøbt for det på hans opsparingskonto som bidrag fra ham selv og hans arbejdsgivere indestående beløb, kunne opnå et årligt beløb af 3 378 kr. Dette er efter den lange tids opsparing et beskedent resultat; og ved bedømmelsen heraf må det navnlig tages i betragtning, at kun meget få skuespillere vil kunne påregne fast beskæftigelse ved teaterarbejde gennem en længere årrække. Det store flertal må — i hvert fald i perioder — påregne kun at kunne opnå kortvarige løse engagementer, eller vil endog i visse sæsoner overhovedet ikke kunne opnå beskæftigelse ved et teater. Opsparing til en pensionsordning er under sådanne beskæftigelsesforhold en umulighed.

Med hensyn til forholdene i de øvrige nordiske lande er det overfor udvalget oplyst, at der i Norge og Finland findes en pensionsordning for skuespillere m. v., baseret på tilskud fra teatrene og skuespillerne, samt en afgift på teaterbilletterne, svarende til den i forslaget anførte. Når der i disse lande har kunnet etableres en egentlig pensionsordning, står dette i forbindelse med, at skuespillerne også ved privatteatrene altid er engageret på 12 måneders kontrakt, medens engagementer ved privatteatrene her i landet som anført enten indgås på 9 måneders kontrakt eller som periodisk engagement på mindst 30 dage. Over halvdelen af den danske skuespillerstand er beskæftiget ved periodiske engagementer.

I Sverige findes der ingen pensionsordning for de ved de ikke statsdrevne teatre ansatte skuespillere, dog at der ved Malmø stadsteater er etableret en privat pensionsordning. Gennem lotterimidler indgår der imidlertid hvert år meget store beløb til støtte for gamle svenske skuespillere. Den svenske skuespillerorganisation driver et alderdomshjem „Høstsol“, hvor et betydeligt antal skuespillere har frit ophold.

Det, der her i landet må tilstræbes, skulle efter det foran udviklede være en understøttelsesordning, der straks kunne træde i kraft. En sådan ordning burde formentlig også tage sigte på en noget videre kreds end de ældre, forhenværende skuespillere, om hvis pensionering det oprindeligt drejede sig. Således ville det navnlig være ønskeligt at medtage skuespillere, der har behov for støtte på grund af sygdom. Men også andre personer, der er knyttede til teatererhvervet, kan efter omstændighederne have et rimeligt krav på støtte. Der tænkes herved på bevillingshavere, instruktører og teaterembedsmænd. Om disse grupper gælder det, at de som regel rekrutteres fra skuespillernes rækker, og at de ofte periodevis vender tilbage hertil. Også disse mennesker vil ofte være ude af stand til at sikre sig et tåleligt udkomme i deres alderdom.

Udvalget foreslår derfor, at der oprettes en understøttelsesfond for skuespillere, teaterledere, instruktører og teaterembedsmænd, der på grund af alder eller sygdom har behov for økonomisk støtte.

Midlerne hertil tænkes tilvejebragt gennem en afgift på 1 pct. af teatrenes entréindtægt, enten således, at afgiften udredes af publikum som et tillæg til billetprisen og beregnes som 1 pct. af hver enkelt billets pris med fradrag af garderobevederlaget, afrundet til det nærmeste med 5 delelige beløb, eller således at afgiften svares med 1 pct. af den samlede entréindtægt efter fradrag af garderobevederlaget. Hvor det drejer sig om foreningsforestillinger, for hvilke der erlægges et samlet vederlag til bevillingshaveren, skulle afgiften beregnes af dette vederlag efter fradrag af eventuelt garderobevederlag.

En afgift af denne størrelse, der for tiden vil svare til 5 à 10 øre af hver teaterbillet, påregnes at ville indbringe tilstrækkeligt til udredelse af de omhandlede understøttelser, nemlig ca. 75—100 000 kr. årlig, hvoraf i fondens første år et beløb af ca. 15—20 000 kr. årlig tænkes henlagt til konsolidering af fonden. Det bemærkes herved, at provenuet af den afgift på 5 øre pr. billet, der var foreslået i forbindelse med det ovennævnte af Dansk Skuespillerforbund i 1947 forelagte forslag til en pensionsordning, blev anslået at ville indbringe ca. 150 000 kr. årlig; udvalget mener dog, at dette skøn har været for optimistisk. Iøvrigt er teatrenes billetindtægt også dalet betydeligt i de seneste år.

Når henses til, at forlystelsesafgiften af teaterforestillinger (20 pct. af entréindtægten) nu er helt bortfaldet, vil en så relativt ringe afgift, som den her foreslåede, formentlig ikke kunne vække betænkelighed.

Udvalget foreslår, at også foreningsforestillinger i det omfang, hvori der kræves bevilling til disse, inddrages under afgiftspligten. Dette falder i tråd med udvalgets forslag om principiel ligestilling af offentlige forestillinger og foreningsforestillinger i bevillingsmæssig henseende, og det findes ikke rimeligt at betage fonden den betydelige indtægt af afgiften af foreningsforestillinger.

Særlige forhold gør sig imidlertid her gældende for provinstournéernes vedkommende. Tournébevillingshaverne har hidtil givet en meget væsentlig del af deres forestillinger som foreningsforestillinger, altså uden erlæggelse af forlystelsesafgift; for deres vedkommende frembyder forlystelsesafgiftens bortfald, der er baggrunden for den foreslåede afgift, altså ikke den samme fordel som for de faste teatre. Man har derfor ment, at der burde være adgang til at fritage tournéerne for den omhandlede afgift. Navnlig er dette påkrævet under de nuværende forhold, hvor udgifterne til gager og befordring m. v. er stigende, og hvor foreningerne, der ofte har tab ved de forestillinger, de køber, næppe vil være indstillede på at erlægge en særlig afgift udover det aftalte vederlag, selvom denne afgift er beskeden. Man forudsætter derfor, at tournéernes foreningsforestillinger i medfør af lovforslagets dispensationsregel fritages for afgiften, indtil man, måske efter udløbet af en 5-årig periode, har bedre mulighed for at bedømme de fremtidige vilkår for teatervirksomheden i provinsen; der består her den mulighed, at de offentlige forestillinger, efter at forlystelsesafgiften er ophævet, efterhånden vil træde stærkere i forgrunden end hidtil.

De nærmere regler for fonden må formentlig fastsættes i en særlig fundats, idet man vanskeligt i en lovregel kan gøre udtømmende rede herfor. Udkast til en sådan fundats er trykt nedenfor som bilag 10.

6. Teatercensuren.

a) Almindelige bemærkninger.

Censuren ved privatteatrene har aldrig været fastsat i nogen lov, men har i praksis været forordnet i de enkelte teaterbevillinger. Medens den oprindelig alene udøvedes af politiet, begyndte man i 1853 med at udnævne en særlig censor for de enkelte teatre, og siden 1893 har alle censorbestillingerne været samlede på een hånd. For censors virksomhed er der ikke udformet nogen instruks, men det hedder i de nuværende bevillinger, „at alt, hvad der agtes opført, med hensyn til dets indhold er undergivet tilsyn af den af justitsministeriet for privatteatrene beskikkede censor, som har at påse, at intet i stykkernes indhold strider mod lovgivningen eller orden og gode sæder". Der tænkes herved navnlig på krænkelse af almenheden ved utugtige, sjofle og slibrige ytringer, blasfemiske ytringer samt udtalelser, der forfølger enkelte grupper af befolkningen på grund af deres tro, afstamning eller lignende. Endvidere ærekrænkelser overfor offentlige myndigheder samt krænkelse af fremmede magter, altså forhånelse af fremmede nationer og stater og deres flag og lignende.

Offentlig fremførelse af et scenisk arbejde kan således ikke lovligt ske, hvis censur ikke har fundet sted, men vil i så fald kunne hindres af politiet som faldende udenfor bevillingens rammer. Har censur fundet sted, vil dette i praksis være ensbetydende med, at der faktisk ikke skrides ind fra politiets side overfor forestillingen. Dog kan dette naturligvis ske, såfremt den censurerede tekst eller fremførelse fraviges, eller hvis der gør sig særlige lokale forhold gældende, som censor ikke har kunnet have kendskab til, jfr. herved justitsministeriets cirkulære nr. 81 af 9. juni 1926. Og teoretisk må fremførelse i den censurerede form kunne hindres, såfremt politimesterens skøn afviger fra censors; men om strafansvar for bevillingshaveren eller de i forestillingen medvirkende vil der normalt ikke kunne blive tale i disse tilfælde, da forsæt her sædvanligvis vil være udelukket som følge af censors godkendelse af forestillingen.

Om censurspørgsmålet siges i betænkning I blot, at det ved udarbejdelsen af en teaterlov er fundet naturligt at medtage regler om teatercensuren; denne foranstaltning betragtes altså herved som det på forhånd givne, til hvis berettigelse man ikke dengang tog stilling. I mellemtiden har censurspørgsmålet imidlertid fået fornyet aktualitet, og nærværende udvalg har netop haft den opgave at skulle tage stilling til dette spørgsmål.

Indenfor offentligheden kan der vel siges at være almindelig enighed om, at teatercensur — ligesom anden censur — principielt er forkastelig. Borgernes ytringsfrihed er indenfor et demokratisk samfund et fundamentalt princip. Dette princip har da også her i landet fundet sit udtryk i grundlovens § 84, hvori det udtales, at enhver er berettiget til på tryk at offentliggøre sine tanker, og hvor det tilføjes, at censur og andre forebyggende forholdsregler ingensinde påny kan genindføres. Det har været hævdet, at det af denne regel ligefrem skulle kunne udledes, at den praktiserede teatercensur er grundlovsstridig. Dette standpunkt er dog klart uholdbart, idet grundlovens censurforbud så ganske åbenbart alene tager sigte på trykkefriheden, således at det givetvis må være utilstedeligt at argumentere udfra en efterstående sætning, der må ses i sammenhæng med lovbestemmelsen i dens helhed. Teatercensurens grundlovsmæssige berettigelse har da heller ikke i årene umiddelbart efter grundlovens givelse været draget i tvivl. Noget andet er, at bestemmelsen naturligvis bekræfter, at vi vedkender os disse principper som noget for samfundslivet betydningsfuldt.

Udfra de anførte betragtninger må bevisbyrden for det påkrævede i en teatercensur påhvile den, der erklærer sig som tilhænger af en sådan. Den sceniske ytringsfrihed er et vigtigt led i den samlede ytringsfrihed. Teatercensur griber ind i de dramatiske forfat-

teres ytringsfrihed og betyder således indenfor en betydningsfuld gren af åndslivet et brud med grundsætninger, om hvis afgørende betydning der ikke hersker tvivl. Der er da heller ikke teatercensur i vore nordiske nabolande. Angående censurforholdene i det øvrige udland henvises til den nedenfor i bilag 1 givne fremstilling af teaterforholdene i forskellige lande. Det fremgår heraf, at der ikke findes forudgående teatercensur i Belgien, Frankrig, Schweiz (bortset fra enkelte kantoner) og USA. I England gælder der fra gammel tid en egentlig teatercensurordning, medens der i Holland gælder visse censurlignende forskrifter.

Udvalget mener, at teatercensuren bør afskaffes. Denne anskuelse er man nået til udfra de nævnte principielle betragtninger.

Overfor denne afstandtagen fra teatercensuren vil det ikke med tilstrækkelig vægt kunne gøres gældende, *at* en tilsvarende censur består indenfor et beslægtet område, nemlig filmen, *at* censuren her netop er blevet lovfæstet indenfor nyere lovgivning, og *at* flertallet indenfor biografudvalget af 1947 er gået ind for censurens opretholdelse ved filmen. Der består nemlig på dette punkt ikke nogen fuldstændig parallel mellem filmen og det levende teater, idet biografernes repertoire i så høj grad er præget af den udenlandske produktion, ligesom det særlige problem med hensyn til filmens egnethed for børn her spiller ind. Det kan næppe heller bestrides, at hensynet til forfatternes ytringsfrihed vejer tungest til indenfor det egentlige teaters område; indenfor filmen vil der normalt være så betydelige kapitalinteresser engagerede, at der her vil bestå færre muligheder for en selvstændig meningstilkendegivelse, der kan indvirke på den almindelige opinion.

At teatercensuren af den nuværende censor gennem en årrække er blevet udøvet på en sådan måde, at censuren ikke har givet anledning til praktiske betænkeligheder, kan heller ikke i sig selv motivere en bibeholdelse af teatercensuren, allerede fordi man jo ikke har nogen garanti for, at forholdet i så henseende vil blive det samme efter personskifte i censorstillingen.

Det er derimod klart, at censurens afskaffelse vil indebære et økonomisk risikomoment for teatrene. Udvalget har derfor foretaget en nærmere undersøgelse af spørgsmålet om erstatningsansvar for det offentlige overfor et teaterforetagende, hvis forestilling mødes med et politiforbud, som senere underkendes af domstolene.

Som hovedregel ville politiforbud formentlig blive støttet på den almindelige bestemmelse i retsplejelovens § 113, jfr. politilovene af 1863 og 1871 og de med hjemmel i disse givne politivedtægter, hvorefter politiet har til opgave at sikre opretholdelse af den offentlige sikkerhed, fred og orden.

I disse tilfælde vil erstatningsansvar for det offentlige formentlig som regel være udelukket, allerede fordi domstolene ikke kan forventes at ville tilsidesætte politiets skøn, når blot dette findes at være holdt indenfor de nævnte vagt formulerede bestemmelsers rammer. Kun hvis politiets afgørelse findes ganske urimelig, og rammerne for skønnet således klart er overskredet, vil der efter omstændighederne kunne blive tale om at pålægge det offentlige erstatningsansvar for den ved det nedlagte, klart usaglige, forbud voldte skade.

Hvis der i praksis bliver tale om underkendelse af politiforbud, vil det formentlig navnlig blive i tilfælde, hvor politiet ikke handler ud fra sit almindelige skøn til sikring af den offentlige orden m. v., men mere konkret henviser til en overtrædelse af en lovbestemmelse, og hvor der således kan blive spørgsmål om en nærmere fortolkning af dennes rækkevidde.

I så henseende kan vel navnlig straffelovens §§ 107 og 108 om offentlig forhånelse af et fremmed statsoverhoved eller en fremmed nation og måske i visse tilfælde § 232 om blufærdighedskrænkelse komme på tale.

Forbudet kan i sådanne tilfælde tilsidesættes af domstolene, hvor disse når til det resultat, at overtrædelse af de nævnte mere specielle lovbestemmelser ikke foreligger.

Med hensyn til erstatningsansvar for det offentlige i sådanne tilfælde må det vistnok i overensstemmelse med de af den herskende forvaltningsretlige teori hævdede grundsætninger antages, at erstatningsansvar overfor skadelidte indtræder i det omfang, hvori vedkommende tjenestemand selv er erstatningsansvarlig. Det vil sige, at erstatningsansvar ikke indtræder, hvis vedkommende tjenestemand har handlet efter en retsopfattelse, han er kommet til i god tro efter sin bedste overbevisning, men kun hvis tjenestemandens fortolkning af loven er klart uholdbar, eller hans vildfarelse er så grov, at den er utilgivelig. Betragtningen er den, at politiet har pligt til at skride ind, selv om anvendelsen af den pågældende lovbestemmelse in concreto er tvivlsom. Selv om politiets opfattelse senere bliver underkendt af domstolene, bliver der derfor normalt ikke tale om erstatningsansvar, men kun om, at politiets praksis ændres for fremtiden.

Der kan herefter som hovedregel ikke blive tale om noget erstatningsansvar for det offentlige i tilfælde af politiforbud mod teaterforestillinger; erstatningsansvar vil kun indtræde i enkelte undtagelsestilfælde.

Udvalget har ikke ment at burde stille forslag om, at der af det offentlige skal udredes erstatning i alle tilfælde, hvor et mod en teaterforestilling nedlagt politiforbud senere bliver kendt ugyldigt af domstolene; et sådant forslag kunne vel næppe tænkes gennemført.

Medens der indenfor udvalget som foran nævnt har været enighed om, at teatercensuren bør ophæves, har udvalget iøvrigt delt sig i et flertal og et mindretal. Flertallet består af Mogens Dam, Thomas P. Hejle, Kai Holm, Axel Illum, Thorvald Larsen, Victor Nielsen samt Henning Rohde som repræsentant for undervisningsministeriet. Mindretallet består af formanden, Jon Palle Buhl og Leck Fischer.

b) Flertallets indstilling.

Flertallet har hæftet sig ved, at der med teatercensuren, således som denne har virket de senere år, faktisk har været forbundet visse fordele for teatrene, som man såvel fra teaterledernes som fra skuespillernes side gerne ser bevaret.

Det vil meget vel kunne ske, at et til teatret indleveret stykke, eventuelt en scene eller blot en replik i stykket, er af en sådan karakter, at teaterlederen — og da navnlig hvis han er ny og uerfaren i stillingen — kommer i tvivl med hensyn til, om stykket, eventuelt scenen eller replikken, vil overskride det lovliges grænse. Det må herved ikke overses, at en replik, udtalt fra teatrets scene, vil kunne have en ganske anden virkning, end når den læses i den trykte bog i hjemmet. Det vil da i denne forbindelse være en stor støtte for teaterlederen, at der til hans rådighed står en mand med erfaring og autoritet, som han kan rådføre sig med. Hvis teaterlederen skulle tage stilling til spørgsmålet helt på egen hånd, er det muligt, at han ville vige tilbage for risikoen ved at opføre stykket, i særdeleshed hvis forfatteren var en debuterende dramatiker, som endnu ikke havde skabt sig et navn som forfatter. Forholdet kunne da ligefrem blive det, at det blev den erfarne rådgiver, der reddede opførelsen af stykket for forfatteren, og som altså herved fremmede den sceniske ytringsfrihed. Man må ikke glemme, at afskaffelse af teatercensuren ikke er ensbetydende med, at en dramatisk forfatter i givet fald vil kunne få sit stykke opført; dette kommer ganske an på, om der er nogen teaterleder, der vil opføre hans stykke.

Som det fremgår af det under a) anførte, vil der som hovedregel ikke kunne blive tale om, at der af det offentlige udredes erstatning til et teater for tab, der påføres teatret

derved, at der bliver nedlagt politiforbud mod en forestilling. Under den hidtidige censurordning har dette imidlertid ikke spillet nogen rolle, fordi forholdet, som ligeledes nævnt under a), faktisk har været det, at censors godkendelse af en forestilling respekteres af politimyndighederne. Censurordningen har således for teatrene haft betydning som en sikring mod tab i den omhandlede henseende.

Særlig fremtrædende er denne betydning, når talen er om tournéteatrene, der giver forestillinger i forskellige politikredse rundt om i landet. Dette forhold vil senere blive nærmere omtalt.

Hvad skuespillerne angår, må det fremhæves, at disse, der normalt vil være uden indflydelse på teatrets valg af stykker, må have et rimeligt krav på beskyttelse mod den mulighed, at et stykke skulle blive forbudt af politiet, hvad enten man tænker på risikoen for straf for deres medvirken i stykket eller på den økonomiske risiko, hvorved bemærkes, at et politiforbud efter omstændighederne vil kunne påberåbes som force majeure af teaterlederen overfor skuespillerne, således at disse kan miste deres ret til gage. En sådan beskyttelse har censurordningen ydet skuespillerne derved, at censors godkendelse af en forestilling faktisk garanterer mod politiforbud.

Skuespillerne er pligtige at spille de roller i stykkerne, som bliver tildelt dem. En skuespiller kan dog ifølge den gældende normalkontrakt uden at bryde kontrakten eller miste sit engagement afvise en rolle af sædelighedshensyn, når censor, der i sådanne tilfælde skal tilkaldes som opmand mellem skuespilleren og teaterlederen, godkender afvisningen. Denne bestemmelse i normalkontrakten tilsigter åbenbart at beskytte skuespillerne mod at skulle spille med i scener, fremsige replikker og lign., der er af en sådan karakter, at skuespilleren naturligt må føle afsky eller væmmelse derved. At bestemmelsen under den gældende ordning med tvungen teatercensur ikke har fundet anvendelse, siger intet om dens praktiske betydning, hvis teatercensuren bortfalder. Det kan med det samme bemærkes, at i så fald vil bestemmelsen være for snævert formuleret. Skuespilleren må da navnlig også have adgang til at afvise en rolle, når hans udførelse af denne vil medføre risiko for straf eller anden personlig risiko for ham.

Det er flertallets opfattelse, at de fordele for teatrene og skuespillerne, som efter det foranstående er forbundet med censurordningen, i alt væsentligt vil kunne bibeholdes, selv om man afskaffer teatercensuren, nemlig derved, at der indføres en konsulentordning, hvis særkende er det, at det skal være en frivillig sag, om teaterlederen vil benytte sig af konsulenten, og om han vil følge konsulentens indstilling. Derved viser konsulentordningen sin væsensforskellighed fra censurordningen, hvis særkende det er, at benyttelsen af censor er tvungen, således at offentlig opførelse er ulovlig, hvis censur ikke forinden har fundet sted, eller teatret opfører forestillingen i en anden form end den af censor godkendte.

Konsulenten skal udnævnes af justitsministeren. Hans opgave er at afgive erklæring med hensyn til, om en forestilling kan anses for stridende mod lovgivningen eller mod orden og gode sæder. I de ovenfor omtalte i normalkontrakten omhandlede tilfælde skal konsulenten være opmand mellem teaterlederen og skuespilleren.

Selv om de spørgsmål, konsulenten skal tage stilling til, for en væsentlig del vil ligge indenfor det retlige område, må det dog af hensyn til de særlige forhold ved teatret anses for nødvendigt, at konsulenten bliver en person, der har indsigt i og forståelse af teaterforhold.

Den foreslåede konsulentordning lader sig ikke afvise ved en henvisning til, at teaterlederne vil kunne antage deres egne private konsulenter. Hvis konsulentordningen skal have den praktiske betydning, der tilsigtes med den, må konsulenten være en person, der gennem sin officielle udnævnelse har den fornødne autoritet. I de ovenfor nævnte til-

fælde, hvor der er brug for en opmand mellem teaterlederen og en skuespiller, er det også en fordel, at det i forvejen er givet, hvem der skal være opmand, således at de stridende parter ikke først behøver at forhandle herom. Navnlig vil en officiel udnævnelse af konsulenten være nødvendig, hvis der, som angivet i det følgende, tillægges konsulentens godkendelse af en forestilling den virkning, at der herefter ikke kan nedlægges politiforbud mod stykkets fortsatte opførelse uden efter justitsministerens særlige beslutning. Det samme gælder, hvis man også efter teatercensurens bortfald vil yde skuespillerne en rimelig beskyttelse mod økonomisk tab som følge af politiforbud mod en forestilling, jfr. også herom nærmere nedenfor.

Da udvalgets forslag om afskaffelse af teatercensuren bunder i hensynet til den dramatiske forfatters ytringsfrihed, er det naturligt at undergive teaterlederens adgang til at tilkalde konsulenten den begrænsning, at teaterlederen skal være uberettiget hertil, hvis forfatteren modsætter sig det. Hvis teaterlederen da ikke vil opføre skuespillet, kan forfatteren henvende sig med dette til et andet teater. Dog skal forfatteren naturligvis ikke kunne modsætte sig, at konsulenten tilkaldes som opmand i tilfælde, hvor en skuespiller afviser den ham tildelte rolle i et skuespil.

Som tidligere nævnt har forholdet været det, at politiet faktisk i det store og hele har respekteret censors afgørelser. Det ville ikke være uforståeligt, om afskaffelsen af teatercensuren ville få til følge, at politiet i nogen grad gennem en efterfølgende kontrol tog censors opgave op. Det er nu engang politiets hverv at have indseende med, at lovene ikke krænkes, og at ro og orden opretholdes på offentlige steder. Der er da også af politidirektøren i København i en til justitsministeren afgiven erklæring givet udtryk for, at der ved politiets tilsyn med de offentlige forestillinger vil kunne skabes et tilstrækkeligt effektivt værn mod opførelsen af angribelige forestillinger, selv om censuren ophæves. Politimesterforeningen har tiltrådt denne erklæring og givet udtryk for den anskuelse, at der muligvis bør udøves et mere systematisk tilsyn med de offentlige teaterforestillinger, hvis censuren bortfalder, muligt bl. a. ved tilstedeværelse af en overordnet politiembedsmand ved premierer.

Efter flertallets opfattelse er der dog ingen grund til at nære ængstelse for, at afskaffelsen af teatercensuren skulle blive efterfulgt af en bølge af politiforbud mod teaterforestillinger. I hvert fald ville en sådan bølge sikkert snart lægge sig igen. Men man kan naturligvis ikke se bort fra, at forskellige politimyndigheder kan have forskellig indstilling med hensyn til, hvad der kan siges fra scenen, og derfor kan have forskelligt syn på en forestillings lovlighed. Navnlig for tournéteatrene kan heri ligge en fare. Der er da også fra disse teatres side peget på den store betydning, det vil have for dem, at der kan indhentes en for hele landet gældende godkendelse af et teaterstykke, der har den virkning, at politiforbud kun kan nedlægges efter beslutning af justitsministeren, således at tournébevillingshaveren ikke er henvist til at underkaste sig de respektive politimestres skøn med hensyn til forestillingens lovlighed. Fra skuespillerforbundets side har man sluttet sig hertil, idet man har anført, at skuespillernes interesser i denne henseende ligger på linie med teaterledernes, da de økonomiske konsekvenser, som opstående vanskeligheder drager med sig, også kan ramme skuespillerne. Ikke mindst af hensyn hertil foreslår flertallet, at der ikke skal kunne nedlægges politiforbud mod en af konsulenten godkendt teaterforestilling uden efter justitsministerens beslutning.

Udover, hvad der fremgår af det foranstående, skal der efter flertallets forslag ikke knyttes nogen retsvirkning til konsulentens godkendelse. Noget andet er, at konsu-

lentens godkendelse af en forestilling, der senere måtte blive kendt ulovlig, vel i reglen vil udelukke strafansvar, da forsæt i så fald vanskeligt vil kunne statueres.

Det er tidligere berørt, at teaterlederen, hvis der nedlægges politiforbud mod en forestilling, efter omstændighederne vil kunne påberåbe sig forbudet som force majeure, således at skuespillerne kan miste deres ret til gage. Hvis den tvungne censur afskaffes, og man går over til en konsulentordning, hvor teaterlederen ikke behøver at tilkalde konsulenten eller, hvis han har tilkaldt konsulenten, at følge dennes anvisning, kræver hensynet til skuespillerne, at teaterlederen, hvis han ikke har tilkaldt konsulenten, eller dog ikke har fulgt dennes anvisninger, da ikke overfor skuespillerne skal kunne påberåbe sig forbudet som force majeure. Har teaterlederen tilkaldt konsulenten og derefter opført forestillingen i den af konsulenten godkendte form, har teaterlederen gjort, hvad han kunne for at gardere teatret og skuespillerne, og det vil da kun være rimeligt, at disse sidste må stå last og brast med teatret, hvis dette kommer ud i alvorlige vanskeligheder som følge af et forbud, der i dette tilfælde kun kan nedlægges efter beslutning af justitsministeren, jfr. ovenfor.

Endnu skal bemærkes, at det muligvis kunne siges, at konsulentordningen — omend i betydeligt mindre grad end censurordningen — ville påføre staten et uønsket medansvar for sceniske fremførelser, hvilket navnlig i udenrigspolitisk henseende kunne afføde visse betænkeligheder. Man kunne udfra en sådan betragtning føres i retning af en ordning, hvorefter det alene var et sømmelighedskriterium, der skulle være bestemmende for konsulentens stillingtagen, således at navnlig forholdet til fremmede magter skulle holdes udenfor. Man står her overfor et spørgsmål, der i forskellige henseender er kompliceret, idet man også for censurens vedkommende har kunnet betvivle, om denne skulle tage sigte på foreteelser af udenrigspolitisk karakter.

Det synes, som om teatercensuren efter hidtil gældende praksis har haft en videregående karakter end filmcensuren. Denne sidste skal i henhold til biografloven alene tage stilling til, om filmen skønnes at krænke ærbarheden eller vil virke forrående eller på anden måde moralsk nedbrydende, medens privatteatrenes censur ifølge bevillingernes ovenfor citerede ordlyd tillige skal påse, at intet i stykkernes indhold strider mod loven, herunder altså eksempelvis også straffelovens § 108, der handler om den, der offentligt forhåner en fremmed nation. Det må imidlertid findes rettest, at konsulentens saglige område ikke begrænses i forhold til de givne rammer for den nugældende censur. Mange vil vel endog mene, at det netop først og fremmest er i tilfælde som de nævnte, at der — i tider der kan være kritiske for nationens velfærd — vil kunne blive brug for en erfaren og besindig rådgiver, som teaterdirektøren med god samvittighed kan støtte sig til. Man må heller ikke glemme, at der også og ikke mindst i sådanne tilfælde gør sig et hensyn til skuespillerne gældende.

Det skal tilføjes, at konsulentordningens særlige karakter formentlig må bevirke, at det ville fremtræde som mindre rimeligt, om udgifterne ved dens gennemførelse fuldt ud skulle bæres af det offentlige. Under den nuværende censurordning pålignes der bevillingshaverne en vis censurafgift, der anvendes til dækning af de med censuren forbundne omkostninger. Denne ordning lader sig under de ændrede forudsætninger ikke videreføre, da det omfang, hvori bevillingshaverne vil gøre brug af konsulenten, ikke på forhånd lader sig fastslå, og da det navnlig ikke ville være fornuftigt begrundet, om udgifterne også skulle bæres af bevillingshavere, der overhovedet ikke tænker sig at gøre brug af denne frivillige ordning. Udgifterne bør derfor kun påhvile bevillingshaverne, når og i det omfang, hvori de gør brug af konsulenten. Udgifterne ved konsulentens tilkaldelse som opmand

mellem teaterlederen og den skuespiller, der vil frasige sig sin rolle, bør formentlig bæres af den af parterne, hvem konsulentens afgørelse går imod.

Man anser det dog for rimeligt, at der af staten ydes et fast honorar, og at hel eller delvis dækning tilvejebringes gennem en gebyrordning, der eventuelt kan hvile på et af ministeriet udformet takstsystem.

I anledning af den efterstående mindretalsudtalelse ønsker flertallet at slå fast, at når dette udvalg særlig har fået til opgave at fremkomme med forslag vedrørende spørgsmålet om teatercensuren, må det være, fordi man har ønsket en saglig og fordomsfri undersøgelse af spørgsmålet, navnlig med hensyn til teatercensurens praktiske virkninger. Ved den i overensstemmelse hermed foretagne undersøgelse er der fremdraget en række praktiske fordele ved teatercensuren, som gennem den af flertallet udarbejdede konsulentordning tilsigtes bevaret. Det ses ikke, at der kan være grund til at bagatellisere disse fordele. Mest vægt må der formentlig lægges på hensynet til skuespillerne — et hensyn, som er særligt for teaterforestillingerne og navnlig ikke er til stede, når talen er om censur med trykte skrifter —, og på hensynet til de private teatertournéer, der i Sverige og Norge ikke tilnærmelsesvis spiller samme rolle som her i landet. Om man af rent ideologiske grunde skal forkaste konsulentordningen og dermed se bort fra de nævnte hensyn, er et udelukkende politisk spørgsmål, som flertallet ikke har fundet anledning til at tage stilling til.

c) Mindretallets indstilling.

Mindretallet kan ganske henholde sig til det indledningsvis anførte, hvorefter bevisbyrden for nødvendigheden af en teatercensur må påhvile censurens tilhængere, idet man ikke kan se, at der for Danmarks vedkommende skulle gøre sig hensyn gældende, der i højere grad kan tale for censur, end det er tilfældet i Norge og Sverige, hvor den bestående ordning ikke vides at have givet anledning til betænkeligheder eller ulemper. Man anser det netop i en periode som den nuværende for magtpåliggende, at der også inden for teatrets område værnes om den demokratiske ytringsfrihed, og det må ligge i sagens natur, at et sådant værn med særlig styrke vil kunne opbygges indenfor de af statsmagten, bortset fra det rent bevillingsmæssige, uafhængige privatteatre.

Man er indforstået med, at en frivillig konsulentordning i princippet vil være noget fra den tvungne censur væsensforskelligt, både fordi det er en frivillig sag, om man vil rådspørge konsulenten, og fordi man også skulle være frit stillet overfor de af ham givne anvisninger. Alligevel vil konsulentordningen givetvis, hvilket i sig selv er betænkeligt, udadtil kunne fremtræde som noget i retning af en censur, ligesom det vel også på forhånd er vanskeligt at overse, om ordningen i praksis fuldt ud vil kunne bevare sin ubetingede karakter af frivillighed i de nævnte henseender. Censurspørgsmålet er måske hos os i højere grad et principielt end et praktisk spørgsmål, og enhver modifikation, omend den kun er tilsyneladende, er netop derfor risikabel.

Mindretallet er endvidere af den overbevisning, at flertallet overvurderer konsulentordningens praktiske fordele. Det er måske rigtigt, at ordningen i påkommende tilfælde vil kunne friholde teaterledere og skuespillere for en økonomisk risiko, der kunne påføres dem ved indgreb overfor en løbende forestilling; teatererhvervet rummer imidlertid mangfoldige risikomomenter, blandt hvilke det nævnte utvivlsomt vil træde aldeles i baggrunden. Det er også tænkeligt, at der vil være teaterledere, der er villige til at opføre skuespil, med hvilke de ellers ikke turde binde an, når de på forhånd kan gardere sig hos en konsulent; men en ytringsfrihed, der således alene kommer til udfoldelse med en autoriseret

skønsmands billigelse, synes dog kun at være af betinget værdi. Ejheller er man blind fo: at konsulentordningen forsåvidt kunne tjene ytringsfrihedens interesser, som det var mu ligt, at konsulentens godkendelse ville afværge politiforbud, der ellers kunne forekomm Garantien imod upåkrævede forbud må dog snarere søges i den almene opinion og i et vis omfang vel også hos domstolene; utvivlsomt vil der på den anden side være adskilligt, so politiet kan lade gå upåtalt hen, men som en statskonsulent dog for sit vedkommend måtte vægre sig ved positivt at autorisere. Til det anførte kommer, at en konsulentvirk somhed som den omhandlede dels må skønnes at ligge udenfor statens sædvanlige opgave og naturligt må kunne varetages af private, frit stillede rådgivere, dels også i givne situa tioner ligefrem vil kunne påføre staten, som konsulenten dog trods alt repræsenterer, e uønsket medansvar for fremsatte ytringer. Snarere kunne man måske tænke sig, at de — om der måtte vise sig praktisk trang dertil — i retsplejeloven kunne optages regler ar gående domstolenes adgang til at efterprøve forbud af den her omhandlede art; dette vill efter mindretallets opfattelse være en naturligere fremgangsmåde.

Mindretallet mener udfra de anførte betragtninger at måtte nære overvejend betænkeligheder ved den foreslåede konsulentordning og kan altså ikke tiltræde dette fo slag. Mindretallet ønsker censuren afskaffet, uden at noget andet sættes i stedet.

7. Offentlig støtte til teatrene. Teaterfond og teatercentral.

Spørgsmålet om offentlig støtte til teatrene har i væsentlig grad ændret karakte siden afgivelsen af betænkning I. Dennes forslag i så henseende gik dels ud på en nedsæt telse af forlystelsesafgiften, dels på oprettelse af en særlig teaterfond. Denne fonds midle skulle tilvejebringes gennem en afgift af offentlige teaterforestillinger på 5 pct., for se veringsteatre dog kun 2 pct.,af entréindtægten og en afgift på 2 pct. af København Sommertivolis entréindtægt; det var anslået, at disse afgifter ville indbringe ialt 110 000 k Endvidere skulle den del af filmsfondens indtægter, der var stillet til rådighed til støtt af dansk teater, og som da androg ca. 100 000 kr. årlig, indgå i fonden. Endelig skull også teater- og varietécensurens overskud, ca. 10 000 kr. årlig, henlægges til fonden. Den nes årlige indtægt ville herefter ialt andrage ca. 220 000 kr.

Efter forslag af det af finansministeriet nedsatte udvalg angående ændring i fo lystelsesafgiftsloven er forlystelsesafgiften af offentlige teaterforestillinger — bortset fr serveringsteatre — nu bortfaldet i henhold til lov nr. 260 af 27. maj 1950. Denne mege betydningsfulde lettelse for teatrenes økonomi var begrundet med, at den i krigs- og efte krigsårene stedfundne stigning i teatrenes udgifter ikke havde kunnet udlignes ved e tilsvarende stigning i billetpriserne, hvilket havde ført teatrene ud i en alvorlig økonomis krise. Af de københavnske teatre havde kun 2 givet overskud i sæsonen 1948/49 og ku 1 i sæsonen 1949/50. Alle de 3 faste provinsteatre arbejdede med betydelige underskud

Fra filmsfondens side har støtten til teatrene i de senere år andraget 5—600 000 k årlig, altså betydeligt mere end i betænkning I forudsat.

I finansåret 1948/49 androg tilskudene ialt 529 500 kr., hvoraf 300 000 kr. t teatrene i Aalborg, Åarhus og Odense, 77 000 kr. til provinstournéerne og resten til fo skellige teatermæssige formål, fortrinsvis til fremme af provinsens teaterliv, idet kun e enkelt københavnsk teater modtog et tilskud på 10 000 kr.

I finansåret 1949/50 uddeltes der ialt 620 000 kr., der fordeltes efter lignend retningslinier. Stigningen i de samlede tilskud skyldtes i hovedsagen, at justitsministerie opnåede finansudvalgenes tilslutning til i overensstemmelse med teaterrådets indstillin

at yde tilskud til københavnske teatre i betydeligt større omfang end hidtil, nemlig ialt 90 000 kr., fordelt på 4 teatre. Hovedstadens teaterbehov kan langtfra dækkes af statsscenen, og det er derfor efter udvalgets opfattelse påkrævet, at der også i fremtiden ydes disse teatre støtte af filmsfonden i et omfang, der svarer til deres betydning; den omstændighed, at Det kgl. Teaters drift påfører statskassen så betydelige udgifter, bør ikke, således som det har været gjort gældende, kunne bevirke, at man betager de københavnske privatteatre muligheden for at erholde tilskud af filmsfonden i det omfang, hvori det, efter deres kunstneriske indsats og økonomiske forhold findes rimeligt.

I finansåret 1950/51 er uddelt ialt 605 000 kr., der fordeler sig med 300 000 kr. til de 3 landsdelsscener, 60 000 kr. til københavnske og frederiksbergske privatteatre, 79 000 kr. til de private provinstournéer, 100 000 kr. til organisationerne Andelsteatret og Arte og 66 000 kr. til andre teatermæssige formål.

I det hele må en støtte af privatteatrene i hovedstad og provins fortsat være en nødvendighed, idet adskillige teatres økonomi, uanset forlystelsesafgiftens bortfald, også fremtidig må ventes at være anspændt, ligesom man ud fra de i betænkning I (side 25 ff) anførte grunde må anse det for at være af stor betydning, at der gennem særlige tilskud til teatre, der giver kunstnerisk værdifulde forestillinger, kan virkes for en højnelse af teatrenes kunstneriske niveau. Angående det af udvalget overfor biografudvalget rejste spørgsmål om anvendelse af filmsfondens kapitalmidler til bygningsmæssige foranstaltninger skal man henvise til det i afsnittet om teaterbygninger (side 27) anførte.

Man kan til yderligere belysning af spørgsmålet henvise til den støtte, der efter de af udvalget indhentede oplysninger ydes teatrene, heri også medregnet statsscenerne, i vore nordiske nabolande.

Af den svenske stat er der i finansåret 1950/51 af lotterimidler ydet tilskud til et samlet beløb af ca. 5 825 000 kr., der fordeler sig således:

Operaen	1 986 000 kr.
Dramatiska teatern	833 000 -
Göteborgs stadsteater	351 000 -
Göteborgs lyriska teatern	500 000 -
Hälsingborgs stadsteater	100 000 -
Malmö stadsteater	534 000 -
Norrköping-Linköping stadsteater	194 000 -
Rigsteatret	612 000 -
Folkeparkerne	450 000 -
Privatteatrene i landdistrikterne	220 000 -
Forskellige andre teaterformål	45 000 -
	ialt 5 825 000 kr.

I Norge andrager statstilskudene til teatre i budgetåret 1950/51 1 175 000 kr. For budgetåret 1951/52 er beløbet 2 225 000 kr., der fordeler sig således:

Nationalteatret	340 000 kr.
Det norske teater	225 000 -
Rigsteatret	300 000 -
Trøndelag teater, Trondheim	105 000 -
Den nationale scene, Bergen	175 000 -
Rogaland teater, Stavanger	80 000 -
	ialt 1 225 000 kr.

I denne forbindelse finder udvalget også anledning til at pege på, hvorledes de gældende regler for skatteberegningen må øge den økonomiske usikkerhed, der er forbundet med driften af et privatteater. Som det er fremhævet i den i betænkning I side 76 gengivne skrivelse af 28. april 1941 fra det daværende udvalg til justitsministeriet, medfører disse regler, hvorefter skatten beregnes for hvert enkelt år for sig og efter en progressiv skala, at en teaterdirektør ikke er i stand til i successæsoner med stort overskud at foretage fornødne henlæggelser til imødegåelse af tab i senere sæsoner med stort underskud. Teaterdrift kan på grund af de store økonomiske udsving fra sæson til sæson indtægtsmæssigt ikke bedømmes efter en isoleret betragtning af de enkelte års regnskabsresultater, og de nævnte skatteberegningsregler virker derfor i særlig grad uheldigt ved teatrene.

Det ville for de københavnske privatteatre være af stor betydning, om en ændring af disse beskatningsregler kunne søges udvirket. Så længe reglerne fortsat er gældende, ville det være i særlig grad hensigtsmæssigt, om tilskudene til teatrene kunne komme til udbetaling ved afslutningen af den sæson, på hvis resultater de baseres. Måske kunne fremgangsmåden være den, at det kun var selve fordelingsprincipperne, der godkendtes af finansudvalgene, således at justitsministeriet, efter samråd med teaterrådet, derefter kunne være bemyndiget til at træffe de enkelte dispositioner. Man ville herved opnå en mere hensigtsmæssig fordeling på de respektive sæsoner, således at udbetalingerne reduceres i gode sæsoner, hvor en væsentlig del af det ydede tilskud gennem skatten vil gå tilbage i statskassen, og til gengæld i dårlige sæsoner kunne bringes op på en sådan størrelse, at der ville blive tale om en virkelig effektiv støtte.

Idet man forudsætter, at filmsfondens støtte til teatrene, så vidt fondens indtægter strækker til, ikke fremtidig bliver mindre, end tilfældet har været i de senere år, har udvalget ment at kunne afstå fra at stille forslag om oprettelse af en særlig *teaterfond.* Man lægger herved også vægt på, at teatrene efter den stedfundne prisudvikling vanskeligt ville kunne bære bidragsudgifterne til en sådan fond, såfremt denne skulle have den i betænkning I foreslåede størrelse. Der henvises iøvrigt til bemærkningerne ovenfor under afsnit 5 om oprettelse af en understøttelsesfond for skuespillere, teaterledere, instruktører og teaterembedsmænd.

Udvalget finder ej heller at burde gå ind for det i betænkning I indeholdte forslag om oprettelse af en *teatercentral.* Efter forlystelsesafgiftens bortfald må det forventes, at antallet af offentlige forestillinger vil vokse på bekostning af foreningsforestillingerne, idet en af de væsentligste grunde til, at disse sidste — navnlig i provinsen — har været så fremherskende, netop har været de afgiftsmæssige hensyn.

Når man i betænkning I fremsatte forslag om oprettelsen af en teatercentral, tog man formentlig derved også sit forbillede i planerne om en filmcentral. Denne sidstnævnte central, der indførtes ved biografloven, har imidlertid navnlig fået praktisk betydning for undervisningsfilmenes og de oplysende films vedkommende.

Gennem Arbejdernes Teatercentral (Arte) og Andelsteatret har der i de senere år været gjort forsøg på at tilvejebringe en mere systematiseret teaterdrift, der skulle have mulighed for at opnå kontakt med videre kredse. Det er vanskeligt at se, hvilken vej udviklingen her vil gå; nogle har i disse store organisationsteatre villet se forløberne for et kommende rigsteater.

Rigsteatertanken dukker stadig op i teaterdebatten, og den har også været drøftet indenfor udvalget. Nogen stillingtagen til spørgsmålet har udvalget ikke anset sig for beføjet til, idet man har fundet, at spørgsmålet måtte ligge udenfor udvalgets opgave, også når henses til udvalgets sammensætning. Dog lader det sig allerede nu fastslå, at

det under alle omstændigheder måtte være en forudsætning, at der landet over tilvejebringes egnede teaterbygninger, dels ved en forbedring og standardisering af eksisterende lokaler, dels ved opførelse af nye teatre. Der kan herom henvises til det foran anførte.

Allerede nu vil det dog være nødvendigt, at provinstournéernes forhold gøres til genstand for indgående overvejelser med henblik på den krise, der under de herskende økonomiske forhold er opstået for disse teaterforetagender.

Nogle af tournéerne har i indeværende efterår kun haft en sæson af omkring 1 måneds varighed, og det vil naturligvis under disse forhold være særdeles vanskeligt for skuespillerne at lade sig engagere til sådan virksomhed. For provinsens teaterliv vil det derfor være af afgørende betydning, at der ydes hurtig og virksom støtte, og der kan i forbindelse hermed blive tale om en mere eller mindre vidtgående omorganisering af hele denne side af vort teatervæsen. Løsningen af de herhenhørende spørgsmål vil dog næppe komme til at øve direkte indflydelse på teaterlovens udformning, og man har derfor indenfor udvalget været af den opfattelse, at det ville være naturligst, om man indskrænkede sig til at henlede teaterrådets opmærksomhed på forholdet.

Man har, jfr. bilag 13, gjort justitsministeriet bekendt med disse synspunkter, idet man samtidig har nævnt, at rådet muligt ved løsningen af denne opgave burde suppleres med yderligere sagkyndige. Det kan herved bemærkes, at man specielt vil anse det for påkrævet, at en repræsentant for provinsens faste teatre kommer til at deltage i forhandlingerne, idet landsdelsscenernes forhold utvivlsomt må inddrages i overvejelserne. Når udvalget ikke mere indgående har beskæftiget sig med disse sceners særlige — og for provinsens hele teaterliv så betydningsfulde — problemer, er det netop også kun, fordi man har fundet, at det drejede sig om spørgsmål, der var uden direkte forbindelse med den foreliggende lovgivningsopgave; man har altså herved forudsat, at disse spørgsmål, der er af en så betydelig aktualitet, nu tages op i anden sammenhæng.

8. Spørgsmål vedrørende de dramatiske forfatteres stilling.

Under hensyn til, at forfatterorganisationerne er repræsenterede indenfor udvalget, og under hensyn til, at forfatternes interesser i de af udvalget behandlede spørgsmål på adskillige punkter er ligeså nærliggende som bevillingshavernes og skuespillernes, har man fundet det naturligt også at drøfte visse forfatterretlige spørgsmål.

Herunder har det imidlertid måttet fremtræde som indlysende, at forfatternes problemer ikke i den foreliggende sammenhæng lader sig parellelisere med bevillingshavernes og skuespillernes; dette gælder navnlig også, fordi forfatternes rettigheder iøvrigt er regulerede ved en særlig forfatterlov, medens der ikke for bevillingshavernes og for skuespillernes vedkommende vil foreligge nogen anden lov end den påtænkte teaterlov.

Udvalget har i den omhandlede forbindelse været opmærksom på det særlige problem, der ligger deri, at de halvprofessionelle amatørforetagender som følge af deres forestillingers karakter af foreningsforestillinger har adgang til frit at gøre brug af det repertoire, hvortil de professionelle teatre har erhvervet rettighederne. Det er ovenfor fremhævet, at konkurrencen overfor de professionelle teatre fra de pågældende amatørselskabers side under disse omstændigheder kan være særligt ødelæggende, idet hele landsdele i virkeligheden kan lukkes for en professionel tourné, når et amatørselskab har givet et stort antal forestillinger indenfor landsdelen med det samme stykke, som det professionelle selskab har på sit repertoire. Udvalget har ment, at dette spørgsmål henhører under forfatterlovgivningens område, og man har derfor i skrivelse af 13. august 1949 til undervisningsministeriets udvalg angående en revision af Bernerkonventionen og i skrivelse af

17. marts 1950 til justitsministeriet henstillet, at der søges gennemført en ordning, hvorefter amatørteatrene i hovedsagen arbejder under de samme vilkår med hensyn til fremskaffelse af deres repertoire som de professionelle teatre. Med henblik herpå har man foreslået, at forfatterlovens regler skulle søges udformet på linie med, hvad der af udvalget er foreslået i bevillingsmæssig henseende, således at fremførelse i en forening af et beskyttet dramatisk værk anses som en offentlig fremførelse i forfatterlovens forstand, når der ydes betaling under nogen form til arrangører eller medvirkende. En sådan fremførelse kræver altså efter udvalgets forslag forfatterens samtykke. Udvalgets nævnte skrivelser er trykt nedenfor som bilag 11 og 12.

Om disse spørgsmål kan nu henvises til side 129, jfr. side 117, i den nylig offentliggjorte betænkning, afgivet af det nævnte af undervisningsministeriet nedsatte udvalg. Det fremgår heraf, at forholdet efter dette udvalgs opfattelse ophavsretlig set er det, at det ingenlunde er givet, at enhver fremførelse af et værk i en forening må anses som en privat fremførelse. Såsnart det drejer sig om en forening, hvis formål ikke er af snæver faglig art, og som står åben for et større antal medlemmer uden noget særligt udvælgelseskriterium, må foreningen anses for offentlig tilgængelig, og den ophavsmand, hvis værker fremføres, må honoreres. Særlig gælder det, hvis en forening netop er dannet med henblik på fremførelse af værker, og det samme gælder, såfremt andre end foreningens egne medlemmer har adgang.

Yderligere kan nu henvises til Østre Landsrets dom af 4. november 1950, jfr. Ugeskrift for Retsvæsen 1951, side 223: Blandt andet efter den måde, hvorpå indbydelse til dilettantforestilling med påfølgende bal var udstedt af en ungdomsforening, fandtes den adgangsberettigede kreds ikke at kunne karakteriseres som ganske privat, og den skete fremførelse af kompositioner fandtes at være offentlig. Endvidere kan henvises til en i Juristens domssamling 1951, side 71, optaget dom, hvorefter en af en husmandsforening afholdt fest blev anset for offentlig i relation til forfatterloven.

Forfatteren Mogens Dam har på revyforfatternes vegne fremhævet, at det ville være ønskeligt, om det til regulering af forholdet overfor revyteaterdirektørerne blev foreskrevet, at forfatternes kontrakter med disse — i lighed med hvad tilfældet er for de dramatiske forfatteres vedkommende — skulle indgås ved anvendelse af en normalkontrakt.

Det er overfor udvalget oplyst, at man fra revyforfatternes side vil tage initiativet til oprettelse af en sådan kontrakt, og udvalget har haft lejlighed til at gøre sig bekendt med et foreløbigt udkast til en sådan overenskomst. Dette udkast er egnet til at godtgøre, at der netop i forbindelse med fremførelse af revyer opstår problemer af den største betydning for forfatterne, problemer, hvormed der ikke i den gældende forfatterlov er gjort op på udtømmende måde. Det må derfor anses for påkrævet, at spørgsmålet om en retlig regulering af disse forhold tages op til overvejelse, og det må for nærværende udvalg være naturligt at understrege betydningen heraf.

Da spørgsmålene imidlertid ikke blot er teatermæssige, men også — og vel endda i højere grad — er forfatterretlige, og da revyteaterdirektørerne ikke er repræsenterede i udvalget, har udvalget ikke for sit vedkommende ment at kunne tage problemerne op til realitetsbehandling. Det vil kunne omtvistes, om disse spørgsmål overhovedet hører hjemme under en teaterlovgivnings område, eller om de ikke snarere, trods deres nære tilknytning til teatret, må henføres til den egentlige forfatterlovgivning. Det kan dog angående det lovgivningsmæssige kompetenceforhold yderligere bemærkes, at der i det

omfang, hvori teatrenes bevillingshavere ønskes gjort selvstændigt ansvarlige for reglernes overholdelse, kan blive tale om bestemmelser, der bør indføjes i en teaterlov.

Under henvisning til det anførte skal udvalget understrege, at de her foreliggende spørgsmål er af en vis rækkevidde, men kun vil kunne løses, når de ses i sammenhæng med forfatterlovgivningen i dens helhed, hvorfor man må indskrænke sig til at henlede rette vedkommendes opmærksomhed på, at disse problemer endnu henstår uløste.

Nogle enkelte af de omhandlede spørgsmål finder man dog anledning til at fremhæve, fordi de er egnede til at belyse den særlige problemstilling. Ved revyforestillinger, der jo som regel er sammensat af bidrag fra flere forskellige forfattere, angives ofte forestillingens hovedforfattere på fremtrædende måde, således at yderligere forfatterangivelse enten udelades eller dog udformes således, at afgrænsningen af de enkelte forfatteres indsats ikke kommer til at stå klart for publikum; dette kan naturligvis frembyde alvorlige betænkeligheder for forfatterne, navnlig i tilfælde, hvor der indlemmes bidrag, hvis kunstneriske, moralske eller politiske standard ikke kan accepteres af hovedforfatterne. Og medens der som nævnt for skuespillere ifølge de gældende normalkontrakter med teatrene består en særlig adgang til at frasige sig roller, hvor tekstens indhold er af anstødelig karakter, har forfatterne ingen beskyttelse for deres kunstneriske og moralske synspunkter.

Noget lignende gælder i tilfælde, hvor skuespillere gennem improvisationer ændrer forfatterens tekst på en måde, hvormed han ikke, kunstnerisk eller moralsk, kan være tjent. Der er her et område, hvor der i særlig grad kunne være anledning til at pålægge teaterlederne et selvstændigt ansvar, idet forfatteren ofte vil være ukendt med foretagne ændringer eller dog måske kun tilfældigt eller på et fremrykket tidspunkt kommer til kundskab om det passerede.

Det sker endvidere jævnligt, at en skuespiller benytter en udleveret vise eller andet stof ved særlige forestillinger — f. eks. foreningsforestillinger — udenfor teatret, uden at han hertil har indhentet samtykke fra forfatteren. Det synes rimeligt, at der også i denne henseende ydes forfatteren beskyttelse, derved at det indskærpes, at skuespillerne ikke uden forfatterens samtykke må benytte udleveret stof uden for teatret.

Forhold som de nævnte, der kun er tilfældigt valgte eksempler, vil muligt kunne ordnes ad overenskomstmæssig vej, ligesom forfatterlovens almindelige regler i et vist omfang vil kunne påberåbes; erfaringsmæssigt foreligger der imidlertid indenfor teatrets område en række særlige momenter, der må gøre en præcisering af forfatternes stilling på dette felt og en udbygning af deres retsbeskyttelse ønskelig.

II.

Udvalgets udkast til lov om udøvelse af teatervirksomhed.

I. Teatre.

§ 1.

Stk. 1. Teatervirksomhed, hvorved forstås opførelse af skuespil, operaer, operetter, revyer og balletter, kan kun udøves i henhold til bevilling og på de i bevillingen nærmere angivne vilkår, herunder at de om beskyttelse af forfatteres og komponisters rettigheder givne regler overholdes. Bevillingen meddeles af justitsministeren; den kan, såfremt andet ikke er bestemt i denne lov, kun meddeles efter opslag. Såfremt hensynet til de bestående teatre ikke gør det i særlig grad betænkeligt at meddele bevilling, må bevilling ikke nægtes nogen, der opfylder de i § 4 nævnte betingelser.

Stk. 2. Bevilling til offentlige forestillinger kan i København og på Frederiksberg kun gives til udnyttelse i et bestemt lokale og udenfor København og Frederiksberg til udnyttelse enten i et bestemt lokale eller til en omrejsende virksomhed (tournébevilling), jfr. dog § 3. Bevilling til ikke-offentlige forestillinger kan gives enten som en selvstændig bevilling eller i tilknytning til bevilling til offentlige forestillinger. Til optræden af en forenings medlemmer indenfor selve foreningen eller iøvrigt indenfor foreningsrammer kræves dog kun bevilling, såfremt der til arrangører eller optrædende ydes vederlag eller diæter. Med foreninger ligestilles skoler og andre sluttede kredse.

Stk. 3. Angående ethvert bevillingsspørgsmål vil der være at indhente erklæring fra det i § 19 nævnte teaterråd. Samtlige indgivne andragender skal forelægges teaterrådet, således at dette kan udtale sig om ansøgernes kvalifikationer. Ved meddelelse eller fornyelse af bevilling til faste teatre skal teaterejerens erklæring indhentes over samtlige andragender. Endvidere skal der i disse tilfælde, medmindre tiden ikke tillader det, indhentes erklæring fra vedkommende kommunalbestyrelse.

Stk. 4. Politimesteren — i København politidirektøren — kan meddele tilladelse til indtil 3 offentlige opførelser af en teaterforestilling, der sker i almenvelgørende eller andet almennyttigt øjemed. Forinden tilladelse meddeles, skal ansøgeren godtgøre, at han af forfatteren (komponisten) selv eller dennes lovlige repræsentant har erhvervet ret til at opføre det pågældende arbejde.

§ 2.

Stk. 1. Bevilling kan kun gives til en enkeltperson eller til den kommune, hvori teatret ligger, eller til en institution, hvis virksomhed er af kulturel karakter.

Stk. 2. I de tilfælde, hvor bevilling gives til en kommune eller en institution, skal teatrets leder og den med hensyn til hans ledelse af teatret trufne aftale godkendes af justitsministeren efter indhentet udtalelse fra teaterrådet. Ingen kan få bevilling til eller godkendelse som leder af mere end een teatervirksomhed til udnyttelse indenfor samme tidsrum. Justitsministeren kan dog gøre undtagelse fra denne bestemmelse, når særlige omstændigheder taler derfor.

Stk. 3. Det kan ikke i bevillingen pålægges bevillingshaveren at yde tilskud af nogen art til offentlige eller private institutioner eller enkeltpersoner. I de tilfælde, hvor bevilling gives til en kommune, skal denne dog anvende overskudet til nærmere angivne kulturelle formål.

§ 3.

Justitsministeren kan, når omstændighederne taler derfor, efter indhentet erklæring fra teaterrådet meddele bevillingshaveren til et fast teater tilladelse til at give et begrænset antal forestillinger uden for teatret. Tilladelsen kan betinges af, at der samtidig åbnes adgang for en anden bevillingshaver til at give forestillinger på teatret.

§ 4.

Bevilling eller godkendelse som leder kan kun meddeles en person, der

1) er i besiddelse af dansk indfødsret,
2) har bopæl her i landet,
3) er fyldt 21 år og ikke er umyndiggjort,
4) ikke er ude af rådighed over sit bo,
5) skønnes at have de fornødne kunstneriske og forretningsmæssige forudsætninger for at kunne lede et teater.

§ 5.

Stk. 1. Teaterlokaler med dertil hørende påklædningsværelser m. v. skal godkendes af justitsministeriet, der kan give almindelige forskrifter for lokalernes indretning.

Stk. 2. Ved oprettelse, forlængelse eller ændring af lejekontrakter vedrørende faste teatre er det en betingelse for kontraktens gyldighed, at lejevilkårene godkendes af justitsministeriet. Skønnes lejen at stå i misforhold til det lejedes værdi, skal spørgsmålet af justitsministeriet forelægges en voldgiftsret, bestående af 3 medlemmer, valgt henholdsvis af bevillingshaveren, udlejeren og vedkommende landsrets præsident. Sidstnævnte medlem er voldgiftsrettens formand.

Stk. 3. Angående de her nævnte godkendelser skal erklæring indhentes fra teaterrådet.

§ 6.

Stk. 1. Bevillingshaveren (lederen) skal personlig varetage teatrets drift og bære det kunstneriske ansvar for denne. Det påhviler bevillingshaveren (lederen) at holde teatret på et så højt kunstnerisk niveau som muligt i overensstemmelse med de krav, der naturligt kan stilles til den pågældende virksomhed. Bevillingshaveren (lederen) må ikke ved nogen aftale være forhindret i frit og uafhængigt at bestemme teatrets repertoire, engagementer og øvrige kunstneriske ledelse. Det påhviler endvidere bevillingshavere til (ledere af) faste teatre, medmindre særlige omstændigheder foreligger, for sæsonen at engagere

et skuespillerensemble, der — eventuelt i forbindelse med periodisk engagerede — kan gennemføre sæsonens repertoire.

Stk. 2. Såfremt bevillingshaveren på grund af sygdom eller af anden ham utilregnelig årsag er forhindret i at lede teatret, kan justitsministeren tillade, at bevillingen bevares, mod at der som leder af teatret ansættes en af ministeriet godkendt person, og at den med hensyn til ledelsen af teatret trufne aftale forelægges ministeriet til godkendelse.

Stk. 3. Bevillingshaveren skal drive teatret for egen regning, medmindre justitsministeren tillader afvigelse herfra, og skal bære det fulde ansvar overfor trediemand. Bevillingshaveren skal stille en af justitsministeriet fastsat sikkerhed for lønkrav fra skuespillere og musikere samt for forfatter- og komponisthonorarer; angående denne sikkerhedsstillelse skal erklæring fra teaterrådet indhentes.

Stk. 4. Justitsministeren kan for hver sæson forlange godtgjort, at bevillingshaveren råder over den til sæsonens gennemførelse fornødne kapital, og at den tilvejebringes på vilkår, der ikke strider mod bestemmelserne i denne lov.

§ 7.

Stk. 1. Bevillingen meddeles sædvanligvis for 5 år, men kan meddeles for et kortere tidsrum. Bevillingen kan begrænses til kun at gælde en del af året. Såfremt særlige omstændigheder ikke foreligger, kan bevillingen til faste teatre dog for vintersæsonens vedkommende ikke begrænses til at gælde for et kortere tidsrum end 9 måneder. Omrejsende teatervirksomheder skal i vintersæsonen have personale i engagement i mindst 120 spilledage, medmindre justitsministeren meddeler fritagelse herfor.

Stk. 2. En bevillingshaver har, selv om hans bevillingsperiode ikke måtte være udløbet, ret til på lige fod med andre ansøgere at komme i betragtning ved uddeling af en ledig bevilling.

Stk. 3. Bevillingen (godkendelsen som leder) bortfalder, foruden ved bevillingshaverens død, når bevillingshaveren (lederen) ikke længere opfylder de i lovens § 4 fastsatte betingelser, og den kan til enhver tid tilbagekaldes af justitsministeren efter forhandling med eller på foranledning af teaterrådet, safremt de i stk. 1 eller de i § 6 eller §§ 11—15 givne bestemmelser eller de for bevillingens meddelelse (godkendelsen som leder) foreskrevne vilkår ikke overholdes, eller såfremt bevillingen ikke behørigt udnyttes.

§ 8.

Stk. 1. Når bevillingen er udløbet, kan justitsministeren, efter indhentelse af de i § 1, stk. 3, nævnte erklæringer, uden opslag tillægge bevillingshaveren en ny bevilling i overensstemmelse med reglerne i § 7, stk. 1.

Stk. 2. Såfremt en bevilling har været udnyttet på forsvarlig måde, også i kunstnerisk henseende, må fornyelse af bevillingen ikke nægtes, medmindre der foreligger ganske særlige omstændigheder.

§ 9.

Justitsministeren afgør i tvivlstilfælde, hvilke sceniske opførelser der falder ind under denne lovs bestemmelser.

II. Skuespillere.

§ 10.

Forholdet mellem bevillingshaveren og det ved teatret ansatte skuespillerpersonale bestemmes ved de herom mellem parterne trufne aftaler. De i dette afsnit indeholdte regler kan dog ikke fraviges til ugunst for personalet. Aftaler, der er åbenbart ubillige for skuespillerne, må ikke indgås og er uforbindende for disse.

§ 11.

Stk. 1. Arbejdsaftalen skal indgås skriftligt mellem skuespilleren og bevillingshaveren (lederen) ved anvendelse af en af justitsministeren autoriseret kontraktsformular. Aftalen udfærdiges i to eksemplarer, hvoraf det ene overgives skuespilleren. Aftalen skal indeholde bestemmelse om, ved hvilken teatervirksomhed skuespillerens optræden skal finde sted, om omfanget af hans arbejde og om det vederlag, der skal ydes skuespilleren.

Stk. 2. Aftalen skal indgås for en bestemt periode med angivelse af tidspunktet for engagementets begyndelse og afslutning. Tiden for engagementets begyndelse skal angives enten til en bestemt dato eller inden for et tidsrum af 15 dage; i sidstnævnte tilfælde skal der gives skuespilleren underretning om tiltrædelsesdatoen med et varsel af mindst 30 dage. Provinstournéerne er dog med 15 dages forudgående varsel berettigede til at påbegynde engagementet 3 dage før eller 3 dage efter den angivne dato. Skuespilleren engageres enten for hele teatersæsonen (sæsonengagement) eller for et kortere tidsrum (periodisk egagement). Engagementet kan, bortset fra erstatningsengagement i sygdomstilfælde eller i tilfælde, hvor den oprindelig engagerede skuespiller ønsker sig løst fra engagement, samt i tilfælde af force majeure, ikke indgås for et kortere tidsrum end 30 dage. Skuespilleren skal være til r ådighed ved prøver eller optræden fra engagementets begyndelse, og hans fulde vederlag, bortset fra dagdiæter under provinstournéer, beregnes fra samme tidspunkt, medmindre skuespilleren på grund af andet engagement er forhindret i at være til fuld disposition. Skuespillerens ret til at tage arbejde før engagementstiden kan ikke begrænses, medmindre aftalen indgås med en skuespiller, hvis vederlag ligger betydeligt over det almindelige lønniveau for skuespillere. Fra de i dette stykke indeholdte regler kan der, hvor særlige forhold gør sig gældende, af justitsministeren meddeles fornøden dispensation.

Stk. 3. Bevillingshaveren har, medmindre det modsatte udtrykkelig er aftalt, ret til at forlænge (prolongere) engagementstiden med et antal dage svarende til indtil halvdelen af den ved den skriftlige kontrakt aftalte tid, dog højst for 60 dage. Såfremt prolongationsretten benyttes, skal skriftlig meddelelse herom være skuespilleren i hænde senest 15 dage inden den aftalte engagementstids udløb. Meddelelse om datoen for prolongationens ophør skal ligeledes skriftligt gives skuespilleren med mindst 15 dages varsel.

§ 12.

Stk. 1. Skuespillerens sygdom berettiger ikke bevillingshaveren til at ophæve engagementet; ej heller berettiger svangerskab hertil.

Stk. 2. Bliver skuespilleren af nævnte grunde ude af stand til at udføre sit arbejde, skal der udredes løn efter nedenstående regler, medmindre sygdommen eller svangerskabet er fortiet ved engagementets indgåelse eller tiltræden.

Stk. 3. Indenfor hver sæson ydes der i de nævnte tilfælde af arbejdsudygtighed sæsonengagerede skuespillere det aftalte vederlag i de første 30 dage, dog højst med en dagsgage, svarende til den ved overenskomst mellem teaterdirektørernes og skuespillernes

organisationer fastsatte minimumsgage med tillæg af 50 pct. Forsåvidt engagementstiden ikke i mellemtiden er udløbet, reduceres dette vederlag i de følgende 30 dage til halvdelen. Vedvarer arbejdsudygtigheden udover 60 dage, ydes intet vederlag. Ved periodisk engagement ydes tilsvarende vederlag i en periode svarende til 7 dage for hver 30 dage, engagementet omfatter, således at det indenfor den nævnte periode erlægges efter de samme regler.

§ 13.

Justitsministeren autoriserer formularer til en normalkontrakt, der skal benyttes ved afslutning af arbejdsaftaler mellem bevillingshavere og skuespillere. Normalkontraktens bestemmelser kan, forsåvidt de har hensyn til de i denne lov indeholdte regler, ikke fraviges til skade for skuespilleren. Træffes der iøvrigt i arbejdsaftalen bestemmelser, der afviger fra normalkontraktens regler, skal sådan afvigelse for at være forbindende for skuespilleren udtrykkeligt tilkendegives i kontrakten.

§ 14.

Bevillingshaveren har kun ret til at anvende en elev for hvert 5. medlem af det faste skuespillerpersonale. Når antallet af skuespillere, delt med 5, giver en rest på 3, kan der anvendes endnu en elev. Elever ved faste teatre må ikke engageres for kortere tid end en sæson. Det påhviler bevillingshaveren at drage omsorg for, at der gives eleverne en passende uddannelse.

III. Understøttelsesfond.

§ 15.

Stk. 1. Der oprettes en fond med det formål at yde understøttelse til skuespillere, teaterledere, instruktører og teaterembedsmænd, der på grund af alder eller sygdom har behov for økonomisk støtte.

Stk. 2. Fondens midler tilvejebringes ved en afgift, der af bevillingshaveren afkræves publikum særskilt som et tillæg til billetprisen på 1 pct. af entrévederlaget (billetprisen med fradrag af garderobevederlaget) for hver enkelt solgt billet, således at afgiften afrundes til det nærmeste med 5 delelige ørebeløb (mindst 5 øre). Bevillingshaveren kan i stedet erlægge en afgift på 1 pct. af det samlede indgåede entrévederlag. Af foreningsforestillinger, for hvilke der erlægges et samlet vederlag til bevillingshaveren, beregnes afgiften af dette vederlag med fradrag af eventuelt garderobevederlag. Justitsministeren kan efter indstilling fra teaterrådet fritage tournébevillingshavere, jfr. § 1, stk. 2, for at erlægge den omhandlede afgift af foreningsforestillinger som de ommeldte.

Stk. 3. Fonden ledes af en bestyrelse, bestående af repræsentanter for de til understøttelse berettigede og med en af justitsministeren udpeget formand. De nærmere regler for bestyrelsens sammensætning, for fondens virksomhed og for indbetalingen af afgiften til fonden fastsættes af justitsministeren. Hvervet som bestyrelsesmedlem er ulønnet. Formanden oppebærer dog et af justitsministeren fastsat honorar.

IV. Konsulent og teaterråd.

§ 16.

Censur af teaterforestillinger skal ikke fremtidig finde sted.

§ 17.

Stk. 1. Angående teaterforestillinger, der agtes fremført offentligt, kan der, såfremt for-

fatteren eller dennes repræsentant ikke har modsat sig det, indhentes en udtalelse fra den i § 18 nævnte konsulent, der i sin erklæring skal tage stilling til, om manuskriptet efter hans formening er stridende mod lovgivningen eller mod orden og gode sæder. Konsulentens udtalelse kan endvidere indhentes med hensyn til forestillingens sceniske fremførelse.

Stk. 2. Politiforbud mod opførelse af forestillinger, hvis manuskript eller fremførelse er godkendt af konsulenten, og som opføres i den godkendte form, kan kun nedlægges i henhold til justitsministerens særlige beslutning. Forinden sådan beslutning træffes, skal erklæring indhentes fra konsulenten og såvidt muligt også fra teaterrådet.

Stk. 3. Såfremt forelæggelse for konsulenten ikke har fundet sted, eller teatret ikke har fulgt konsulentens anvisninger, kan et af politiet nedlagt forbud mod forestillingens opførelse ikke påberåbes som force majeure overfor de engagerede.

§ 18.

Stk. 1. Konsulenten udnævnes af justitsministeren efter indstilling af teaterrådet. Justitsministeren udfærdiger en instruks for konsulentens virksomhed.

Stk. 2. For konsulentens virksomhed tillægges der ham et årligt honorar, der fastsættes ved finansloven. Af bevillingshavere, der indhenter udtalelser fra konsulenten, erlægges en statskassen tilfaldende afgift, hvis størrelse fastsættes af justitsministeren.

§ 19.

Stk. 1. Der oprettes et teaterråd bestående af 7 medlemmer. Justitsministeren udnævner rådets formand. Af de øvrige medlemmer skal 1 være repræsentant for bevillingshaverne til landets faste teatre og 1 for tournébevillingshaverne, 2 repræsentanter for skuespillerne og 2 repræsentanter for de dramatiske forfattere, heraf 1 for revy- og musikdramatiske forfattere. Udnævnelsen sker for disse 6 medlemmers vedkommende efter indstilling, indhentet af justitsministeren, fra de organisationer, som udgør den almindelige repræsentation for de pågældende faglige interesser. Efter tilsvarende regler udnævnes en suppleant for hvert af de medlemmer, der repræsenterer en faglig interesse. Samtlige udnævnelser gælder for et tidsrum af 4 år.

Stk. 2. Rådets medlemmer lønnes med honorarer, hvis størrelse fastsættes på finansloven. Desuden tillægges der dem godtgørelse for rejseudgifter.

§ 20.

Stk. 1. Teaterrådet har til opgave i sager angående teaterforhold at være rådgivende for myndighederne og de forskellige grene indenfor teatererhvervet.

Stk. 2. Justitsministeren udfærdiger en for rådet gældende forretningsorden.

V. Straffe- og ikrafttrædelsesbestemmelser.

§ 21.

Stk. 1. Overtrædelse af de i denne lov givne forskrifter eller i medfør af loven udfærdigede bestemmelser straffes med bøde.

Stk. 2. Bøderne tilfalder statskassen.

§ 22.

Stk. 1. Denne lov, der ikke gælder for Det kgl. Teater, træder i kraft den

Stk. 2. Samtidig ophæves lov nr. 62 af 12. april 1889 om teaterdrift i København.

III.

Bemærkninger til lovudkastet.

Foranstående udkast bygger på det i betænkning I indeholdte lovforslag.

Man har udeladt det tidligere udkasts afsnit IV og V angående oprettelse af en teaterfond og en teatercentral. Angående udvalgets overvejelser herom henvises til bemærkningerne ovenfor side 43.

I afsnit I (§§ 1—9) foreslås bevillingssystemet opretholdt. Der skal ikke blot kræves bevilling til offentlige forestillinger, men som hovedregel også til ikke-offentlige forestillinger (foreningsforestillinger).

Man har udeladt det tidligere udkasts § 9 om delvis opretholdelse af Det kgl. Teaters eneret, idet udvalgets flertal er af den opfattelse, at en sådan bestemmelse betyder et urimeligt indgreb i privatteatrenes rettigheder. Iøvrigt skal man angående Det kgl. Teaters stilling i relation til privatteatrene henvise til bemærkningerne ovenfor side 12 ff.

Afsnit II (§§ 10-14) angående skuespillernes forhold svarer, stort set, til det tidligere udkast.

I afsnit III (§ 15) foreslås oprettet en understøttelsesfond for skuespillere m. fl.

Afsnit IV (§§ 16—20) indeholder dels regler angående ophævelse af teatercensuren og indførelse af en konsulentordning, dels de i forslaget i betænkning I indeholdte bestemmelser om teaterrådet.

Afsnit V (§§ 21—22) indeholder straffe- og overgangsbestemmelser.

Til § 1.

Stk. 1. Da afgrænsningen af begrebet teatervirksomhed, navnlig overfor varietéforestillinger, i praksis undertiden kan give anledning til vanskelighed, har udvalget anset det for hensigtsmæssigt at optage en definition af begrebet. Man er klar over, at den nærmere afgrænsning må overlades til praksis, men den i forslaget foretagne opregning, hvorefter der ved teatervirksomhed forstås opførelse af skuespil, operaer, operetter, revyer og balletter har dog formentlig en vejledende værdi.

Reglen i stk. 1, sidste pkt., skal give en almindelig retningslinie for administrationen af bevillingssystemet. Bevilling kan herefter alene nægtes en iøvrigt kvalificeret ansøger, når en forøgelse af bevillingernes antal må findes uforenelig med en fornøden hensyntagen til bestående teatres eksistensmuligheder. Det er hidtidig bevillingspraksis, der herved tænkes lovfæstet.

Stk. 2. Reglen i stk. 2 skal beskytte bevillingshaverne imod konkurrence fra de merkantile amatørforestillinger. Der kræves bevilling i alle tilfælde, hvor vederlag ydes enten til arrangører eller optrædende, og hvad enten vederlag ydes som betaling eller i form af diæter. Ethvert erhvervsmæssigt betonet amatørforetagende bringes hermed ind under den bevil-

lingsmæssige kontrol, og gennem definitionen af, hvad der skal anses som vederlag, har man villet vanskeliggøre en omgåelse af reglen.

Da man alene har haft det halvprofessionelle amatørteater for øje, kræves der ikke bevilling til optræden af en forenings medlemmer indenfor selve foreningen eller iøvrigt indenfor foreningsrammer, når der ikke ydes vederlag til arrangører eller optrædende.

Udvalgets forslag, hvorefter der kræves bevilling til optræden af en forenings medlemmer indenfor selve foreningen i tilfælde, hvor vederlag ydes, vil efter udvalgets formening ikke være stridende mod grundlovens § 85, hvorefter borgerne har ret til uden forudgående tilladelse at danne foreninger i ethvert lovligt øjemed. I den statsretlige teori antages det, at der intet er til hinder for, at lovligheden af det øjemed, hvori en forening virker, efter almindelige regler gøres afhængig af en tilladelse, således at foreningens lovlighed i så fald beror på, at den har opnået tilladelse til sin virksomhed. Eksempelvis henvises til § 26, stk. 1, i lov nr. 129 af 15. marts 1939 om beværtning og gæstgiveri m. v., hvorefter der i foreninger kun må finde udskænkning sted af stærke drikke for betaling, såfremt der haves næringsadkomst på beværternæring med ret til udskænkning af stærke drikke i det pågældende lokale, eller såfremt tilladelse i medfør af lovens § 22 (lejlighedstilladelse) er erhvervet. Dette gælder, uanset om udskænkningen sker uden fortjeneste for enkeltmand.

Stk. 3. Udvalget har anset det for naturligt som almindelig regel at foreskrive, at vedkommende kommunalbestyrelses erklæring skal indhentes i alle tilfælde, hvor bevilling skal gives til et fast teater. Da sager af denne art undertiden er af stærkt hastende karakter, og det i så fald vil være vanskeligt at afvente kommunalbestyrelsens udtalelse, inden afgørelsen træffes, idet kommunalbestyrelserne erfaringsmæssigt ikke er i stand til at svare i løbet af ganske kort tid, har man dog fundet det hensigtsmæssigt at åbne adgang til at undlade høring af kommunalbestyrelsen, hvor tiden ikke tillader det.

Ligesom i forslaget i betænkning I har man optaget en bestemmelse om, at teaterejerens erklæring skal indhentes over samtlige andragender ved meddelelse af bevilling til faste teatre. Hvis en teaterejer var ganske uden indflydelse på, hvem der fik bevilling til at drive teatret, måtte det befrygtes, at bevillingssystemet kunne stille sig hindrende i vejen for opførelse af nye teaterbygninger, og de ofte vanskelige forhandlinger om lejemål vedrørende teaterlokaler kan formentlig lettes ved en regel, hvorefter der sikres ejeren en adgang til at udtale sig angående valget af bevillingshaver. I denne forbindelse må det på den anden side fremhæves, at bevillingssystemet medfører, at ejerens indflydelse begrænses, således at den kunstneriske og økonomiske ledelse sikres teaterlederen, når denne har opnået bevilling.

Stk. 4. Bestemmelsen indeholder kun en redaktionel ændring i forhold til udkastet i betænkning I.

Til § 2.

Stk. 1 og stk. 2 er enslydende med det i betænkning I fremsatte forslag. Der henvises til bemærkningerne til dette. Det vil dog ses, at man i stk. 1 har udeladt de samfundsnyttige institutioner. Nogen særlig anledning til at meddele teaterbevilling til sådanne institutioner kan der ikke være.

Stk. 3. Forsåvidt angår første punktum om forbud mod, at det pålægges bevillingshavere at yde tilskud til offentlige eller private institutioner eller enkeltpersoner henvises ligeledes til bemærkningerne til forslaget i betænkning I. Som nyt 2. punktum foreslås det i lighed med § 2, stk. 2, i det af justitsministeriets udvalg angående biografvæsenet i marts 1950

fremsatte forslag til en ny lov om biografvæsenets ordning, at kommuner, der opnår teaterbevilling, skal anvende overskudet til nærmere bestemte kulturelle formål.

Til § 3.

Udvalget kan tiltræde det i betænkning I fremsatte forslag. Da der bør gives de tournerende selskaber en tilsvarende konkurrencemæssig beskyttelse som den, der efter bevillingssystemet gives de faste teatre, kan udvalgets flertal ikke anbefale, at de faste teatres adgang til at give tournéforestillinger udvides udover, hvad der hjemles ved denne bestemmelse.

Der er herom afgivet en mindretalsudtalelse (Rohde), jfr. ovenfor side 12.

Til § 4.

Bortset fra en enkelt redaktionel ændring er forslaget enslydende med forslaget i betænkning I, dog at man ikke har fundet anledning til at opstille vandelskrav. Man har herved taget hensyn til den nu vedtagne lov nr. 296 af 18. juni 1951 om ændring af reglerne om fortabelse af rettigheder som følge af straf og til, at det drejer sig om bevillinger, der meddeles efter skøn.

Til § 5.

Stk. 1. Udvalget har sluttet sig til forslaget i betænkning I, hvorefter teaterlokaler med dertil hørende påklædningsværelser m. v. skal godkendes af justitsministeriet, der kan give almindelige forskrifter for lokalernes indretning. Man finder, at dette vil være en meget betydningsfuld bestemmelse.

En af et nedsat underudvalg foretaget undersøgelse af provinsens teaterlokaler og de til disse hørende påklædningsværelser har vist, at det i mange tilfælde er påkrævet at søge gennemført forbedringer af såvel scener som påklædningsværelser. Navnlig har det også vist sig at være af betydning, at der gives vejledende forskrifter for indretning af nyopførte teaterlokaler med henblik på en standardisering af scenernes størrelse og tekniske udstyr. Der henvises til den nedenfor som bilag 3 trykte betænkning fra det nævnte underudvalg angående disse spørgsmål.

Stk. 2. Man har fundet det rigtigst, at det udtrykkeligt fastsættes, at kontraktens godkendelse er en betingelse for dens gyldighed. Der kan herom henvises til det i justitsministeriets biografudvalgs betænkning side 40 anførte angående den tilsvarende regel i dette udvalgs lovudkast. Endvidere er det i betænkning I indeholdte udkast ændret med hensyn til voldgiftsrettens sammensætning, idet særlige erhvervslejevoldgiftsretter nu ikke længere forefindes. Man har ikke anset det for hensigtsmæssigt at forelægge spørgsmål vedrørende teaterlejemål for de almindelige boligretter, der kun rent lejlighedsvis ville få forelagt sager vedrørende disse specielle lejemål. I stedet foreslås disse sager henvist til en særlig voldgiftsret, idet der formentlig derigennem vil kunne opnås større ensartethed i afgørelserne. Nogen repræsentant for justitsministeriet, således som hjemlet ved biografloviforslaget, har man ikke ment, at der var anledning til at udpege i disse voldgiftsretter, idet staten her ikke er så direkte interesseret, som det er tilfældet for biografernes vedkommende.

Til § 6.

Stk. 1. Reglen stemmer overens med § 6, stk. 1, i forslaget i betænkning I, dog at der er foretaget visse redaktionelle ændringer.

Bestemmelsens udformning har indenfor udvalget givet anledning til nogen drøftelse, idet man har været inde på den tanke, at spørgsmålet om ensembleteater eller free lancing-system er et teaterpolitisk spørgsmål, og at de fremtidige tendenser indenfor et sådant område bør kunne komme til udfoldelse uden indgreb fra lovgivningsmagtens side. Det har imidlertid indenfor udvalget været den overvejende anskuelse, at det for en teaterlov må være en naturlig opgave at virke i retning af, at der tilvejebringes nogenlunde faste rammer for teatrenes personaleforhold; for skuespillerstanden består der under alle omstændigheder en klar interesse heri.

Stk. 2. Bestemmelsen er enslydende med forslaget i betænkning I, § 6, stk. 2.

Stk. 3. 1. punktum er ligeledes enslydende med den tilsvarende bestemmelse i forslaget i betænkning I.

Da det har vist sig, at de efter hidtidig praksis i justitsministeriet stillede depoter til sikkerhed for betaling af afgifter til det offentlige, forfatter- og komponisthonorarer og lønkrav i mange tilfælde har været utilstrækkelige til dækning af de pågældende krav, har udvalget overvejet en ændring af reglerne om disse depoter, således at de i højere grad kunne opfylde deres formål. Da en forhøjelse af depoternes størrelse må anses for uigennemførlig, idet allerede de nuværende depoter betyder en ikke ringe belastning af teatrenes økonomi, har man ment at burde foreslå, at man begrænser kredsen af de til fyldestgørelse gennem depoterne berettigede. En begrænsning følger allerede deraf, at forlystelsesafgiften af teaterforestillinger nu er bortfaldet i henhold til lov nr. 260 af 27. maj 1950 om afgift af forlystelser. Men også i kredsen af de herefter berettigede kan der formentlig foretages en vis begrænsning. Den reale grund til kravet om den omhandlede sikkerhedsstillelse er den, at man ønsker at sikre de personer, hvis medvirken er afgørende for en fortsættelse af teatrets drift, og som derfor i tilfælde af økonomiske vanskeligheder for teatret i særlig grad føler sig forpligtede til at fortsætte deres arbejde, altså navnlig de medvirkende skuespillere og musikere. For forfatteres og komponisters vedkommende gælder dernæst, at de i modsætning til de direkte i forestillingen medvirkende ikke har mulighed for at lægge pres på bevillingshaveren ved trusel om standsning af forestillingen, hvorfor de ofte må finde sig i betydelige forsinkelser med hensyn til udbetaling af honorarer, således at de i tilfælde af standsning af teatret kan stå med betydelige udækkede tilgodehavender. Tilsvarende grunde gør sig derimod ikke gældende for det til teatret knyttede tekniske personale og andre funktionærer, hvis stilling i det hele snarere svarer til arbejderes og funktionærers i andre virksomheder. Det bemærkes, at det efter justitsministeriets praksis også synes at være uklart, i hvilket omfang de sidstnævnte kategorier af ansatte anses omfattede af depoterne.

Herefter foreslås der alene stillet krav om sikkerhed for lønkrav fra skuespillere og musikere samt for forfatter- og komponisthonorarer.

Stk. 4. Bestemmelsen er enslydende med § 6, stk. 4, i forslaget i betænkning I.

Til § 7.

Stk. 1. Udvalget kan i det hele slutte sig til bemærkningerne til forslaget i betænkning I. I 1.—3. punktum er der foretaget visse redaktionelle ændringer. At vintersæsonen for de faste teatre er fastsat til mindst 9 måneder i stedet for 8 måneder efter det i betænkning I indeholdte forslag, beror på en foretagen ændring af overenskomsten mellem teaterdirektørerne og skuespillerne. Da flere af de omrejsende teatervirksomheder i et vist omfang giver flere forestillinger på samme dag, har man præciseret, at disse virksomheders vinter-

sæson skal være på mindst 120 spilledage. Ikke mindst den i § 1 foreslåede begrænsning i amatørteatrenes virksomhed vil formentlig medføre, at tournévirksomhederne under normale forhold ikke vil have vanskelighed ved at opfylde dette krav. Ligeledes vil det antagelig blive af betydning, at antallet af offentlige forestillinger kan øges efter forlystelsesafgiftens bortfald. Anvendelse af den til bestemmelsen knyttede dispensationsadgang kan efter udvalgets opfattelse særlig komme på tale i tilfælde, hvor det pågældende tournéselskab i de nærmest forudgående sæsoner har haft et antal spilledage, der overstiger de i bestemmelsen krævede 120 dage, således at det gennemsnitlige antal spilledage i de seneste sæsoner ligger over det nævnte minimum. I denne forbindelse bemærkes, at det ofte viser sig, at en forestilling, der må betegnes som kunstnerisk lødig, ikke formår at samle så stort et publikum som mindre lødige forestillinger, og at der ved spørgsmålet om dispensation også bør tages hensyn hertil.

Stk. 2. er enslydende med § 7, stk. 2, i forslaget i betænkning I.

Stk. 3. Sidestillet med det tilfælde, at en bevilling ikke udnyttes, må nævnes, at bevillingen ikke udnyttes efter sit formål, idet forestillingerne ikke kan karakteriseres som teaterforestillinger. Eksempelvis har der i de senere år vist sig en tendens til opsætning af „revyforestillinger", der efter deres indhold i væsentlig grad er varietéforestillinger. I sådanne tilfælde bør bevillingshaveren ikke nyde de til en teaterbevilling knyttede fordele, navnlig ikke fritagelse for forlystelsesafgift. Udvalget har antydet dette gennem indføjelse af ordet „behørigt" i den iøvrigt med forslaget i betænkning I enslydende bestemmelse. Det må anses for påkrævet, at man fra myndighedernes side har opmærksomheden henvendt på disse forhold, navnlig også således at det i påkommende tilfælde, når bevillingen ønskes fornyet, bør tilkendegives andragere, at bevillingen ikke vil blive anset for behørigt udnyttet gennem varietémæssige forestillinger, der betegnes som revyer.

Til § 8.

Stk. 2. Reglen, der er enslydende med § 8, stk. 2, i forslaget i betænkning I er tænkt som en beskyttelsesregel for de bestående teatre, idet den vil fremhæve, at der skal foreligge stærkere grunde for at nægte fornyelse af en bevilling end for at nægte en ny bevilling.

Til § 9.

Bestemmelsen svarer til § 10 i forslaget i betænkning I.

Til § 10.

Bestemmelsen er enslydende med § 11 i forslaget i betænkning I.

Til § 11.

Stk. 1. Bortset fra redaktionelle ændringer stemmer bestemmelsen overens med § 12, stk. 1, i forslaget i betænkning I.

Stk. 2. 1.—3. punktum er i det væsentligste overensstemmende med forslaget i betænkning I § 12, 1. punktum, men bestemmelserne er udformet noget nærmere og stemmer i hovedsagen overens med de gældende normalkontrakter.

I 4. punktum, der iøvrigt er overensstemmende med § 12, stk. 2, sidste punktum,

i forslaget i betænkning I, er der som yderligere undtagelser fra forbudet mod engagement for kortere tid end 30 dage nævnt tilfælde, hvor den oprindeligt engagerede skuespiller ønsker sig løst fra engagementet, samt tilfælde af force majeure. Dette er i overensstemmelse med praksis.

5. punktum svarer til § 12, stk. 2, 2. punktum, i det i betænkning I indeholdte forslag. Udvalgets flertal har ment at kunne tiltræde, at det i overensstemmelse med et af skuespillerforbundets repræsentanter i udvalget stillet forslag i loven bør fastslås, at de engagerede skuespilleres fulde løn, bortset fra dagdiæter under provinstournéer, beregnes fra det tidspunkt, da de er til fuld disposition ved prøver eller optræden. Om disse spørgsmål henvises iøvrigt til bemærkningerne ovenfor side 30. Der er herom afgivet en mindretalsudtalelse af et af udvalgets medlemmer (Illum).

Den i næstsidste punktum omhandlede beskyttelsesregel er efter udvalgets opfattelse kun påkrævet forsåvidt angår aftaler om begrænsning af en skuespillers adgang til at tage arbejde før engagementstiden, idet en teaterdirektør ikke kan have interesse i at hindre en skuespiller i at tage nyt engagement, efter at engagementet er ophørt. Den i overensstemmelse hermed ændrede regel gælder, ligesom den tilsvarende regel i § 12, stk. 4, i forslaget i betænkning I, ikke for skuespillere med indtægter, der ligger betydeligt over det almindelige lønniveau.

Når disse regler har fået en så detailleret udformning, er det, fordi det drejer sig om forhold, der for skuespillerstanden er af en sådan betydning, at det ikke bør overlades til aftale.

Udvalget er gået ud fra, at justitsministerens dispensationsbeføjelse kan udøves i forbindelse med kontraktformularernes autorisation, således at undtagelse gøres for tilfælde, hvor de pågældende organisationer er enige.

Stk. 3. Reglen er i det væsentlige overensstemmende med § 12, stk. 3, i det i betænkning I indeholdte forslag. Da det i praksis er normalt, at bevillingshaverne har forbeholdt sig ret til forlængelse af engagementstiden, har man dog foreslået reglen ændret, således at bevillingshaveren har ret til at forlænge engagementstiden, medmindre det modsatte udtrykkelig er aftalt.

Til § 12.

Bortset fra redaktionelle ændringer er bestemmelsen i hovedsagen overensstemmende med § 13 i forslaget i betænkning I. De i stk. 3 i forhold til den tilsvarende bestemmelse i § 13, stk. 2, i forslaget i betænkning I foretagne ændringer har relation til senere ændringer i overenskomstmæssig praksis.

Til § 13.

Bortset fra redaktionelle ændringer stemmer bestemmelsen overens med § 14 i det i betænkning I indeholdte forslag.

Til § 14.

Den til bestemmelsen, der iøvrigt er enslydende med § 15 i forslaget i betænkning I, føjede regel i 2. punktum er overensstemmende med hidtidig overenskomstmæssig praksis.

Det kan i denne forbindelse oplyses, at der i 1949 med støtte fra filmsfonden er oprettet „Teaterdirektørforeningens Skuespillerskole", der forventes at få stor betydning ved siden af Det kgl. Teaters elevskole for uddannelsen af skuespillere.

Til § 15.

Stk. 1. Der henvises med hensyn til begrundelsen for oprettelsen af den omhandlede understøttelsesfond til bemærkningerne ovenfor side 31 ff.

Stk. 2. Angående afgiftens beregning henvises til bemærkningerne ovenfor side 32 f. Det fremgår heraf, at grundlaget for beregningen er det samme, som blev anvendt ved beregningen af forlystelsesafgiften. I overensstemmelse hermed vil afgiftsbeløbet ikke være at medregne i billetindtægten ved beregningen af dramatiske forfatteres andel i denne.

I medfør af den i sidste punktum givne dispensationsregel forudsættes tournébevillingshaverne indtil videre fritaget for afgiften af foreningsforestillinger. Der henvises med hensyn til begrundelsen herfor til bemærkningerne ovenfor side 33.

Stk. 3. De nærmere regler for fonden må formentlig fastsættes i en særlig fundats, idet man vanskeligt i en lovregel vil kunne gøre udtømmende rede herfor. Udkast til en sådan fundats er optaget i betænkningen som bilag 10. Det vil heraf ses, at man har forudsat, at de nydende og ydende grupper blev ligeligt repræsenteret i bestyrelsen.

Til § 16.

Der henvises til bemærkningerne ovenfor side 34 f.

Til § 17.

Der henvises til bemærkningerne ovenfor side 36 ff.

Til § 18.

Stk. 1. Man går ud fra, at der ved udnævnelsen af konsulenten tages hensyn til, at konsulenten har den fornødne indsigt i kunstneriske og teatermæssige forhold.

Stk. 2. Den omhandlede afgift er ikke tænkt som en indtægtskilde for statskassen, men kun foreslået pålagt til hel eller delvis dækning af konsulentens honorar.

Til § 19.

Reglen er — bortset fra en mindre redaktionel ændring — enslydende med § 19 i forslaget i betænkning I, dog at man har fundet det rettest, at der ikke udnævnes nogen næstformand, men kun en formand. Der har været rejst spørgsmål, om der burde være en særskilt repræsentation for landsdelsscenerne, men udvalget skønner, at en sådan yderligere repræsentation ville forrykke ligevægten indenfor teaterrådet.

Til § 20.

Teaterrådets erklæring skal indhentes angående bevillingsspørgsmål, herunder også spørgsmål om godkendelse af teaterledere, angående spørgsmål om godkendelse af teaterlokaler m. v., vedrørende ansættelse af den i § 18 omhandlede konsulent og om størrelsen af den i § 6, stk. 3, omhandlede sikkerhed for lønkrav m. v.

Til § 21.

Reglen indeholder ikrafttrædelses- og straffebestemmelser.

Til § 22.

Angående spørgsmålet om ophævelse af lov nr. 62 af 12. april 1889 om teaterdrift i København henvises til bemærkningerne ovenfor side 12 ff.

Oplysninger om teaterforholdene i udlandet.

Udvalget har til supplering af det i betænkning I indeholdte materiale indhentet en række nærmere oplysninger fra Belgien, England, Finland, Frankrig, Norge, Schweiz, Sverige og U. S. A., specielt om censur- og bygningsspørgsmålene. Iøvrigt er selve lovgivningsgrundlaget i de pågældende lande det samme som i 1938.

a) Teatercensur.

1. Belgien.

Der findes ingen regler angående teatercensur.

Indskriden overfor offentligt fremførte teaterstykker kan kun finde sted ved overtrædelser af straffelovgivningen, herunder lovbestemmelser angående krænkelse af den offentlige moral.

2. England.

Der henvises til betænkning I angående de ifølge The Theatres Act af 1843 gældende regler om teatercensur.

I praksis medfører censurens godkendelse, at politiet aldrig skrider ind imod opførelsen. Også i tilfælde af, at censurens påbud siddes overhørig, indskrænker politiet sig til at indberette sagen for censuren, der selv foretager det derefter fornødne.

Forslag til ophævelse af den således (siden det 16. århundrede) gældende teatercensur har flere gange været fremsat i parlamentet, senest privat i 1949. Det sidstnævnte forslag, der fremsattes af to dramatiske forfattere, vakte efter det oplyste meget ringe interesse.

3. Finland.

Forhåndscensur med hensyn til teaterforestillinger findes ikke.

Tilladelse til teaterforestillinger skal ifølge forordning af 23. januar 1931 angående offentlige forlystelser i stæder og byer og forordningen af 20. maj 1924 angående offentlige forlystelser i landdistrikterne i forvejen søges i byerne hos politimesteren og på landet hos lensmanden. Såfremt det kommer til vedkommende myndigheds kundskab, at forestillingen krænker lov eller ærbarhed, kan ansøgningen afslås. Afgørelsen kan indankes for landshøvdingen og dennes afgørelse igen for den højeste forvaltningsdomstol. Appel har dog ikke opsættende virkning. Tilladelse kan gives for et vist tidsrum til gentagne forestillinger på samme sted med ensartet program.

Ingen teaterforstilling er i henhold til disse regler blevet forbudt, men det er forekommet, at enkelte scener er blevet strøget efter politiets anvisning og i samråd med ansøgeren.

Endvidere har indenrigsministeren ret til, hvis særlige omstændigheder taler derfor, at forbyde en teaterforestilling eller udfærdige almindelige indskrænkende bestemmelser, men indenrigsministeriet har aldrig med støtte i de således gældende regler forbudt nogen teaterforestilling.

4. Frankrig.

Der findes ingen forhåndscensur. Myndighederne har adgang til at forbyde enhver forestilling, som skønnes at krænke god orden, den offentlige sikkerhed eller gode sæder. Der foreligger ingen oplysning om, i hvilket omfang der i praksis finder indskriden sted.

5. Holland.

Der findes ingen egentlig forudgående censur. Vedkommende borgmester har dog adgang til også forudgående at forbyde stykker, der krænker den offentlige orden og sædelighed. Da teatrene aldrig vil risikere at udsætte sig for et sådant forbud, har borgmestrene kun meget sjældent benyttet denne adgang i praksis. I de sydlige katolske distrikter er indskriden dog forekommet i nogle tilfælde, hvor stykket ansås at være antikatolsk. Endvidere foreligger oplysning om, at borgmesteren i Amsterdam i 1948 forbød et stykke om en hollandsk-ostindisk kolonisator fra det 17. århundrede af hensyn til det daværende spændte forhold til Indonesien.

6. Norge.

Teatercensur findes ikke.

I henhold til lov af 22. maj 1875 angående adgangen til at give dramatiske og andre offentlige forestillinger m. v. kan kommunalbestyrelsen på ethvert sted gennem vedtægt, som stadfæstes af kongen, udfærdige de bestemmelser om adgang til at give koncerter og dramatiske forestillinger, såsom skuespil, operaer, balletter m. v., som findes hensigtsmæssige til opretholdelse af orden og forebyggelse af offentlige krænkelser af sædeligheden.

Hvor sådanne forskrifter ikke er givet, er adgangen til at give forestillinger af den omhandlede art fri, dog under iagttagelse af de bestemmelser, som af politiet foreskrives til opretholdelse af orden og forebyggelse af offentlige krænkelser af sædeligheden. Anmeldelse om afholdelse af sådanne forestillinger skal forud gives til politiet, som har ret til at være til stede.

I de fleste af landets kommuner er der vedtaget sådanne bestemmelser som foran nævnt, og det sædvanlige er, at myndigheden til at give sådanne tilladelser (bevillinger) er henlagt til stedets politi. Bestemmelserne indebærer imidlertid ikke, at vedkommende myndighed kan udøve nogen forhåndscensur, forsåvidt angår forestillingens indhold, ved at give forskrifter af regulerende art herom. Derimod kan der gives bestemmelser, som tager sigte på at opretholde ordenen og hindre offentlig krænkelse af sædeligheden. Viser det sig, at en forestilling er eller bliver årsag til forstyrrelser af den almindelige orden, kan politiet forbyde dens fremførelse. Ligeledes kan politiet skride ind overfor en forestilling, som indeholder en offentlig krænkelse af sædeligheden, såvel under dens opførelse som i ekstraordinære tilfælde på forhånd, hvis det allerede da er åbenbart, at forestillingen vil indebære en sådan krænkelse.

I vedtægt om offentlige forestillinger i Oslo indeholdes følgende bestemmelse: „Tilladelse til at give koncerter, dramatiske og andre offentlige forestillinger eller fore-

visninger af enhver art gives af politiet. Nægter politiet tilladelse til dramatiske forestillinger, kan nægtelsen indankes for formandsskabet". En sådan ankeadgang er imidlertid ikke til stede, hvor politiet som ordenspoliti har nedlagt forbud mod en forestilling, fordi den indebærer en offentlig krænkelse af sædeligheden.

Det antages at være yderst sjældent, om nogensinde sket i de sidste årtier, at politiet i henhold til de fornævnte regler er skredet ind mod en offentlig teaterforestilling.

7. Schweiz.

Spørgsmålet om censur og om teatrenes forhold i det hele er et kantonalt anliggende, hvorfor der gælder forskellige regler i de forskellige kantoner.

I langt den overvejende del af kantonerne er reglen dog den, at der ikke gælder nogen forhåndscensur, men at der derimod består en adgang for politiet til efterfølgende indskriden i tilfælde af overtrædelse af gældende love eller ifølge politiets almindelige pligt til at sikre den offentlige orden. Sådan indskriden fra politiets side er forekommet under krigen overfor revyer på foranledning af tyske diplomatiske forestillinger. I et par kantoner gælder der derimod regler om forudgående censur, enten ved politiets foranstaltning eller i et enkelt tilfælde ved et særligt udvalg under vedkommende „Bezirkrat".

8. Sverige.

Teatercensuren blev afskaffet i 1872. Politiet har dog adgang til indskriden imod skuespil, der skønnes at tilsigte eller indeholde noget, som strider imod loven og ærbarhed eller giver anledning til alvorlig uorden eller medfører åbenbar fare for de optrædendes eller tilskuernes liv. Denne adgang til indskriden fra politiets side har i praksis kun været benyttet i meget sjældne undtagelsestilfælde. I krigsårene forekom indskriden i enkelte tilfælde af udenrigspolitiske hensyn, officielt begrundet med, at skuespillet vakte forargelse eller var stridende mod loven. I et enkelt tilfælde har justitsombudsmanden påtalt sådan indskriden.

9. U. S. A.

Spørgsmålet om teatercensur er undergivet de enkelte staters lovgivning. Ifølge oplysning fra ambassaden i Washington gælder der dog i ingen af staterne regler om forhåndscensur, men teatrenes stilling kan sidestilles med dagspressens, det vil sige, at ingen indskriden fra det offentliges side finder sted på grund af stykkernes politiske indhold eller lignende. Praksis med hensyn til politiets indskriden af sædelighedshensyn er vidt forskellig i de forskellige egne, alt efter traditioner eller befolkningens sammensætning. Således er praksis meget streng i en by som Boston, hvor der fra gammel tid er en puritansk tradition, medens der skal noget temmelig ekstraordinært til, for at politiet vil skride ind i en by som Chicago.

b) Teaterbygninger.

I de fleste lande findes alene sædvanlige brandpolitimæssige forskrifter og almindelige til bygningslovgivningen henhørende regler.

I enkelte lande er der dog givet visse regler angående indretning af teatre, herunder standardisering af scenedimensioner.

Finland.

Regler om standardisering af scenedimensioner og sceneteknisk udstyr på landet søges for tiden gennemført ved undervisningsministeriets foranstaltning med bistand af sagkyndige.

Frankrig.

I en lov om teatre af 13. oktober 1945 er det foreskrevet, at intet teaterlokale må tages i brug til anden anvendelse eller nedrives, medmindre ejeren eller brugeren har opnået undervisningsministeriets tilladelse dertil.

I tilfælde af overtrædelse af disse bestemmelser skal ejeren eller brugeren retablere den tidligere tilstand under en af retten på undervisningsministeriets begæring fastsat tvangsbøde, der kan ansættes til indtil 10 000 francs om dagen.

Ifølge samme lov skal lejekontrakter vedrørende teaterlokaler godkendes af undervisningsministeriet og er i modsat fald ugyldige.

Holland.

Foreningen af teaterdirektører er for tiden i færd med at udfærdige forskrifter for bygning og indretning af teatre samt for normalisering af dekorationer.

Norge.

I forbindelse med en betænkning af marts 1946 angående oprettelse af et norsk rigsteater er der givet udførlige anvisninger på forbedringer af ældre lokaler og standardtegninger til scener og lysanlæg samt forslag til indretning af teaterbygninger. Det anbefales stærkt i betænkningen at indrette nye biografiokaler således, at de tillige kan anvendes til teaterforestillinger.

Rigsteatret, der nu er oprettet i henhold til lov af 13. december 1948, har i januar 1951 udgivet en brochure, i hvilken der gives vejledning med hensyn til, hvorledes eksisterende lokaler kan gøres anvendelige for rigsteatrets tournéer, navnlig ved udvidelse af scenerummet, forbedring af scenens tekniske udstyr, herunder belysningsanlæget, modernisering af skuespillergarderoberne og ombygning af tilskuerrummene. Brochuren er ledsaget af instruktive tegninger.

Endelig har statens ungdoms- og idrætskontor i december 1950 udsendt en vejledning angående samordning af idræts- og andet ungdomsarbejde og rejsning af „samfundshuse“, der svarer til sognegårdene her i landet. Vejledningen indeholder en række forslag og tegninger til samfundshuse, der foruden bibliotek, fritidslokaler m. m., rummer teater- og biografsal.

Sverige.

Statens nævn for forsamlingslokaler har udarbejdet visse anvisninger og bestemmelser for indretning af offentlige forsamlingslokaler, og endvidere er forslag til standardisering af teaterbygningernes tekniske udrustning, blandt andet sceneudrustningen med hensyn til små anlæg, udarbejdet af „Lantbruksförbundets Bygnadsförening“ i samråd med Riksteatrets maskinmester.

Udtalelse af Direktør Thorvald Larsen vedrørende Det kgl. Teaters særrettigheder.

a) Teaterloven af 12. april 1889.

I sine bestræbelser for at værne Det kgl. Teater har lovgivningen og administrationen været præget af en ganske overflødig ængstelse for den konkurrence, andre teatre i København kunne tænkes at påføre vor kunstnerisk højtstående statsscene.

Oprindeligt nægtede man helt oprettelse af private teatre, idet Det kgl. Teater ifølge privilegium af 11. september 1750 havde eneret på opførelse af skuespil i København. I 1817 fik baron Jarlsberg således afslag på sin ansøgning om teaterbevilling, og omkring 1828 måtte J. L. Heiberg, der senere som chef for Det kgl. Teater skulle blive „secondteatrene"s mest indflydelsesrige modstander, opgive tanken om i Kongens Have at skabe et privatteater for vaudevillen. Først så sent som i 1848 gav Frederik d. VII. H. V. Lange bevilling til Københavns første privatteater, Casino, som således åbnedes mere end 50 år efter Odense Teaters start, uagtet hovedstaden også dengang havde mindst 10 gange så mange indbyggere som Odense.

I de københavnske privatteatres første år begrænsede man dernæst stærkt deres virkefelt. Indtil 1889 var det for de daværende privatscener, Casino, Folketeatret og Dagmarteatret, således kun muligt at opnå bevilling til farcer, folkekomedier og lette syngestykker. En stadigt voksende opinion, anført af alle datidens førende forfattere, forlangte imidlertid Det kgl. Teaters privilegium ophævet. Daværende kultusminister Scavenius, der tidligere havde udtalt (jfr. den udførlige beretning i Robert Neiendams „Det kgl. Teaters Historie" V. bind), „at secondteatrene ingensomhelst fordringer kunne stille, de levede kun på justitsministeriets bevillinger og måtte selvfølgelig som en ren nådessag modtage, hvad der gaves dem", fandt nu, at det næppe ville være klogt at indtage „et aldeles afvisende standpunkt". Under disse omstændigheder måtte resultatet blive et kompromis: Teaterloven af 1889. Dr. Edvard Brandes, der i rigsdagen gik stærkt ind for en fuldstændig ophævelse af privilegiet, fandt hverken denne lov ønskelig, rimelig eller retfærdig. Den var imidlertid, hvad man på dette tidspunkt politisk kunne opnå.

Teaterloven af 1889, der altså blev skabt i en brydningstid, hvor det knapt nok var berettiget at tale om et egentligt kunstnerisk privatteater, danner stadig — mere end 60 år efter kompromissets vedtagelse — uanset den enorme udvikling, der har fundet sted, stramme rammer om privatteatrenes virkefelt.

Enhver anerkender Det kgl. Teaters store kulturelle og kunstneriske betydning for åndslivet i Danmark, men dette begrunder ikke et så enestående privilegium som det, denne lov fastsætter. Andre berømte teatre som Comedie Francaise i Paris med sine 2 scener (Salle Richelieu og Salle Luxembourg) og Old Vic i London, der alle ligesom Det kgl. Teater drives med dag for dag vekslende repertoire, samt Kungl. Dramatiska Teatern i Stockholm og Nationalteatret i Oslo, har øvet tilsvarende indflydelse på deres landes intellektuelle liv uden at have haft en sådan beskyttelse behov.

Det er en kendsgerning, at Det kgl. Teater aldrig alene vil kunne opfylde storbyens krav til det kunstneriske teater. København havde ved teaterlovens fremkomst i 1890,

kun 367 000 indbyggere. I 1950 var antallet i hovedstadsområdet vokset til godt 1 200 000. Det vil sige, at der i København med byens 12—13 scener ligesom i Aalborg, Århus og Odense rundt regnet findes et teater for hver 100 000 indbyggere. Selv om man tænkte sig Det kgl. Teater udelukkende forbeholdt Storkøbenhavns befolkning og yderligere tænkte sig alle stole besat til Den gamle Scenes ca. 300 årlige forestillinger (à 1 500 pladser) og Den ny Scenes ca. 100 årlige forestillinger (à 1 100 pladser), ville den enkelte københavner højst kunne komme i Det kgl. Teater een gang hvert andet år. Eftersom teatret imidlertid ikke kan administreres således, at samtlige pladser altid er fuldt besat udelukkende af byens befolkning, da provinsboere og udenlandske gæster har et berettiget krav på at komme i Det kgl. Teater, og da mange, deriblandt abonnenterne, går der hyppigt, vil dette i praksis sige, at det store publikum kun har en meget ringe chance for at besøge Det kgl. Teater.*)

Det københavnske publikum har imidlertid krav på og behov for at se de bedste skuespil, og dette krav ser Københavns øvrige teatre sig i stand til at opfylde ved at fremføre såvel de klassiske som de nyere dramatiske arbejder for det størst mulige antal, *medens de har bud til tiden.*

Her kommer imidlertid bestemmelserne i teaterloven af 1889 i vejen, idet intet til Det kgl. Teater's repertoire hørende stykke må opføres af privatteatrene i København, medmindre det ikke har været opført på Det kgl. Teater i en periode af mindst 10 år.

Betydningen af, at alle teaterudvalgets medlemmer med een undtagelse går ind for ophævelsen af denne bestemmelse, kan ikke bagatelliseres ved en henvisning til, at der af stykker, som *ved lovens vedtagelse* i 1889 var beskyttet, kun er 4 tilbage. Tre af disse stykker „Elverhøj", „Genboerne" og „Der var engang" er endog de allermest populære komedier, som alle unge og gamle i millionbyen København har krav på at se, så ofte de ønsker det. At der findes et sådant behov, som Det kgl. Teater ikke kan opfylde, ses blandt andet af de mange opførelser „Der var engang" og „Elverhøj" samt „Eventyr på Fodrejsen" (som indtil for få år siden var beskyttet) har haft til glæde for mange tusinde københavnere på Friluftsteatret i Dyrehaven (der som „provinsteater" ikke berøres af 1889-loven).

„Elverhøj" og „Genboerne" kan efter forfatterloven frit trykkes, filmatiseres og opføres af enhver alene med undtagelse af de københavnske privatteatre.

Det er i denne forbindelse ikke uden interesse at notere sig, at de københavnske privatteatre i de 103 år, de af myndighederne har fået lov til at eksistere, har haft urpremiere på følgende skuespil, der har sat spor i litteraturen, og *som senere er blevet optaget på Det kgl. Teaters repertoire*, uden at man har forespurgt, om privatteatrene ønskede at genoptage de pågældende værker:

H. C. Andersen: „Ole Lukøje", *Bjørnstjerne Bjørnson:* „Over Evne I", „Paul Lange og Tora Parsberg", *Edv. Brandes:* „Under loven", „Haardt mod Haardt", *Holger Drachmann:* „Renaissance", *Gogol:* „Revisoren", *J. L. Heiberg:* „En Sjæl efter Døden", *C. Hostrup:* „Genboerne", „En Spurv i Tranedans", „Mester og Lærling" *Henrik Ibsen:* „Kærlighedens komedie", „Gengangere", *Sven Lange:* „De stille Stuer", „Samson og Dalila", *Kaj Munk:* „Ordet", *Helge Rode:* „Kain og Abel", *Shakespeare:* „Othello", „Trold kan tæmmes", *Johan Sigurjonsson:* „Bjerg-Ejvind og hans hustru", *Soya:* „Parasitterne" og *August Strindberg:* „Faderen", „Et Drømmespil", samt operetterne „Flagermusen", „Jomfruburet" og „Orpheus i Underverdenen".

*) Til sammenligning kan ifølge opgørelse fra Københavns statistiske kontor anføres, at der i 1950 i de tre hovedstadskommuner tilsammen fandtes 49 *filmsteatre.* Antallet af solgte billetter var i det pågældende år ca. 20 millioner altså gennemsnitlig ca. 20 billetter pr. indbygger.

Eksempelvis forekommer det ikke rimeligt, at Det kgl. Teater har eneret på Hostrups „Genboerne", som havde sin førsteopførelse på et privatteater, eller at Kaj Munks „Ordet", der ved sin fremkomst blev refuseret af Det kgl. Teater og først i 1948 blev spillet på denne scene, i fremtiden kan udelukkes fra det private teater, der først opførte skuespillet og bragte dette til sejr.

Når undervisningsministeriets repræsentant i teaterlovudvalget i sin mindretalsudtalelse anfører, at Det kgl. Teater har dispenseret fra denne bestemmelse og meddelt et københavnsk privatteater tilladelse til at spille „Genboerne", bør det oplyses, at dette kun skete, fordi Teaterdirektørforeningens daværende formand, fru Betty Nansen, for at redde det pågældende teater, der stod på fallittens rand, opnåede tilladelsen. Den berømte Hostrupske komedie virkede efter hensigten, og blev til glæde for et stort publikum opført 54 gange, uden at dette kan formodes at have skadet Det kgl. Teater det mindste.

I andre tilfælde, hvor anmodninger er fremsat fra andre privatteatre dels om „Genboerne", dels om „Elverhøj" og „Eventyr på Fodrejsen", er disse derimod blevet afslået; dette uanset, at der kunne sikres en udmærket rollebesætning, f. eks. med Carl Alstrup og Johs. Meyer som birkedommer Krans og assessor Svale i „Eventyr på Fodrejsen".

Det er også sket, at Det kgl. Teater for år tilbage har geninstuderet et stykke og kun spillet det få gange for at bevare sin eneret. Det hændte således med „Gulddaasen", ligeledes med „Den gamle Præst", uagtet et privatteater ønskede at spille dette for sin tid betydelige skuespil som sæsonens hovedforestilling med brødrene Adam og Johannes Poulsen som pastor Castbjerg og greve Trolle.

Spørgsmålet om fri adgang for privatscenerne til at opføre folkekære stykker har interesse for hele det danske teaterpublikum og har større betydning for teaterlivet, end flere måske umiddelbart vil forstå, idet disse forestillinger ofte for teatrene vil kunne blive den økonomiske ballast, der betinger opsætning af nye, ukendte arbejder.

Men det må iøvrigt erindres, at der hvert år kommer en ny række skuespil frem, som Det kgl. Teater ved blot at spille dem een gang hvert 10. år, kan udelukke fra at blive opført på andre københavnske scener. Det af mindretallet fremhævede eksempel („Cæsar og Cleopatra") på en dyrt opsat forestilling, hvis gentagelse måtte udsættes på grund af tekniske vanskeligheder, berettiger heller ikke den generelle regel, idet Det kgl. Teater i lighed med andre teatre i sådanne tilfælde kontraktligt kan sikre sin opførelsesret.

Endelig ville en sammenligning af fyldningsgraden og af samlede spilleindtægter af successerne på Det kgl. Teaters nye Scene og privatteatrene utvivlsomt vise, at Det kgl. Teater med sin som regel meget store kunstneriske overvægt også økonomisk ville være fuldt ud konkurrencedygtigt.

Hvad nye skuespil angår, fortolkes loven derhen, at Det kgl. Teater har forret til disse. De københavnske privatteatre er ifølge de af justitsministeriet udfærdigede bevillingers punkt 4 pligtig til i denne henseende at underkaste sig Det kgl. Teaters respektive undervisningsministeriets afgørelse. Denne afgørelse er endelig og kan ikke prøves ved domstolene. Dette betyder, at Det kgl. Teater vil kunne kræve alle de mange manuskripter, der årligt fremkommer, tilbudt først, således at de københavnske privatteatre faktisk er under Det kgl. Teaters censur, endog i tilfælde hvor privatteatrene ofte efter udfoldensen af betydeligt initiativ har fundet de pågældende værker frem til opførelse her i landet.

Når undervisningsministeriets repræsentant i udvalget har gjort sig til talsmand for, at privatteatrene har pligt til udtrykkeligt i deres kontrakter at reservere Det kgl.

Teaters ret til *også* at spille det pågældende stykke eller før sin erhvervelse at sikre sig Det kgl. Teaters erklæring om, at dette ikke vil spille stykket, må det formentlig stå enhver uhildet klart, hvor urimelig og uretfærdig 1889-loven kan virke for privatteatrene.

Den yderste juridiske konsekvens af loven vil endvidere være den, at Det kgl. Teater — hvis det kommer først med sin premiere — i kraft af § 2 kan nedlægge forbud mod opførelse på et andet københavnsk teater af et skuespil, som nationalscenen i medfør § 4 af har erhvervet opførelsesretten til, *efter* at privatteatret har erhvervet *sin* ret. Selv om den pågældende forestilling på privatteatret er instuderet, men på grund af sygdom eller anden uforudseelig årsag ikke har nået at blive opført, vil den da efter lovens bogstav tidligst kunne spilles 10 år efter, at den *sidste* opførelse på Det kgl. Teater har fundet sted.

Disse enestående privilegier for statsscenen, der kun rammer de københavnske teatre (uagtet Det kgl. Teater's virksomhed også omfatter provinsen), hidrører fra en svunden tid. De indeholdes i en kompromis-lov vedtaget for flere menneskealdre siden, hvor privatteatrenes standard var væsensforskellig fra den i dag, og de harmonerer langt fra med nutids tankegang. Disse privilegier virker urimelige ikke blot overfor de københavnske privatteatre og forfatterne, men også overfor det københavnske teaterpublikum.

Det må oprigtigt håbes, at teaterlovudvalgets flertals indstilling, der svarer til det eenstemmigt udtalte ønske på den tredie nordiske teaterkongres i København i 1948: Fuldstændig ophævelse af loven af 12. april 1889, nu må gå i opfyldelse.

b) Dramaret-loven, nr. 174 af 13. april 1938, og 10 pct. afgiften til den kulturelle fond i henhold til lov nr. 40 af 14. februar 1935 § 7 stk. 3 c.

Inden vedtagelsen af de ovennævnte to love var enhver dansk statsborger og således også enhver teaterdirektør berettiget til frit at erhverve opførelsesretten til et dramatisk arbejde for hele landet og til at overdrage denne ret til andre teatre eller teatertourneer.

Efter de nævnte love kræves nu undervisningsministeriets bevilling til afslutning af kontrakter om musikværkers (1935-loven) og dramatiske værkers (1938-loven) offentlige opførelse.

Den praktiske form for samhandel på dette område er — og har altid været — at et teaterforlag for hvert stykkes vedkommende i forfatterens hjemland slutter kontrakt med eet nordisk Teaterforlag vedrørende opførelser i Norden. Dette skyldes, at verdensforlagene som regel er indstillet på kun at stå i forbindelse med forlag, der har indseende med et større landområde. Kontrakter indgås derfor i almindelighed under eet for et sådant større område (f. eks. U.S.A., United Kingdom, Skandinavien). En videre opdeling i lande, hvorved verdensforlaget i stedet for at overdrage en ret til Skandinavien (i udvidet betydning) skulle slutte særskilt kontrakt med fem nordiske lande, hver for sig, ville afgjort medføre en betydelig fordyrelse for teatrene.

Om det nordiske forlag, der opnår retten for Skandinavien f. t. er et af de 4 svenske eller et af de 4 danske forlag bør principielt være underordnet. Det må blive de udenlandske dramatikeres ubetingede ret at afgøre, hvem de vil betro forvaltningen af deres kunstneriske og økonomiske interesser. Når mindretallet anfører, at svenske forlag har favoriseret de københavnske privatteatre på bekostning af Det kgl. Teater, er dette et rent postulat. Det kan måske i denne forbindelse være af interesse at oplyse, at af 11 dramatiske arbejder, der i de sidste 10 år er opført på et privatteater mere end 100 gange hver, er kun eet erhvervet fra et svensk forlag, Resten er erhvervet fra danske forlag eller forfattere. De tilsvarende tal for et andet privatteater er 2 af 16 stykker.

Der spiller ved stykkernes placering et vigtigt forhold ind, som mindretallet ikke omtaler. Forlagene føler ofte en naturlig forpligtelse overfor det teater, der, som englænderne siger, kommer „first in the field" med deres forespørgsel eller tilbud. Dette er rimeligt, da alsidig orientering indenfor udlandets teaterliv og anvendelse af post og telegraf står åben for alle. Under lige vilkår er frihed det sikreste bolværk mod misbrug. Undertiden kommer et dansk forlag først, undertiden et svensk, undertiden Det kgl. Teater, undertiden et privatteater. Det er normalt fair play at lade førsteretten være afgørende.

I det side 24 omtalte tilfælde var forholdet følgende: Et stort privatteater havde opnået en detailleret aftale om opførelsesret i København med det svenske forlag, der havde retten til stykket for Skandinavien. På et tidspunkt, hvor denne aftale stod lige for endelig kontraktlig bekræftelse, meddelte det svenske forlag imidlertid, at Det kgl. Teater havde rettet direkte telegrafisk henvendelse til „moderforlaget", som herefter henstillede til det svenske forlag at kontrahere med Det kgl. Teater.

Det følgende af afdelingschef Henning Rohde fremdragne tilfælde, hvor et udenlandsk teaterforlag via et *dansk* forlag en tid nægtede Det kgl. Teater at prolongere kontrakten vedrørende en opera, som ikke kunne spilles på noget andet dansk teater, bestyrker heller ikke Det kgl. Teaters synspunkt. Ingen dansk lov kan sikre noget teater en opførelsesret mod forfatterens (komponistens) ønske.

Der har aldrig været konkurrence på lige fod mellem Det kgl. Teater og de københavnske privatteatre, idet nationalscenen i enhver henseende er blevet favoriseret. Undervisningsministeriets repræsentant udtaler, at det ikke kan være så betydningsfuldt for privatteatrene, at Det kgl. Teater, selv hvor det ikke er kommet først, skal have ret til at vælge gennemgående tre årlige, udenlandske dramatisk-litterære nyheder forud for privatteatrene. Dette er ikke rigtigt, idet det netop er samme antal nye udenlandske skuespil, som hvert privatteater for sig skal bruge for at eksistere. Pressen ansporer privatteatrene til at forbedre deres repertoire, og de følger med glæde kaldet, så langt de økonomiske rammer tillader det, men teatrene må have samme frie vilkår, som gælder i andre kulturlande.

Loven af 13. april 1938 fortolkedes indtil 1947 som en egentlig eneretsbestemmelse for de af undervisningsministeriet autoriserede institutioner, således at loven også omfattede kontrakter, der afsluttedes direkte mellem danske teaterledere og udenlandske teaterforlag. I 1947 gik justitsministeriet imidlertid over til den indlysende rigtige fortolkning af loven, at den kun angår dansk forlagsvirksomhed. Det oplyses nu under udvalgets arbejde med dette spørgsmål, at der er kræfter i bevægelse for at få lovbestemmelsen ændret således, at den fremtidig skulle hindre kontrahering direkte mellem udenlandske teaterforslag og danske teaterdirektører med hensyn til disses egen virksomhed. Dette må ske ved, at det ved loven bliver forbudt teaterlederne her i landet overhovedet at indgå kontrakter med udenlandske forlæggere.

Mindretallet gør gældende, at man under en ny ordning vil kunne forvente, at udenlandske stykker i løbet af kort tid vil blive reserveret de danske forlag og undtaget fra opførelsesrettigheder, der erhverves af ikke-danske forlag. Dette skete imidlertid ikke i årene 1938—47, da den ordning, der nu ønskes indført ved lov, gjaldt i praksis. Der er ikke noget grundlag for at tro, at det snarere vil ske i fremtiden.

Skulle en sådan lov mod forventning blive vedtaget, ville følgen heraf i mangfoldige tilfælde blive, at det udenlandske forlag, når en teaterleder ønsker at opføre en udenlandsk forfatters skuespil, først måtte overdrage opførelsesretten til det autoriserede danske forlag, der derefter skulle overdrage retten videre til teaterlederen. Man ville altså

endog i tilfælde, hvor et svensk forlag havde erhvervet overdragelsesretten for Norden, indskyde det autoriserede danske forlag, som et fuldstændigt overflødigt mellemled. Da de danske forlag med en sådan lovbestemmelse i ryggen naturligvis ville beregne sig et vederlag, og da det svenske forlag hverken kunne eller ville bære en således genindført „Øresundstold", ville denne eventuelle bestemmelse, som man kunne fristes til at betegne som lov om statsmonopoliseret kædehandel, betyde en forhøjelse af forfatterhonoraret på 1 à 2 pct. af spilleindtægten. Allerede i romertiden blev det fastslået, at folket behøver brød og skuespil. En unødig fordyrelse af disse livsfornødenheder er lige forkastelig.

Det er vanskeligt at tænke sig nogen saglig begrundelse for en monopolisering af danske teaterforlag. Et sådant forslag kan anstændigvis ikke motiveres med, at man ønsker at støtte det danske autoriserede forlag økonomisk. Man kan heller ikke tænke sig, at oversættere af udenlandske skuespil ønsker en sådan ordning gennemført, idet den som anført medfører en fordyrelse af det samlede forfatterhonorar. Da teatrene ikke kan bære en forøgelse af denne udgift, ville konsekvensen nemlig let blive, at de gennemgående høje oversættelseshonorarer, der ydes i Danmark, tvinges ned i niveau med, hvad der betales i andre nordiske lande.

Heller ikke de danske, dramatiske forfattere kan være interesseret i en lovbestemmelse som den omhandlede. Teaterlederne gik nemlig ved praksisændringen i 1947 ind på vedblivende at erlægge afgiften på 4½ pct. af forfatterhonoraret til Dramaret også for de udenlandske skuespil, som teaterlederne fremtidig måtte forskaffe sig direkte fra et udenlandsk forlag.

Nogle vil måske mene, at der skulle ligge en beskyttelse for dansk dramatik overfor udenlandsk dramatik i, at teaterlederne vanskeliggøres erhvervelsen af udenlandske skuespil ved at blive tvunget til at gå den fordyrende omvej over det danske autoriserede forlag. Der er imidlertid dog vel ingen — forhåbentlig heller ingen danske forfattere — der for alvor vil hævde, at det skulle være i det danske samfunds velforståede interesse, at der lægges hindringer i vejen for, at udenlandsk, dramatisk kunst finder vej her til landet. For de danske dramatikere, i hvert fald for de unge, ligger forholdet snarest således, at deres chancer for at få et skuespil opført stiger, når de danske teatre får held til at overføre successer fra udlandet her til landet, idet teaterlederne på anden måde må have deres sæson nogenlunde betryggende økonomisk sikret, før de kan åbne portene for nye danske dramatikere. Teatret er som bekendt et kostbart forum for usikre eksperimenter.

Mindretallet ønsker de danske teaterforlæggere monopoliseret, fordi de er tilbøjelige til at mene, at svenske teaterforlæggere vil give svenske dramatikere „en naturlig fortrinsret" i arbejdet for gennem udenlandske teaterforlag at placere nordiske skuespil i den store verden. De danske dramatikere behøver imidlertid intet at frygte i så henseende. De nordiske teaterforlæggeres initiativ og energi vil utvivlsomt koncentrere sig om de skuespil, der har opførelsesmuligheder i udlandet, uanset fra hvilket nordisk land de stammer.

Ifølge loven af 14. februar 1935 § 7, stk. 3 c må teaterlederne (via det danske autoriserede forlag) afgive 10 pct. af forfatterhonoraret (foruden de 4½ pct., der tilfalder Dramaret) for udenlandske skuespil til den kulturelle fond.

Medens der er klar hjemmel for 10 pct.-afgiften i den ovennævnte lovbestemmelse sammenholdt med loven af 13. april 1938, forsåvidt angår udenlandske skuespil, som teaterlederen forskaffer sig fra det danske autoriserede forlag, som sidder inde med opførelsesretten, er der i virkeligheden ingen lovhjemmel for afgiften, når teaterlederen erhverver opførelsesretten direkte fra et udenlandsk forlag. Ikke desto mindre gik teaterlederne

ved praksis-ændringen i 1947 ind på vedblivende at udrede 10 pct.-afgiften også for udenlandske skuespil, de forskaffer sig direkte fra et udenlandsk forlag. Dette gjorde man fordi man ikke ønskede at stille de danske teaterforlæggere, der efter loven var forpligtet til at fradrage afgiften, ugunstigere end deres udenlandske kolleger.

Udredelsen af denne afgift er imidlertid efterhånden blevet meget byrdefuld for teatrene. Oprindeligt var det tanken, at afgiften skulle bæres af de udenlandske forfattere, men dette har givet anledning til megen utilfredshed, hvilket to af verdens hyppigst spillede dramatikere: Noel Coward og Jean Anouilh har givet udtryk for. De udenlandske dramatikeres tilgodehavende formindskes nemlig med henved 25 pct., fordi de påbudte afgifter på 14½ pct. (4½ pct. til Danske Dramatikere og 10 pct. til Den kulturelle Fond) skal udredes af de beløb, hvormed teatrene afregner til de skandinaviske teaterforlæggere. Disse skal ifølge bestemmelsen ikke participere med hensyn til den del af forfatterhonoraret, som forlæggerne beregner sig for arbejde og risiko. Hvad bliver i et sådant tilfælde resultatet? Dette bliver uundgåeligt, at de udenlandske forfattere sætter deres honorarkrav i vejret for at neutralisere afgiften, således at det i sidste instans bliver teatrene, der kommer til at bære den. Dette er ganske særlig urimeligt, da afgiftsbeløbet i realiteten hovedsagelig går til Det kgl. Teater. Afgiften virker således som en skat på privatteatrene til fordel for Det kgl. Teater*).

Folketingsmand, docent Otto Himmelstrup forudså klart denne udvikling, idet han ved 1938-lovens forelæggelse i folketinget bl. a. udtalte ved 1. behandling den 22. marts 1938:

> „..... og reelt må man vel derfor også se det på den måde, at det Forslag, her er Tale om, i Virkeligheden er et Forslag om Støtte til Det kgl. Teater."

og ved 2. behandling den 5. april 1938:

> „..... Der kan måske også siges at være lidt yderligere Betænkeligheder ved at fortsætte ad den Vej, man er inde på: ved at uddele Eneretsbevillinger, en Art Monopoler, skaber man Fonds af halvoffentlige Midler, der skal støtte dette eller hint Formål, som i Virkeligheden er Statsformål. Det er aldrig nogen tiltalende Fremgangsmåde. Det er i og for sig heller ikke tiltalende at unddrage Bevillingsmyndighederne Forvaltningen af sådanne halvoffentlige Midler og på en Måde at forvandle de ministerielle Kontorer til rene Nådessekretariater. Det skal man ikke ind på i højere Grad end strengt nødvendigt.
>
> Af den Skrivelse, Undervisningsministeren har sendt Udvalget, ser jeg også, at der gennem den Eneret, det Monopol, man vil give Danske Dramatikeres Forbund, opnås Mulighed for en Afgift til Dramatikernes Understøttelseskasse. Det er jo udmærket at samle Penge sammen, men når jeg tænker på, at *denne Eneret også skal danne Grundlag for, at Staten kan få sin Andel som en Art Betaling for dette Monopol, kan det ifølge Sagens Natur ikke være andet end, at Brugen af de pågældende Værker til Oplæsning, Opførelse og på anden Måde bliver dyrere.*"

De 13 år, der er forløbet siden lovens vedtagelse, har givet Docent Himmelstrup, den nuværende formand for Det kgl. Teaters tilsynsråd, fuldstændig ret i de fremsatte udtalelser.

Udenforstående finder det måske mærkeligt, at udredelsen af den omhandlede

*) Dette synspunkt støttes også stærkt af højesteretssagfører, dr. jur. *J. Hartvig Jacobsen* i dennes nylig udkomne værk „Forlagsretten" side 232 ff, jfr. navnlig side 233 f. n. og side 234 med de hertil hørende noter.

afgift kan spille en større rolle for teatrene. Man må imidlertid i denne forbindelse betænke, at en enkelt procent af omsætningen på et større teater andrager et beløb på mindst 10 000 kr., der anvendt til kunstneriske formål kan betyde en væsentlig kvalitetsforbedring, og som kan blive afgørende for sæsonens økonomiske resultat. For statsunderstøttede scener, hvis tilskud indstilles efter driftsregnskabet, vil det kunne betyde, at statstilskudet kan formindskes med de beløb, der medgår til unødige fordyrelser af forfatterhonorarerne.

Privatteatrene nærer et stærkt og — forekommer det det mig — absolut berettiget ønske om, at 10 pct.-afgiften helt må bortfalde for teatrenes vedkommende. Men teaterlederne har dog — før vedtagelsen af den i betænkningen omtalte resolution ved den internationale teaterkongres 1951 — erklæret sig indforstået med, at en ophævelse af denne afgift ikke skal berøre den afgift på 4½ pct. af forfatterhonoraret, som nu erlægges til Dramaret, og man er, hvis 10 pct.-afgiften bortfalder, villig til at forhøje sidstnævnte afgift til 5 pct.

Dette er vi rede til, fordi vi gerne vil støtte danske dramatikere, uagtet disse gennem deres stilling i udvalget har skuffet os meget ved at indtage det uforståelige standpunkt at være tilhængere af statsafgift på udenlandsk dramatik i Danmark, men modstandere af statsafgift på dansk dramatik i udlandet.

Ifølge loven af 13. april 1938 kan undervisningsministeren „på de Vilkår, der fastsættes af denne" give danske teaterforlæggere bevillinger. Der er hermed formentlig fra lovgivernes side kun tænkt på *ikke-lovmæssigt fikserede* afgifter. Det kan imidlertid ikke absolut udelukkes, at man ad åre med støtte i lovteksten — inspireret af den af afdelingschef Henning Rohde stærkt fremhævede paragraf 2 i 1935-loven om teatrets opgave — følte sig tilskyndet til som vilkår i de nævnte bevillinger at fastsætte, at alle udenlandske skuespil skulle tilbydes Det kgl. Teater, *før* der kunne sluttes kontrakt med noget andet københavnsk teater.

Teaterdirektørforeningen ville derfor, hvis det er muligt, i stedet for denne *administrative* foranstaltning meget foretrække, at der ved indførelse af en sådan bestemmelse i teaterloven eller ved en ændring af loven af 13. april 1938 skabtes lovhjemmel for en 5 pct-afgift af udenlandske forfatterhonorarer til Danske Dramatikeres Understøttelsesfond. Denne bestemmelse kunne naturligt træde i kraft, når koncessionen for Dramaet udløber den 1. april 1953.

Det er vor forhåbning, at lovgiverne vil imødekomme ønsket om ophævelsen af afgiften til Den kulturelle Fond. Sker dette, vil der formentlig ikke længere være basis for de autoriserede teaterforlæggeres eneret til at overdrage opførelsesrettigheder af dramatiske arbejder her i landet.

Teatrene har aldrig ønsket forhandlingen af opførelsesrettigheder monopoliseret. Fremfor alt på kunstens område er frihandel idealet. En efter forholdene såre naturlig interskandinavisk samhandel er her af værdi for alle parter. At tale om, at teaterlivet i Danmark „merkantiliseres", fordi svenske forlæggere overdrager deres rettigheder til danske teatre, er lige så utilstedeligt, som hvis man ville påstå det tilsvarende, når danske forlag overdrager deres rettigheder til svenske teatre. Da intet andet nordisk land har eller har følt behov for tilsvarende monopolbestemmelser som i Dramaretloven af 1938, har danske forlag altid kunnet virke under frie afsætningsvilkår i de andre nordiske lande, et forhold, som danske teaterforlag er stærkt interesseret i at opretholde. Der har endvidere aldrig fra teatrenes side været anledning til klage over de af mindretallet påståede „outsidere", der skulle have drevet „rovdrift" på teaterforlagsvirksomhed. Teatrene ønsker genoprettet

retstilstanden før 1938-lovens ikrafttræden med samme frie kontraheringsret for dramatiske arbejder, som for alle andre åndsværker.

Hvis regering og rigsdag tværpolitisk vil imødekomme vort brændende ønske om

1) Ophævelse af 1889-loven.
2) Fri ret til erhvervelse og videreoverdragelse af opførelsesrettigheder ved ændring eller ophævelse af 1938-loven,
3) Ophævelse af afgiften til den kulturelle fond for dramatiske værker, der omfattes af 1938-loven,

skabes der mulighed for, at det motto, nu afdøde undervisningsminister Hartvig Frisch under stormende tilslutning formede ved teaterkongressen i 1948 i København, kan ske fyldest: Teatret for folket.

København i november 1951.

Thorvald Larsen.

Betænkning, afgivet af det af teaterudvalget nedsatte underudvalg til undersøgelse af tekniske spørgsmål i forbindelse med opførelse af nye teatre og forbedring af eksisterende tournéscener.

Erfaringsmæssigt savnes der ved opførelse af teatre, navnlig i provinsen, ofte hos de pågældende arkitekter og vedkommende bygherrer fornøden sagkundskab med hensyn til, hvilke krav der må stilles til scenerummets dimensioner og tekniske indretning, ligesom tilskuerpladsen ofte indrettes på en sådan måde, at forholdene for publikum langt fra er ideelle.

De nedenfor fremstillede forslag tager sigte på dels at give den i de nævnte henseender fornødne vejledning til brug ved udarbejdelse af planer for opførelse af nye teatre, dels at give anvisning på foranstaltninger til forbedring af bestående mindre tournéscener i provinsen, således at de i højere grad kommer til at svare til de standardkrav, der er stillet med hensyn til nye teatre.

Der lægges både for nye teatres vedkommende, og hvor der er spørgsmål om forandring af eksisterende scener afgørende vægt på, at også skuespillernes påklædnings- og toiletrum indrettes på forsvarlig måde og i passende antal. I denne henseende har forholdene hidtil på adskillige steder ladet meget tilbage at ønske.

Forslagene deler sig i planer for en større scene, størrelse A, beregnet for større byer, en mindre scene, størrelse B, samt som vejledning ved forbedring af små eksisterende scener, størrelse C.

Scenestørrelse A.

1. Tilskuerpladsen.

Man forudsætter, at det i mange tilfælde vil være nødvendigt at indrette salen med vandret gulv af hensyn til dennes benyttelse til andet formål. I sådanne tilfælde bør salens areal ikke beregnes til mere end højst 400 pladser, da det ellers ikke vil være muligt for de bageste tilskuere at se over de foransiddende. Stolerækkernes bredde må ikke være større, end at man fra yderpladserne kan se den væsentligste del af scenen. Kan der i salen opsættes balkon, vil pladsantallet kunne øges væsentligt, så man kan komme op på et samlet pladsantal af ca. 500.

Et vandret gulv er iøvrigt langt fra ideelt som tilskuerplads. Det må derfor tilrådes så vidt muligt at indrette gulvet således, at det kan gøres trappeformet eller skrånende. Hvor det ikke drejer sig om for store gulvarealer, kan man indrette gulvet, så det ad mekanisk vej kan hæves i forskellige sektioner i trappeform; i dette tilfælde kan man anvende stole, der er beregnet for vandret gulv. Det er også muligt at indrette gulvet således, at man ad mekanisk vej kan hæve dets bagkant, så det skråner jævnt ned mod prosceniet. Hvis denne fremgangsmåde følges, kræves der specielle stole til teaterbrug. I den nye Aalborghal,

har man bygget tilskuerpladsen op på vogne, der, når de er anbragt i salen, danner et skrånende gulv. Denne anordning kræver en betydelig opmagasineringsplads, hvorfor denne udvej kun undtagelsesvis vil kunne komme på tale. Det skrånende gulv er af uvurderlig betydning for tilvejebringelse af tilfredsstillende overblik fra tilskuerpladsen over scenen, og det muliggør en forøgelse af pladsantallet i en sal, hvor der tillige er balkon, til ca. 700.

Det må frarådes at forøge pladsantallet udover det ovenfor angivne. Navnlig må man fraråde, at pladsantallet forøges ved opsætning af sidebalkoner, der altid giver meget utilfredsstillende tilskuerforhold.

2. Scenen.

I forbindelse med en tilskuerplads af den ovenfor angivne størrelse kan man anbefale en scene med et gulvareal af 19 m bredde og 12 m dybde som ideel. Dette areal kan dog efter omstændighederne reduceres til 17×10 m under den absolutte forudsætning, at der er god afstillingsplads for kulisser, møbler, kufferter og belysningseffekter i et lokale udenfor scenerummet, men i forbindelse med dette. Højden fra scenegulv til snoreloft er 14 m, der, såfremt scenearealet reduceres som ovenfor nævnt, kan nedsættes til 12 m. Fri højde over snoreloftsgulv 1,5 m (min.) — Under scenegulvet skal være en scenekælder med fri højde 2 m. Af hensyn til anbringelse af kontravægtstrækkene m. m. under scenegulvet er denne højde et minimumskrav. — Prosceniumsåbningen skal være 9 m bred og ca. 6 m høj. Disse mål kan ligeledes under fornævnte forudsætning reduceres til 8 × 6 m.

Foran prosceniet er en lille forscene — 1,2 m dyb — med indbygget sufflørkasse. Forscenens forkant kan bues, så forscenen kun er 0,8 m dyb ved enderne, hvor der kan være en trappe, som fører ned i salen, eller en dør til scenens siderum. I forscenens dybdemål er includeret en skråning af forscenegulvet, som gør det muligt at have rampearmaturet liggende lavt i forhold til scenegulvet.

Fra tilskuerpladsens gulv til rampens overkant skal der være 1, 2 m.

Lige foran forscenen skal der være mulighed for at etablere en orkestergrav — 2 m dyb, regnet fra rampens overkant — med plads for et orkester på ca. 20 musikere. Orkestergraven bliver mindst 12 m × 2,50 m. Orkesterbalustraden kan gøres transportabel, og graven lukkes med lemme, så hele salens gulvareal kan blive disponibelt til andet formål.

Til de optrædende kunstneres disposition må der i forbindelse med scenen være et passende antal gode omklædningsværelser, som kan opvarmes og ventileres — forsynet med sminkeborde, stole, rigelige knagerækker, håndvaske og god elektrisk belysning. Der må ligeledes være tidsvarende toiletforhold.

Scenens udstyr består af fortæppe, forkappe og prosceniumskulisser. Sidstnævnte kan være fastgjort til et kørbart belysningstårn, 1 på hver side af prosceniet. Et belysningstårn er et stillads af træ eller jern med afsatser, hvor belysningspersonalet kan opholde sig for at passe projektører, som er anbragt på de pågældende afsatsers gelændere eller stående i stativer. Belysningstårnene kan have en udstrækning af 1,5 m × 0,7 m og en højde af 6,5 m. Første afsats ligger ca. 2,2 m over scenegulv, anden afsats ca. 1,8 m højere. Scenegulvet og afsatserne er forbundet med stiger. Belysningstårnene kører på gulvet og styres foroven af en bro, som forbinder 2 scenegallerier (ca. 1,5 m bredde), som ligger ca. 6,5 m over scenegulvet langs sidevæggene. Scenegallerierne er beregnet til betjening af kontravægtstræk, belysningsherser og projektører.

Scenegulv, scenegallerier og snoreloft forbindes ved en trappeanordning i baggrunden, helst udenfor scenerummet.

Der kan blive plads til ca. 38 kontravægtstræk, dersom sidemuren er uden murpiller (ellers et mindre antal — 30 træk må være minimum for størrelse A). Foran forkappen, som ligger ca. 0,3 m tilbage, kan der være plads til 2 kontravægtstræk (1 fortæppe og 1 gardin eller filmtæppe m. m.).

Alle kontravægtstræk lægges på een side og skal kunne betjenes både fra scenegalleri og scenegulv.

Over snoreloftets gulv anbringes hjulskiverne for tæppetræk og hersetræk. Den ringe højde kan gå an, da der kun er tale om eftersyn og smøring af træk og hjul. Stilles der krav om røglemme og andre brandtekniske anordninger, må højden over snoreloftet øges.

Af hensyn til de tilrejsende tourneer er det meget vigtigt, at kravet om gode tilkørselsforhold og let adgang til scenerummet for dekorationsmateriale o. s. v. opfyldes.

Scenen kan forsynes med drejescene, forsænket i plan med scenegulvet — diameteren kan blive indtil 11 m. Drejescenen kan trækkes rundt ved et håndspil i forbindelse med en „endeløs wire". Drejescenen kan konstrueres som en skive med mange hjul, fordelt over hele arealet og løbende på det underliggende gulv, hvilket giver en lav byggehøjde, eller konstrueres med hjul i yderkanten, løbende på en skinne; det kræver større byggehøjde, da konstruktionen skal være frit bærende fra yderkanten til centrum, hvor der kan være understøtning i forbindelse med centrumsakslen.

Da dekorationer, som skal benyttes på drejescenen, som regel må være udført med drejescenens størrelse som grundlag, er drejescenens betydning for en tournéscene, hvor dekorationer af så forskellig art og størrelse benyttes, ikke stor.

På en scene af den heromhandlede størrelse er hensynet til opkikket ikke til hinder for anvendelse af rundhorisont. Anlæget og det dertil hørende belysningsanlæg er kostbart. Til et horisontanlæg kræves en bane, som ophænges under snoreloftet. Banen begynder i scenens forgrund, følger scenegallerierne og går i en bue over scenens baggrund. Da der spærres for tæppetrækkene, må den kunne klappes ned i lodret stilling, når tæppetrækkene skal bruges. Til anlæget kræves et elektrisk spil til at trække horisonten ud i banen og tilbage igen. Horisonten selv er teaterkløtsel, syet sammen til en flade, som males hvid og fastsyes til et specielt tov, som passer i rundhorisontbanen. Tovet med horisonten rulles op på en valse, som er lodret ophængt under snoreloftet for enden af banen i scenens forgrund, i en af siderne. Man kan erstatte den ovennævnte anordning med en interimistisk rundhorisont, hvor banen er et rør, ophængt i tæppetrækkene. Til røret befæster man lærredet, som i overkanten har en gjord med pariserringe. Horinsonten farves ved at belyse den med specielle lampearmaturer, forsynet med farvefiltre.

Da dekorationer, som skal benyttes i rundhorisonten, må være fremstillet specielt til rundhorisont, har anordningen ikke megen betydning for tournéteatre.

3. *Elektrisk udstyr.*

Til et passende standardudstyr må henregnes følgende:

2 stk. kasetteramper med glasreflektorer og løse glas. Ramperne skal have 3 forskellige strømkredse og 3 forskellige farver.

2 stk. kasettestueherser à 2 m længde med 3 forskellige strømkredse (3 forskellige farver) sammenbygget i 1 hersearmatur á 4 m længde.

4 stk. kasetteherser, ca. 12 m lange, med 3 forskellige strømkredse (3 forskellige farver).

2 stk. linseprojektører, 1000 eller 1500 watt, anbragt på tilskuerpladsen og lysende på forscenen eller ind i prosceniet. Projektørernes plads foran prosceniet må være af-

hængig af salens højde og bredde. Afstanden fra prosceniet afpasses, så lamperne kan oplyse hele prosceniumsåbningen. Højden over tilskuerpladsens gulv afpasses således, at lysstrålerne ikke rammer oppe på dekorationerne, men på personerne i prosceniumsåbningen.

4 stk. linseprojektører, 1000 watt, 2 stk. i hvert belysningstårn.

2 stk. spejlprojektører, 1000 watt, på stativ, til forskelligt brug på scenegulvet.

1 stk. belysningsregulator med tilhørende fordelingstavle. (Det svenske transduktorsystem anbefales af hensyn til den ringe plads, der kræves, og dets praktiske fordele; men det forudsættes, at scenen kan tilføres vekselstrøm*)). Belysningsregulatoren skal have ca. 30 forskellige strømkredse. Da tournéscenen ikke er under stadigt opsyn, anbefales det, at tavle og regulator anbringes i murnicher, som kan afspærres og låses.

Der skal afsættes et antal lyskontakter i orkestergraven til nodepultelamper.

Forsåvidt det pågældende teater kun kan tilføres jævnstrøm, må man benytte almindelige dæmpemodstande og tilsvarende regulator.

Elektriske jævnstrømsanlæg, bestående af 4 herser, 1 rampe, 2 projektører i salen, reguleringsmodstande og den dertil hørende elektriske installation, er ifølge de for udvalget

---

*) Sagkyndigt medlem af udvalget scenemester Helge Jespersen har afgivet følgende udtalelse angående det svenske transduktorsystem:

Reguleringen af belysningen er en vigtig del af sceneteknikken. Den er hidtil sket ved hjælp af regulerbare dæmpemodstande og dæmpetransformatorer. For nogle år siden fremkom en ny reguleringsmåde, kaldet transduktorregulering, der har vist sig at kunne imødekomme ethvert krav om tempo og smidighed under forestillingerne samt har vist sig at være driftsikkert, skåne lamperne og ikke kræve vedligeholdelsesarbejder. Forbruget af reservedele er begrænset til nogle få signallamper, som skal udskiftes en gang imellem.

I det efterfølgende skal ganske kort redegøres for anlæget:

Ingen kontaktgnister.

Transduktorregulering regulerer lampernes lysstyrke ad elektromagnetisk vej, hvorved kontaktbaner og kontaktglidere, der kan forbrændes af lampestrømmen, undgås. Man undgår derved de jævnlige vedligeholdelsesarbejder, ligesom berørings- og brandfaren bliver væsentligt nedsat.

Længere levetid af lamperne.

Mange lamper brænder over af strømstødet i tændingsøjeblikket. Disse strømstød er undgået i dette anlæg, og de teatre, der anvender systemet, har allerede kunnet notere en betydelig besparelse i lampeforbruget.

Wirer afløses af kabler.

Det hidtidige ret store antal wiretræk mellem dæmpemodstande eller dæmpetransformatorerne og „lysregulatoren", som står på scenen, og som belysningsmesteren arbejder med under forestillingen, bliver i det nye system afløst af et telefonkabel med mange tråde i. Kablet fører kun svagstrøm og har derfor næsten ubegrænset levetid.

Herved undgår man alle ulemper med wirer, der hopper af rullerne eller knækker, og man undgår tilsynet med wirebundtet og smøring og rensning af det ret store antal ruller — ofte 1 000 stk. — som wirerne føres over.

Lettere og hurtigere.

Den hidtidige mekanisk opbyggede regulator bliver afløst af en elektrisk regulator.

Den mekaniske regulator består af 2 eller 3 aksler, der er forsynet med store rat i hver ende.

På hver af akslerne er et vist antal håndtag og skalaer anbragt. Hver af håndtagene er i forbindelse med en dæmpemodstand ved hjælp af en wire samt 2 kontravægte, der holder wiren stram.

Hver dæmper kan reguleres for sig ved hjælp af sit håndtag, og alle de håndtag, der sidder på samme aksel, kan ad mekanisk vej forbindes fast til akslen og bevæges samtidig, enten tænde samtidig

foreliggende oplysninger i 1948 fremstillet for 17 500 kr. (Sønderborg Teater) — 15 000 kr. (Kolding Teater); effekterne er her fremstillet af stedlige fagfolk.

Priserne for et velselstrøms-standardudstyr (udenlandsk) var i 1950 således:

2 stk.	ramper, som nævnt side 76	1 308,00 kr.
1 —	stueherse — — — 76	1 022,00 -
1 —	herse — — — 76	2 030,00 -
1 —	1000 watt linseprojektør	400,00 -
1 —	1000 — spejlprojektør	500,00 -
1 —	regulator af ovennævnte type til vekselstrøm (30 strømkredse à 1000 watt)	55 880,00 -
	eller	
1 —	regulator (tysk fabrikat) til vekselstrøm med transformatorregulatorer med snoretræk	ca. 25 000,00 -
70 m	scenekabel for herser	- 1 100,00 -

Hertil kommer den elektriske installation fra regulatoren til de forskellige lyskilder og montering på stedet af regulatoren. 1 tæppetræk, komplet, med 4 wirer pr. træk, træ-

---

eller slukke samtidig. Skal det ske hurtigt, må flere mænd samtidig betjene rattene. Hvis det skal ske langsomt, kobles et lille rat ind med finindstilling.

I den elektriske regulator betjener håndtagene hver sin transduktordæmper via styreledninger, og hele regulatoren kan dæmpes eller tændes med en enkelt knap som på en radio. Manøvren kan foretages langsomt eller hurtigt efter behov.

Såfremt ikke alle håndtag skal dæmpes samtidig, kan de, som skal dæmpes, udvælges ved hjælp af telefonomskiftere.

Der findes 2 fælles dæmpeknapper således, at en del af regulatorens håndtag efter frit valg kan dæmpes hurtigere og en del langsommere, eller en del kan dæmpes og en anden del kan tændes, og samtidig kan en del blive stående på det indstillede lys.

Ved black out findes ligeledes 2 muligheder, idet håndtagene efter frit valg kan forenes elektrisk i 2 grupper, der kan manøvreres uafhængigt af hinanden.

Forudindstilling.

Foruden de nævnte manøvreringer, der udvider regulatorens arbejdsområde betydeligt, kan den næste belysning forudindstilles og i rette øjeblik „sættes" med en enkelt knap.

Hver transduktordæmper har 2 forskelligt farvede håndtag. Signallamper markerer, hvilke håndtag der er i brug, og hvilke der kan forudindstilles. Når en manøvre er udført, bliver det nylig anvendte sæt håndtag ledige til næste forudindstilling. Hvad dette betyder i lettelse i arbejdet og forøgelse af tempoet er overflødigt at nævne.

Anlæg i brug.

Anlæg af den beskrevne type har bl. a. været i brug på Nationalteatret i Oslo i to sæsoner med udmærket resultat.

Tilsvarende anlæg, der ikke regulerer lampestrømmen ad elektromagnetisk vej, men ved hjælp af radiorør, kan også fås, men disse kan ikke anbefales, fordi radiorørene betyder et usikkerhedsmoment i anlæget.

Transduktorernes størrelse.

Transduktordæmperne findes i størrelser på 1, 2, 3 og 5 KW og har den fordel, at de også kan dæmpe lamper af lavere værdi end de ovenanførte. Man får jævn dæmpning af lamper, der har 10 pct. af transduktorens maximale værdi. For eksempel kan en 1 KW transduktor dæmpe en 100 watt lampe.

Til slut skal nævnes, at transduktorer kun kan anvendes, hvor der forefindes vekselstrøm. Hvor dette ikke forefindes, er man henvist til at anvende modstandsdæmpere med mekanisk arbejdende „regulator".

stang (af hensyn til den lettere befæstelse af de tilrejsendes tæpper eller sofitter), kontravægte, kontravægtskanal, hjul og håndtove kunne i 1950 leveres opsat for ialt 1 500 kr. pr. træk. (Hvis tæppetrækket udføres med 5 wirer, måtte man i 1950 regne med en fordyrelse på 400 kr. pr. træk).

Da udgifterne til de tekniske installationer for en scene er store, kan de fordeles over f. eks. 5 år.

1. år må der anskaffes (priser 1950):

1 fortæppetræk	1 500,00 kr.
1 kappetræk	1 500,00 -
10 tæppetræk	15 000,00 -
1 stuehersetræk	1 500,00 -
3 hersetræk	4 500,00 -
$^1/_3$ belysningsregulator (svensk fabrikat) og stor fordelingstavle	18 660,00 -
2 ramper	1 308,00 -
1 stueherse	1 022,00 -
3 herser	6 090,00 -
Scenekabler til herser	750,00 -
	51,830,00 kr.

hertil kommer elektriske installationer for ovennævnte effekter, drapperikulisser og 2 belysningstårne.

2. år:

$^1/_3$ belysningsregulator og fordelingstavle	18 660,00 kr.
2 projektører til belysningstårnene	800,00 -
4 tæppetræk	6 000,00 -
1 herse	2 030,00 -
	27 490,00 kr.

3. år:

$^1/_3$ belysningsregulator og fordelingstavle	18 660,00 -
2 projektører til tilskuersalen	800,00 -
4 tæppetræk	6 000,00 -
	25 460,00 kr.

4. år:

1 projektør til belysningstårnene	400,00 -
1 projektør til scenegulvet	500,00 -
4 tæppetræk	6 000,00 -
	6 900,00 kr.

5. år:

1 projektør til belysningstårnene	400,00 -
1 projektør til scenegulvet	500,00 -
2 tæppetræk	3 000,00 -
	3 900.00 kr.

Dersom udenlandsk og moderne belysningsmateriale ønskes, må den samlede udgift anslås til ca. 113 000 kr.; hertil kommer elektroinstallationen, monteringen, fortæppe, forkappe og belysningstårnene med drapperikulisser.

Scenestørrelse B.

1. Tilskuerpladsen.

Herom henvises i det hele til det ovenfor angående størrelse A bemærkede. Tilskuerpladsens bredde må afpasses efter denne scenes mindre prosceniumsbredde.

2. Scenen.

Scenens gulv forudsættes normalt at være 14,25 m bredt og 9 m dybt. Såfremt der i forbindelse med scenerummet indrettes et lokale med et gulvareal af ca. 8 × 3 m og 4 m højde, kan det dog forsvares at reducere scenens gulvareal til 14 × 8 m. Højden til snoreloftet må være 10,5 m. Fri højde over snoreloftet 1,5 m. Under scenegulvet må der være en scenekælder med fri højde 2 m (min.). Prosceniets åbning skal være 6,75 m bred og 4,5 m høj. Foran prosceniet skal der være en forscene, der i dybde må have samme dimensioner som omtalt under scenestørrelse A. Der må ligeledes være samme mulighed for at etablere en orkestergrav. Kan man af forskellige grunde ikke bygge scenehuset op i 12 m højde, kan snoreloftet anbringes under et loft, 7 m over scenegulvet. Det medfører, at bagtæpper og andet højt hængende materiale ikke i sceneskifterne kan gå op i dækning, men først må rulles sammen og bindes op til tæppetrækkets stang, før det løftes op, hvilket naturligvis både er besværligt og tidsspildende. De lavere ting som sofitter kan med 7 m højde gå i dækning.

Med hensyn til påklædningsværelser og toiletforhold henvises til bemærkningerne under A.

Scenens (rampeoverkantens) højde over tilskuerpladsens gulv skal også for størrelse B's vedkommende være 1,2 m, når man er tvunget til at benytte vandret salsgulv.

Scenens udstyr består af fortæppe, forkappe, forskydelige drapperier og 20 kontravægtstræk for fortæppe, forkappe, herser og dekorationsmateriale. Kontravægtstrækkene lægges på samme side og betjenes fra scenegulvet.

3. Det elektriske udstyr

består af 2 stk. ramper på forscenens forkant, 1 stueherse, 4 stk. herser for sofitter, 2 stk. 1000 watt projektører på stativer på scenegulvet, 2 stk. projektører 1000—1500 watt i salen (se under A), 2 stk. 1000 watt spejlprojektører på stativer på scenegulvet, 1 stk. fordelingstave og belysningsregulator med ca. 30 strømkredse (6 kontakter til forskellige belysningseffekter udover det faste).

Der skal afsættes et antal kontakter i salen til brug for orkesteropstillingens nodepultelamper.

Med hensyn til arten og priserne af belysningsmaterialet henvises til det ovenfor under A oplyste. Fordelingstavle og regulator må anbringes i aflåseligt rum i scenens forgrund.

Kontravægtstrækkene bliver kun det billigere, som spares i tov og wirelængder samt ved styrekanalens noget mindre længde.

Fordeling af udgifter til teknisk udstyr kan ske over 4 år således:

1. ar:

1 fortæppetræk,
1 forkappetræk,
1 stuehersetræk,
2 hersetræk,
6 tæppttræk,
$^1/_3$ belysningsregulator og fordelingstavle,
2 stk. ramper,
1 - stueherse,
2 — herser,
Scenekabler for herser, elektriske installationer,
1 fortæppe, 1 forkappe, drapperikulisser.

2. år:

$^1/_3$ belysningsregulator og fordelingstavle,
2 stk. projektører i salen,
2 — herser,
3 — tæppetræk,
hertil kommer elektriske installationer.

3. år:

$^1/_3$ belysningsregulator og fordelingstavle,
2 stk. projektører til scenegulvet,
3 — tæppetræk,
hertil kommer elektriske installationer.

4. år:

2 stk. projektører til scenegulvet,
3 — tæppetræk.

Scenestørrelse C.

De nedenfor givne anvisninger på indretning af en scene, der er endnu mindre end den under B omtalte, vil ikke være tilfredsstillende, når talen er om opførelse af nye teatre, men må alene betragtes som anvisninger på forbedring af eksisterende mindre provinsteatre, således at forholdene både hvad angår tilskuerpladsen, scenerummet, herunder garderobe- og toiletforhold, og det tekniske udstyr bliver tålelige.

1. Tilskuerpladsen.

Herom henvises til det ovenfor under B bemærkede.

2. Scenen.

Minimumsmålene for scenegulvet sættes til 10,7 m bredt, 6,75 m dybt og 7,90 m højt. Hvis den nævnte højde ikke kan opnås, vil der ikke være mulighed for at trække dekorationerne op i deres fulde højde. Såfremt dekorationerne i stedet rulles op, kan højden reduceres til 6 m. Prosceniumsåbningen er 5,05 m bred og 3,40 m høj. Der må her, hvor scenen er så lille, og pladsen udenom den opstillede dekoration derfor er meget indskrænket,

nødvendigvis være et lokale i forbindelse med scenen, som kan benyttes som afstillingsplads for ikke benyttede dekorationer, møbler, kufferter m. m. Tilkørselsforholdene til scenen og adgang hertil for dekorationsmateriale reguleres, så de bliver bekvemme. I scenerummets loft må der være anbragt snoretræk for hængende dekorationer. I træk kan bestå af: 1 træstang ca. 7 m lang (22 mm × 80 mm) ophængt i mindst 3 stk. 10 mm tove med indbyrdes afstand, maksimum 3 m, tovene går gennem blokke, som er befæstet solidt i loftet. De 3 tove samles i een blok ude ved den ene sidevæg oppe under loftet og føres ned til en klampe, som sidder godt fast i sidevæggen (se tegningen af træk for scenestørrelse C). Blokkene i loftet befæstes bedst i 3 rør, som ligger så tæt til loftet som muligt, og går fra prosceniumsvæggen til bagvæggen; man kan da flytte blokkene (trækket) derhen, hvor man har brug for det. Der må være mindst 10 stk. træk komplette.

3. Elektrisk udstyr.

Der bør være en fordelingstavle, som sættes i midlertidig forbindelse med det hovedkabel, som skal forsyne scenerummet med strøm. Fra fordelingstavlen føres scenekabler ud til de forskellige belysningsarmaturer, man råder over. Fordelingstavlen og de dertil hørende belysningsarmaturer kan være transportable og benyttes på forskellige scener.

Fordelingstavlen skal have:

1 stk. knivafbryder med hovedsikringer (440—380 volt).
3 — skydemodstande à 1000 watt/220 volt med 3 stk. hovedafbrydere (15 amp.) med sikring og glimlampe og 3 stk. stikkontakter for rampe med 3 farver.
3 — skydemodstande à 1000 watt/220 volt med 3 stk. hovedafbrydere (15 amp.) med sikring og glimlampe og 3 stk. stikkontakter for stueherse med 3 farver.
3 — skydemodstande à 1000 watt/220 volt med 3 stk. hovedafbrydere (15 amp.) med sikring og glimlampe og 3 stk. stikkontakter for herse 1 med 3 farver.
3 — skydemodstande à 1000 watt/220 volt med 3 stk. hovedafbrydere (15 amp.) med sikring og glimlampe og 3 stk. stikkontakter for herse 2 med 3 farver.
3 — skydemodstande à 1000 watt/220 volt med 3 stk. hovedafbrydere (15 amp.) med sikring og glimlampe og 3 stk. stikkontakter for 3 projektører i salen.
2 — skydemodstande à 500 watt/220 volt med 2 stk. hovedafbrydere (15 amp.) med sikring og glimlampe og 2 stk. stikkontakter for projektører på scenen.
1 — skydemodstand à 150 watt/220 volt med 1 hovedafbryder .
1 — skydemodstand à 50 watt/220 volt med 1 hovedafbryder (15 amp.) med sikring og glimlampe og 2 stk. stikkontakter for bordlamper, lysekroner m. m. på scenen.
1 — hovedafbryder (15 amp.) med 3 stk. stikkontakter til forskelligt brug, lys til musik i salen og lignende.

Forsåvidt man af hensyn til loftsofitternes antal ønsker en 3. herse (eller når stuehersen medregnes en 4.), kan dette opnås, ved at man udskyder den ene strømkreds af hver af de eksisterende herser til brug for den 3. herse (ved hjælp af omskifter). (Hver herse har efter foranstående forslag 3 strømkredse til hver sin farve).

Stikkontakterne, hvorfra der føres scenekabler ud til ramper, herser, projektører o. s. v., anbringes underst på tavlen, så de mange kabler ikke hænger og dækker skydemodstandene. Den transportable tavle er anbragt på et stativ, så den kan stå frit fra væggen.

Det kan anbefales at benytte 30 amp. stikkontakter og stikpropper til forbindelse på tavlen, da disse er langt robustere end 6 amp. stikpropperne, samtidig med at de sidder bedre fast i stikkontakterne.

Fra denne fordelingstavle kan følgende forsynes med strøm:

2 stk. ramper (1 stk. på hver side af suflørkassen) med ialt 3 × 16 stk. 60 watt/220 volt pærer anbragt i et rampearmatur, hvor der kan anbringes glas eller gelatiner foran pærerne, og således at man får 1 hvid/gul, 1 rød og 1 blå rampebelysning.

1 — stueherse med 3 × 13 stk. 60 watt/220 volt pærer og 3 forskellige farver med glas eller gelatine.

2 — herser med 3 × 25 stk. 40 watt pærer. Herserne bliver ca. 7,5 m lange og kan bygges delt i 2 stk. for at lette transporten, hvis de skal benyttes på mere end een scene. Herserne skal også bygges for 3 forskellige farver med glas eller gelatine.

3 — projektører à 1000 watt, anbragt på tilskuerpladsen. Projektørerne kan forsynes med farveskiftstræk, som dirigeres fra scenen, dog ikke hvis de skal bruges på forskellige scener.

2 — projektører eller andre belysningsarmaturer à 500 watt til brug på scenen.

1 — bordlampe 40—50 watt på scenen.

1 — lysekrone eller andet til 150 watt på scenen.

Alt ovennævnte kan dæmpes i lysstyrke og dæmpes helt bort. Uden dæmpemodstand kan man forsyne orkesterbelysning og lignende fra 3 kontakter på tavlen.

Tavlens pris er ca. 2 500 kr.

Hvis scenen skal have en virkelig fin belysning, må det anbefales at anvende det antal lamper i herserne, der ovenfor er foreslået. Til et nødtørftigt brug vil det dog være forsvarligt at reducere antallet til 3 gange 16 stk. 40 watt lamper, altså det samme antal som i rampe og stueherse. Hvis lampeantallet nedsættes, må skydemodstandene efter det afbildede skema dimensioneres efter disse hersers således nedsatte krav.

Iøvrigt henvises til de nedenfor gengivne tegninger, der vil kunne rekvireres i zinktryk i original målestok hos teaterrådet, hvortil henvendelse iøvrigt kan rettes angående yderligere sagkyndig bistand ved opførelse eller ombygning af teatre.

København i juni 1951.

Kai Holm. **Axel Illum.** **Helge Jespersen.** **Thorolf Pedersen.** **Henning Rohde,** formand.

Tage Taul.

Forslag til Turnescene Størrelse A Størrelse B 25% mindre end A

Størrelse C 25% mindre end B

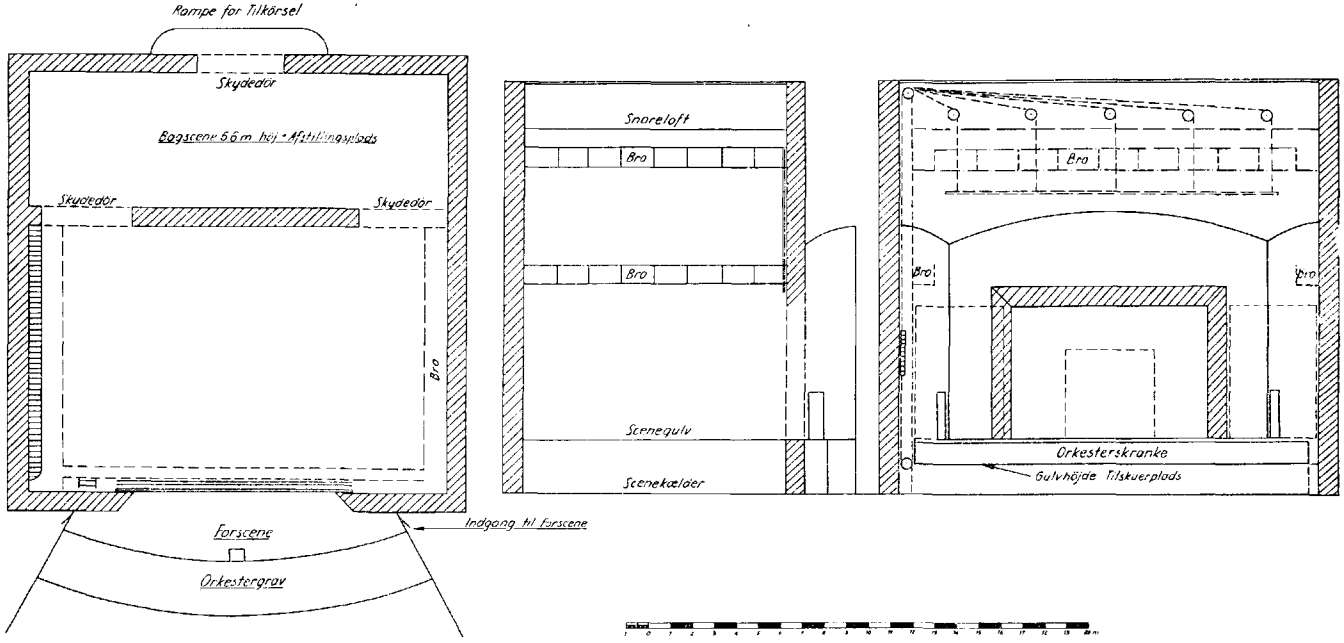

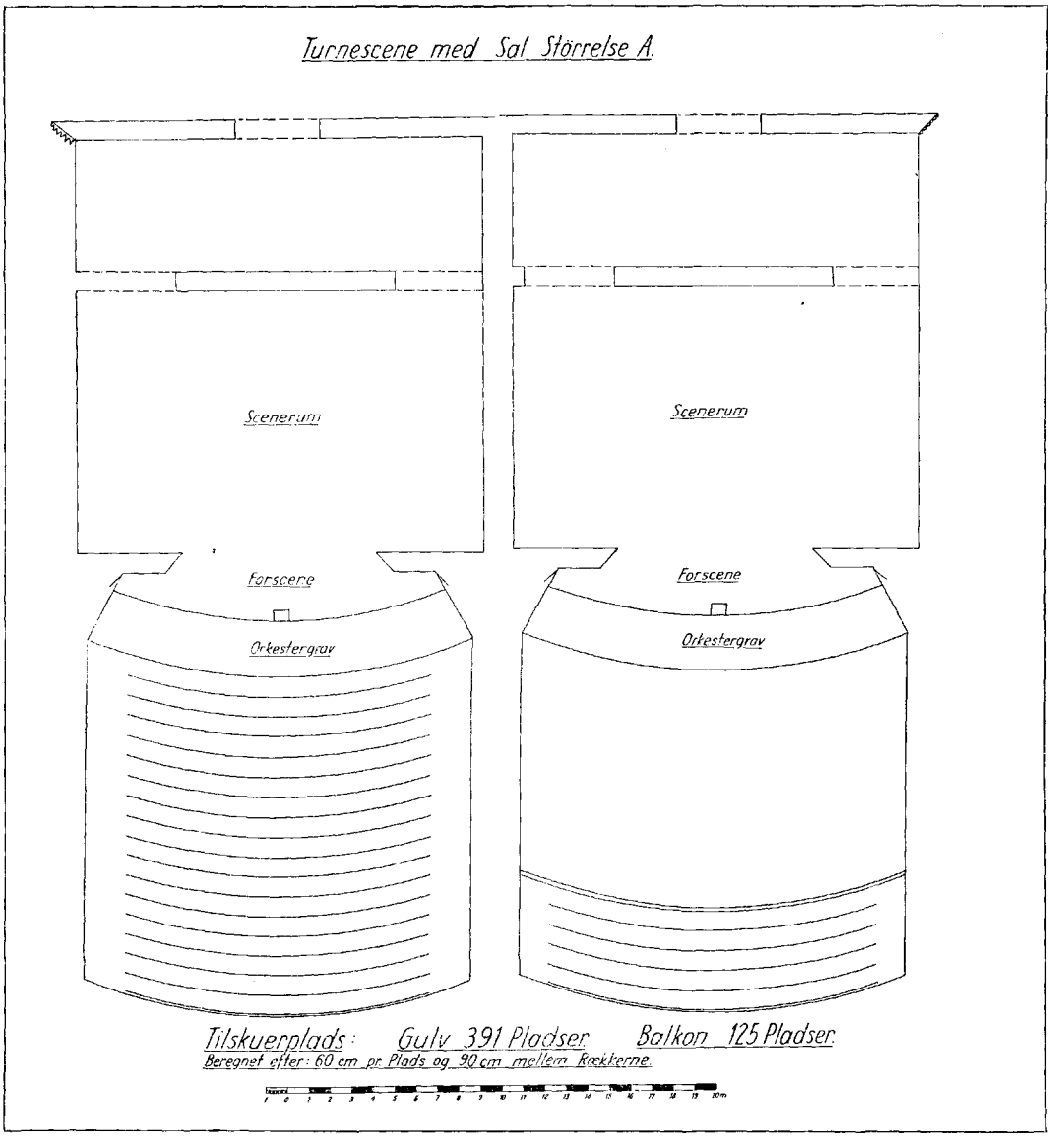
Turnescene med Sal Störrelse A.
Scenerum
Scenerum
Forscene
Orkestergrav
Forscene
Orkestergrav
Tilskuerplads: Gulv 391 Pladser Balkon 125 Pladser
Beregnet efter: 60 cm pr Plads og 90 cm mellem Rækkerne.

Turnescene Störrelse B m Sal

25 % mindre end A

* Sidescene eller Bagscene er nödvendig

til Afstillingsplads

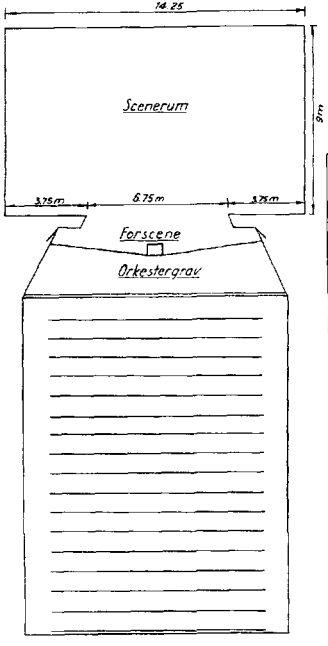

Tilskuerplads - Gulv
17 Rækker - 289 Pladser
beregnet efter 60 cm pr. Plads
og 90 cm mellem Rækkerne.

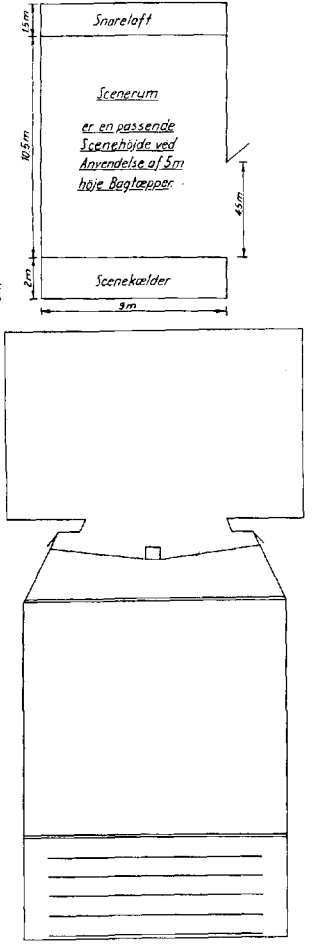

Balkon 5 Rækker og 85 Pladser

Turnescene Störrelse C m Sal

25 % mindre end B

* Sidescene eller Bagscene er nödvendig.

til Afstillingsplads.

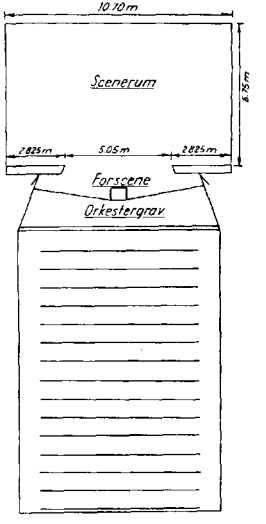

Tilskuerplads - Gulv
15 Rækker - 195 Pladser

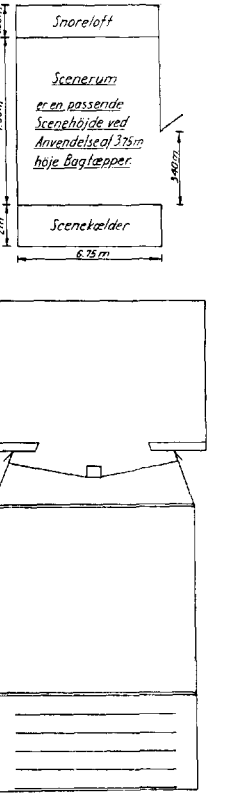

Balkon 5 Rækker - 65 Pladser

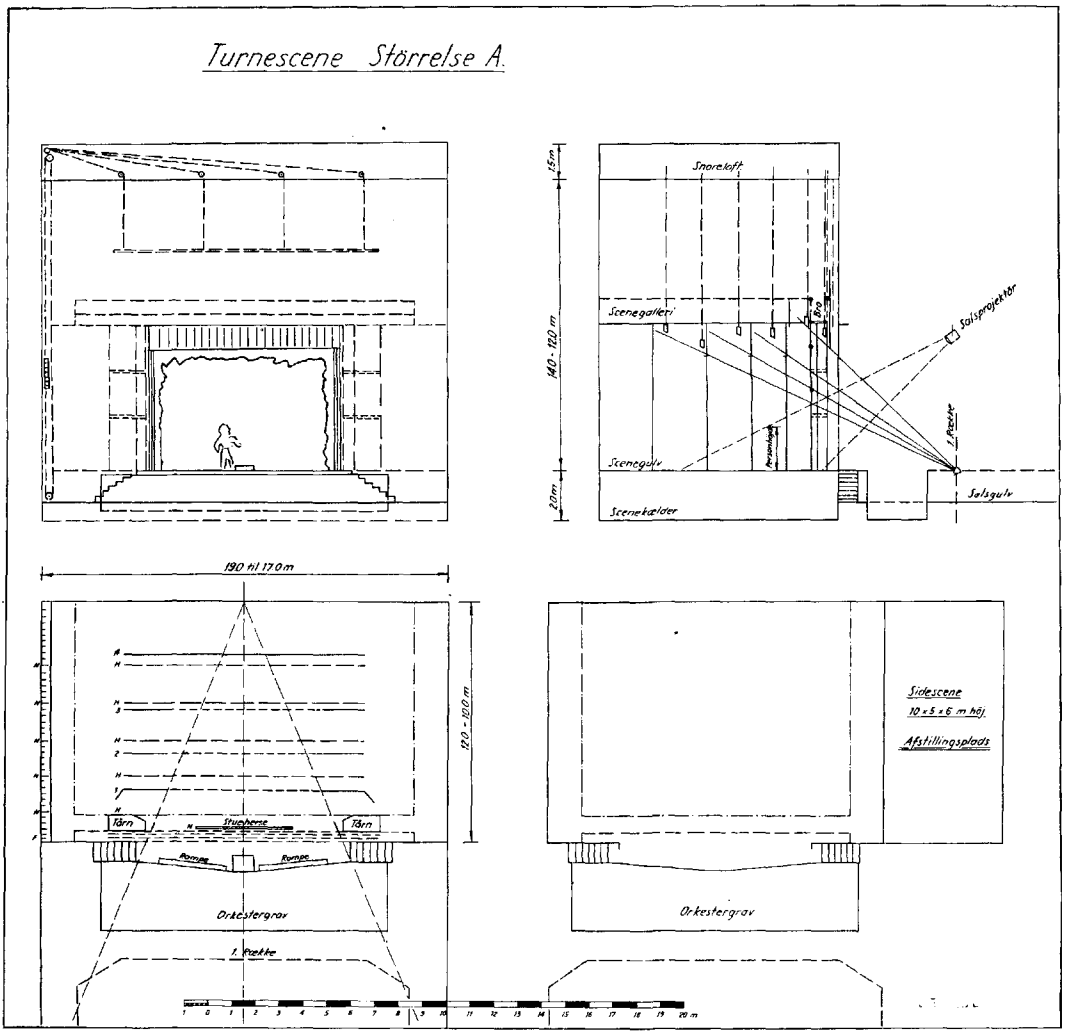
Turnescene Størrelse A.
Snoreloft
Scenegalleri
Salsprojektør
1. Plakke
Scenegulv
Scenekælder
Salsgulv
1,5 m
14,0 - 12,0 m
2,0 m
19,0 til 17,0 m
12,0 - 10,0 m
Tårn
Tårn
Stuehøjde
Rampe
Rampe
Orkestergrav
1. Plakke
Sidescene
10 x 5 x 6 m høj
Afstillingsplads
Orkestergrav
20 m

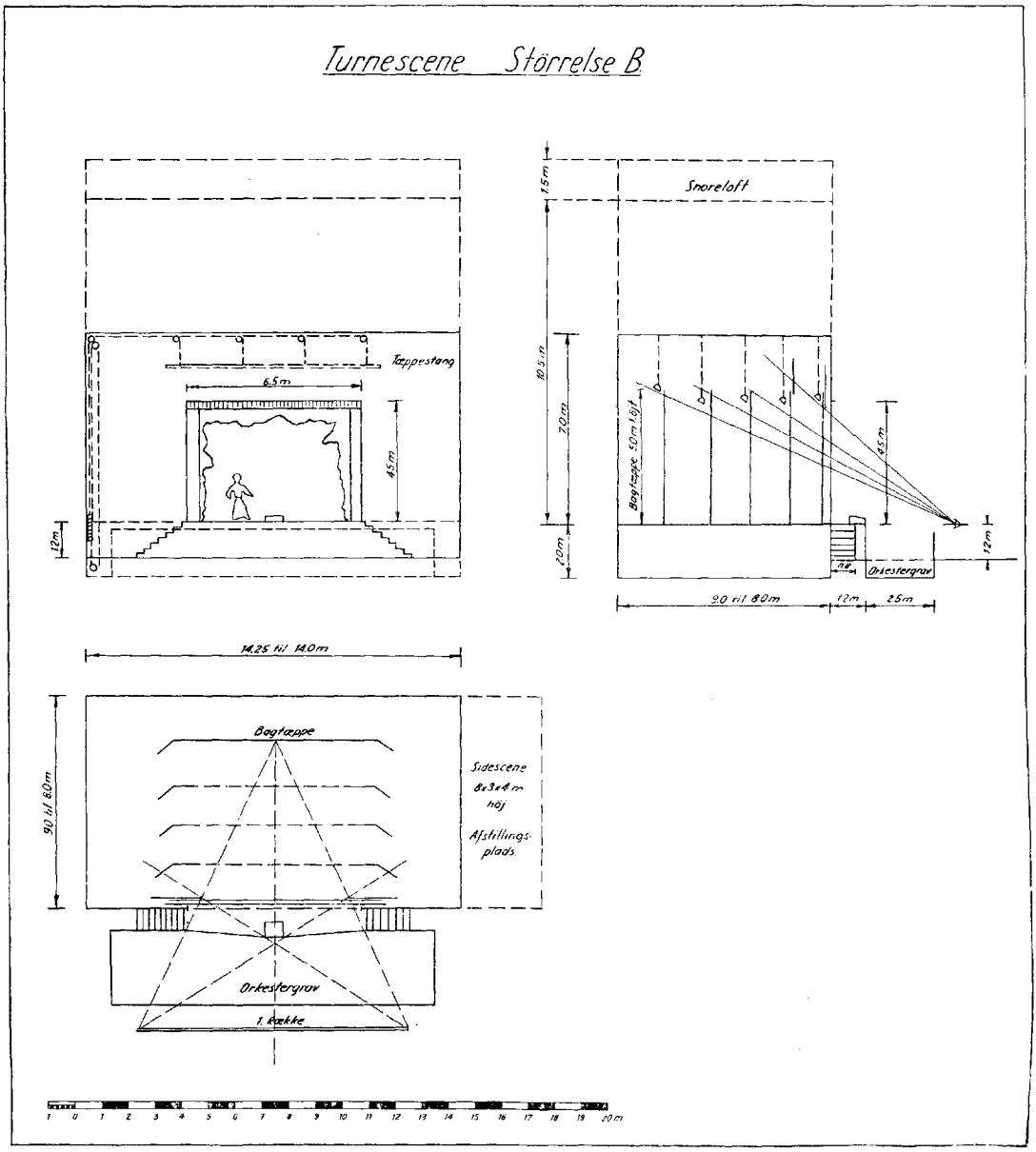
Turnescene Störrelse B
Tæppestang
6,5 m
4,5 m
1,2 m
1,5 m
Snoreloft
10,5 m
7,0 m
2,0 m
Bagtæppe 5,0 m lift
4,5 m
1,2 m
Orkestergrav
9,0 til 8,0 m
1,2 m
2,5 m
14,25 til 14,0 m
9,0 til 8,0 m
Bagtæppe
Sidescene
8x3x4 m
høj
Afstillings-
plads.
Orkestergrav
1. Række
1 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 m

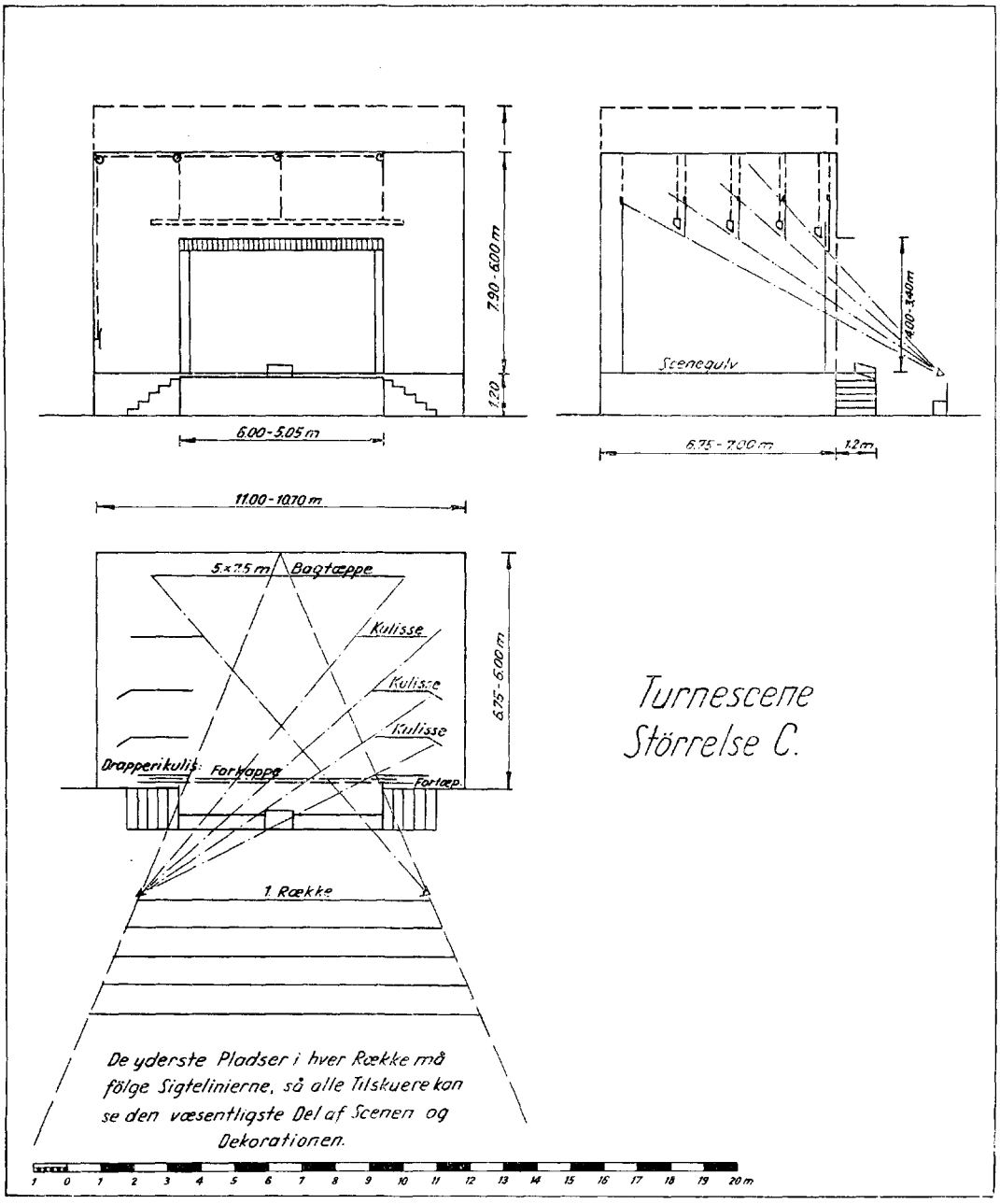
7.90-6.00 m
1.20
6.00-5.05 m
Scenegulv
4.00-3.40 m
6.75-7.00 m
1.2 m
11.00-10.70 m
5×7.5 m
Bagtæppe
Kulisse
Kulisse
Kulisse
Drapperikulis.
Forhæppe
Fortæp.
6.75-6.00 m
1. Række
De yderste Pladser i hver Række må
følge Sigtelinierne, så alle Tilskuere kan
se den væsentligste Del af Scenen og
Dekorationen.
1 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 m
Turnescene
Størrelse C.

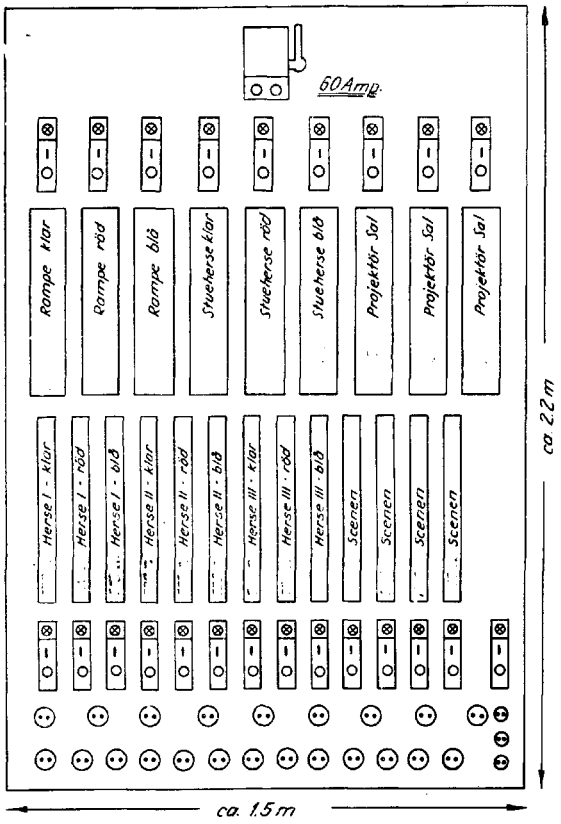

Fordelingstavle med Skydemodstande, for Turnescene Störrelse C. Tavlen kan være transportabel. Forbindelserne til Belysningsarmaturerne foretages ved löse Scenekabler. Fordelingstavlen er her indrettet for 3 Stk. selvstændige Herser à 3x20 Stk. 25 Watt Lamper.

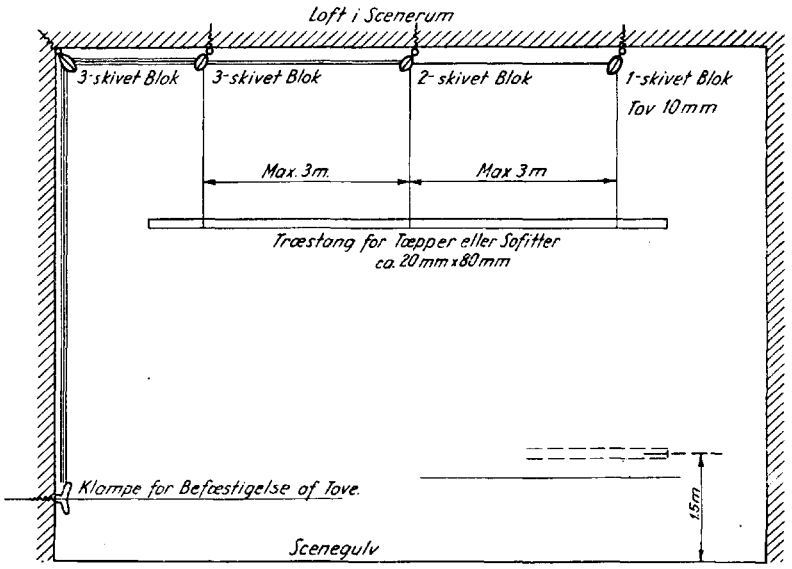

Træk for hængende Dekorationer - Turnescene Störrelse C.

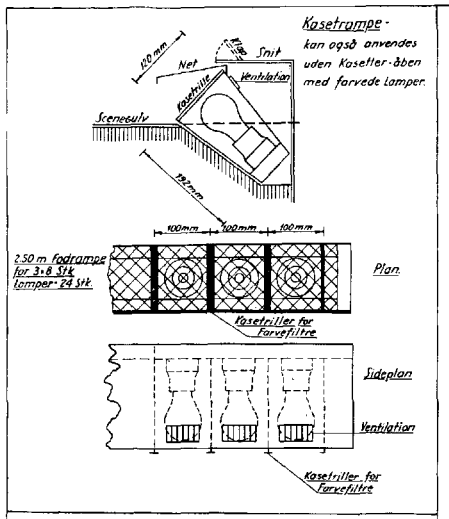

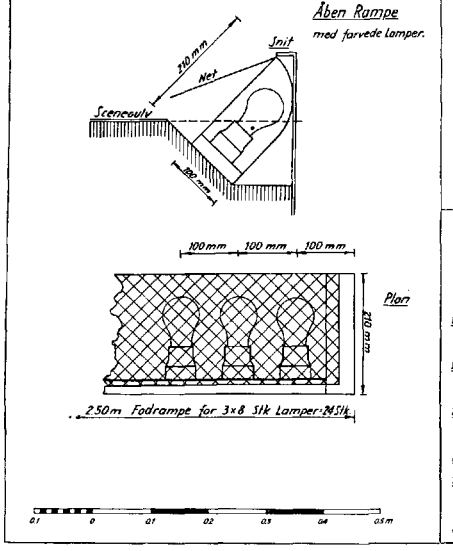

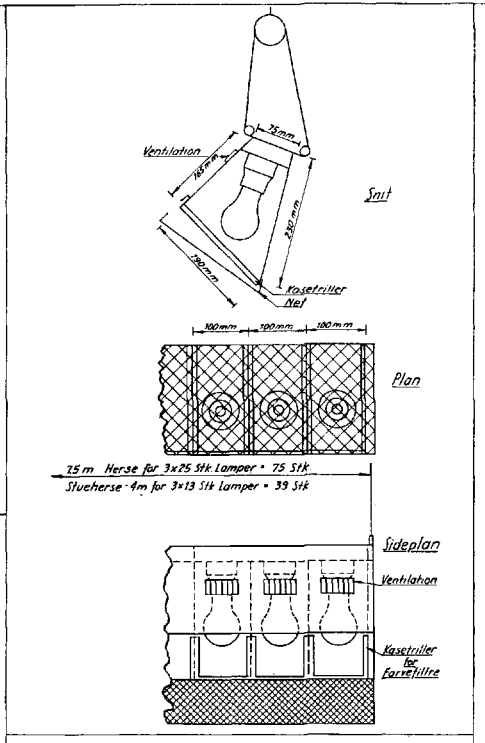

d 31. Maj 1951.

Priser på Herser og Ramper
i Henhold til Tegning (uden Lamper).

1 Stk. Kasetrampe 2.50 m lang m. 24 løse Kasetter og Beskyttelsesnet - ind- og udvendig lakeret	Kr. 659.00
1 Stk. åben Rampe 2.50 m lang m. Beskyttelsesnet - ind- og udvendig lakeret	Kr. 369.00
1 Stk. Kasetherse 7.5 m lang m. 75 løse Kasetter og Beskyttelsesnet - ind- og udvendig lakeret	Kr. 1997.00
1 Stk. do. do. 4 m lang Stueherse m. 39 løse Kasetter	Kr. 1058.00
1 Stk. åben Herse 7.5 m lang m. Beskyttelsesnet - ind- og udvendig lakeret	Kr. 1197.00
1 Stk. do. do. 4 m lang Stueherse	Kr. 638.00

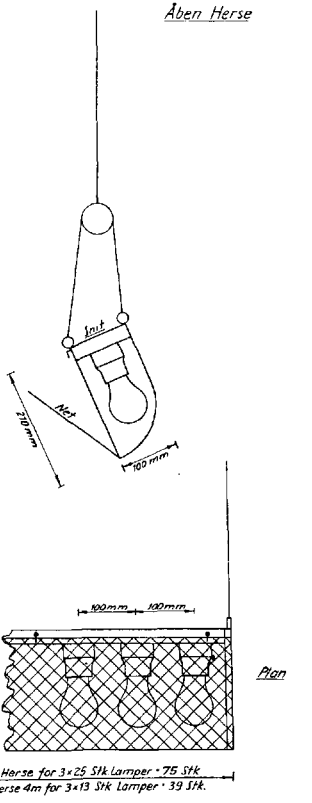

Herse og Rampetyper	Turnescene størrelse C.
Lampestörrelse max. 60 Watt.	
Hvidlakeres indvendig.	
Mörklakeres udvendig	

Bilag 4.

JUSTITSMINISTERIETS TEATERUDVALG

København, den 21. april 1949

Justitsministeriets udvalg angående biografvæsenet.

Således som teaterforholdene for øjeblikket ligger, er spørgsmålet om tilvejebringelse og opretholdelse af egnede teaterbygninger blevet et brændende problem, hvis tilfredsstillende afvikling naturligvis må være den primære forudsætning for enhver tænkelig løsning af de herhenhørende spørgsmål.

Det er de herskende byggerestriktioner, der efterhånden har tilspidset situationen, men det må sikkert påregnes, at den materialemangel, der har motiveret disse restriktioner, vil gøre sig gældende i lang tid fremover, og at bygning af teatre o. lign. vil høre til de formål, hvortil byggematerialer relativt sent vil blive frigivet. Ganske bortset fra sådanne konjunkturbestemte vanskeligheder vil der imidlertid ude i landet altid være mangfoldige steder, hvor tidssvarende teaterbygninger kun vanskeligt lader sig tilvejebringe, fordi befolkningsmængden ikke er af en sådan størrelse, at der er forudsætninger for en nogenlunde regelmæssig udnyttelse af en egentlig teaterbygning. De lokaliteter, der i dag i provinsen står til rådighed for teatrene, er derfor også i vid udstrækning af en så ringe kvalitet, at skuespillere, der har mulighed for andre engagementer, ofte vil nære afgørende betænkeligheder ved at indlade sig på tournévirksomhed.

For teaterlivets standard i provinsen betyder dette en alvorlig trusel, samtidig med at også publikum efterhånden vil svigte, når visse minimumskrav til hygiejne og komfort ikke opfyldes.

Skal vanskelighederne afhjælpes, må dette i et vist omfang ske gennem tilvejebringelse af lokaler, der ikke blot skal anvendes til teater, men også til andre formål af beslægtet karakter. Man må i denne forbindelse navnlig tænke på teatervirksomhedens tilknytning til biografteatre, hvis bygningsforhold på væsentlige punkter ganske svarer til de almindelige teatres, og hvis finansierings- og udnyttelsesmuligheder samtidig er så langt større.

Det af justitsministeriet nedsatte udvalg angående privatteatrenes forhold har derfor under sine drøftelser været inde på den tanke, at det i biografbevillingerne burde kunne optages som vilkår, at lokalerne i et nærmere angivet omfang skal stilles til rådighed for teaterforestillinger, og udvalget er ligefrem af den opfattelse, at dette i visse kategorier af byer vil være den eneste farbare vej. Det er også udvalget bekendt, at der allerede nu er biografteatre, hvis benyttelse til teaterformål er reguleret gennem bevillingsklausuler. Imidlertid er man ikke blind for, at vægtige modhensyn af biografmæssig karakter gør sig gældende, og man har derfor kun tænkt sig, at sådanne vilkår skulle optages i biografbevillingerne i særlige tilfælde, specielt naturligvis, hvor der i den pågældende by tidligere har været fast teater, der siden er overgået til biografteater.

Idet udvalget herved henleder biografteaterudvalgets opmærksomhed på dette spørgsmål og på dets store betydning, skal man tillade sig at henstille, at der tilvejebringes kontakt mellem de to udvalg til drøftelse af dette og andre spørgsmål af fælles interesse.

For teaterudvalgets vedkommende ville det således også være af megen betydning, om man kunne blive informeret angående planerne for den fremtidige anvendelse af filmsfondens midler. Den støtte, der hidtil af denne fond er blevet ydet, har været af stor betydning for teatrene, men udvalget anser det for utvivlsomt, at størrelsen af de ydede tilskud bør øges væsentligt. Det behøver næppe herved at påpeges, at den støtte, der ydes, også kommer den danske filmsproduktion, hvis skuespillerstab uddannes og rekrutteres fra teatrene, til gode.

Som andre spørgsmål af fælles interesse kan nævnes, at bevillingssystemet i sig selv og spørgsmålet om censurens opretholdelse er spørgsmål, der selv om de ikke ganske ligger på linie indenfor de respektive områder, så dog må afgøres ud fra overvejelser og argumentationer, der i ikke ringe omfang er fælles. Teaterudvalget ville derfor være interesseret i en orientering med hensyn til biografudvalgets syn på disse spørgsmål.

Under henvisning til det anførte skal man tillade sig at henstille til overvejelse, om der kunne afholdes et fællesmøde mellem de to udvalg eller dog mellem underudvalg fra disse.

P. U. V.

sign. **Louis le Maire.**

Bilag 5.

JUSTITSMINISTERIETS TEATERUDVALG

København, den 19. oktober 1950

Til justitsministeriet.

De vanskelige tider for teatrene bevirkede allerede før krigen, at to københavnske teatre — Dagmarteatret og Casino — måtte lukke, uden at nye teatre er kommet til i deres sted. Under krigen blev endvidere Apolloteatret ødelagt ved et bombeattentat, og byggerestriktionerne har hidtil stillet sig hindrende i vejen for dette teaters genopførelse.

Som følge heraf er der nu en betydelig mangel på teatre i hovedstaden, og de herskende vanskelige byggeforhold under restriktioner og dyrtid må antages endnu i flere år at ville hindre, at denne mangel afhjælpes ved opførelse af nye teatre.

Ikke mindst af hensyn til skuespillerstanden, som på grund af de nævnte forhold gennem en årrække har været ramt af en betydelig arbejdsløshed, må bestræbelserne derfor for tiden rettes imod, at der ikke finder nedlæggelse sted af flere teatre.

Som det vil være ministeriet bekendt, har der i et par tilfælde i de senere år været fare for lukning af eksisterende teatre.

Da sceneinstruktør Per Knutzon således i juli 1945 havde fået ministeriets tilsagn om bevilling til Alléscenen på Frederiksberg, viste det sig, at ejeren under forhandlingerne vedrørende lejemålet om teaterlokalerne nægtede at udleje teatret til den af justitsministeriet udpegede bevillingshaver, medmindre denne gik ind på at svare en leje, der lå betydelig over den hidtil aftalte og over, hvad dette teater kunne bære, og erklærede at ville udleje lokalerne til andet formål, såfremt de stillede krav ikke blev imødekommet. Det lykkedes først bevillingshaveren at opnå lejemål på rimelige vilkår, efter at prisdirektoratet på justitsministeriets foranledning havde meddelt ejeren pålæg om nedsættelse af den forlangte leje.

Ganske tilsvarende vanskeligheder opstod, da skuespiller Henrik Bentzon i januar 1949 havde fået tilsagn om bevillingen til Frederiksberg Teater. Også i dette tilfælde var der fare for en lukning af teatret, idet ejeren stillede sådanne lejekrav, at de ikke kunne honoreres, og først gik ind på afslutning af lejekontrakt, efter at parterne var kaldt til forhandling i prisdirektoratet herom.

Det er nu udvalget bekendt, at bevillingshaveren til Nygadeteatret, hvis lejemål udløber den 1. maj 1951, har modtaget meddelelse fra ejerne af ejendommen, direktørerne Henning Karmark og Preben Philipsen, om, at hans lejemål ikke kan ventes forlænget efter den nævnte dato, idet lokalerne agtes ombygget til biografteater.

Da udvalget først forventer at have afsluttet sit arbejde henimod slutningen af indeværende år, har man allerede nu ment at burde henlede justitsministeriets opmærksomhed på dette specielle spørgsmål. Man har under forhandlingerne i udvalget været inde på den tanke, at der måske kunne være anledning til at søge gennemført en midlertidig lov-

givning, der indenfor et kortere åremål, eksempelvis 5 år, kunne hindre nedlægning af bestående teatre. Udvalget er vidende om, at lejemål vedrørende teaterlokaler ifølge det foreliggende forslag til en ny lejelov på justitsministeriets foranledning er foreslået inddraget under lejelovgivningens område. Såfremt dette forslag gennemføres, vil der allerede derigennem være opnået en vis, omend begrænset beskyttelse for bevillingshaverne, og det var måske også tænkeligt, at den her berørte mulighed for en midlertidig „fredning" af bestående lokaler bedst lod sig realisere i tilknytning til det pågældende forslag.

Imidlertid ser man indenfor udvalget meget vel, at gennemførelsen af en særlovgivning af den omhandlede art vil være forbundet med betydelige vanskeligheder af forskellig, også mere principiel art, og man har derfor indledningsvis ment at burde indskrænke sig til at henlede ministeriets opmærksomhed på det foreliggende problem og på de eventuelle muligheder. Såfremt man i ministeriet måtte finde, at der er grundlag for at arbejde med sagen, er man naturligvis indenfor udvalget, hvor man anser spørgsmålet for at være af meget stor betydning, villige til at udarbejde udkast til en lovbestemmelse.

Det bør måske tilføjes, at man i Frankrig ved lov af 13. oktober 1945 har udstedt forbud mod nedlæggelse af faste teatre, hvor ministeriets samtykke hertil ikke foreligger. Man vedlægger et eksemplar af nævnte lov.

P. U. V.

(sign.) **Louis le Maire.**

Bilag 6.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 20. november 1950

Justitsministeriets teaterudvalg,
adr. hr. professor, dr. jur. Louis le Maire.

I en hertil indsendt skrivelse har udvalget i anledning af, at det for udvalget er oplyst, at Nygadeteatret påtænkes omdannet til et biografteater, henledt justitsministeriets opmærksomhed på det betænkelige i, at der under den nuværende mangel på teatre i København sker en yderligere begrænsning i disses antal, ved at de eksisterende teatre omdannes til biografteatre.

Til imødegåelse heraf har udvalget henstillet til justitsministeriet, om der ikke måtte være anledning til at søge tilvejebragt en midlertidig lovgivning, hvorefter bestående teatre ikke måtte nedlægges, eventuelt således, at en dertil sigtende lovbestemmelse søges gennemført i forbindelse med revisionen af den gældende lejelovgivning.

Foranlediget heraf skal man meddele, at justitsministeriet, selv om man kan tiltræde udvalgets betragtninger om det uheldige i, at der for tiden nedlægges yderligere teatre i København, dog må nære overvejende betænkelighed ved at søge gennemført en lovbestemmelse, der på afgørende måde ville være et brud på de principper, der hidtil har været gældende på det heromhandlede område.

Helga Pedersen.
(sign.)

Bilag 7.

JUSTITSMINISTERIETS TEATERUDVALG

København, den 29. juni 1950

Til justitsministeriet.

Ifølge § 28 i lov af 15. maj 1868 om brandvæsenet i København er teatrene undergivet tilsyn af brandvæsenet. Dette tilsyn effektueres gennem brandvagter, der af brandvæsenet etableres under forestillingerne, og som lønnes af teatrene. De hertil medgående udgifter er særdeles tyngende for teatrenes budgetter, idet brandvagten i hvert enkelt teater består af flere brandfolk, og navnlig også fordi disses aflønning er fastsat efter reglerne for overarbejde. Det kan eksempelvis nævnes, at der i Folketeatret hver aften er udsat fire mand, og at den årlige udgift hertil andrager ca. 25 000 kr.

Fra teaterdirektørforeningens side har man overfør magistraten ved gentagne lejligheder rejst spørgsmål om ændring af den bestående ordning, således at teatrene kan blive aflastet for der hermed forbundne byrder, men magistraten har senest ved skrivelse af 11. marts 1950 udtalt, at man ikke finder det gørligt at indstille til kommunalbestyrelsen, at kommunen yder privatteatrene et til brandugifterne svarende tilskud. Magistraten tilføjer i sin skrivelse, at man iøvrigt allerede tidligere har overvejet andre former for en brandmæssig forsvarlig ordning end den nuværende, men at man er kommet til det resultat, at sådanne ville medføre større udgifter. Af sikkerhedsmæssige hensyn findes teatervagternes omfang ikke at kunne reduceres, idet brandteknikerne ifølge magistratens skrivelse erklærer, at der kun udsættes det strengt nødvendige antal vagter.

Det er justitsministeriets teaterudvalg bekendt, at en ny brandlov er under forberedelse, og udvalget har derfor fundet det rettest, at spørgsmålet nu rejses overfor ministeriet, således at det kan blive inddraget i overvejelserne.

Det er overfor udvalget oplyst, at ordningen i Stockholm er den, at de større teatre kun har een brandmand, de mindre teatre ingen. I England stilles brandvagter af teatrets egne folk, der uddannes af brandvæsenet med denne opgave for øje.

Efter teaterudvalgets opfattelse kunne adskilligt tale for indførelse af en ordning i lighed med den engelske, men man er klar over, at noget sådant vil kunne give anledning til betænkelighed, og at forslag herom derfor næppe har gode udsigter til at kunne gennemføres. Spørgsmålet er efter udvalgets opfattelse derfor i første række af økonomisk karakter, og man kunne rejse det spørgsmål, om ikke vagttjenesten i offentlige lokaler burde betragtes som en opgave, der lå på linie med brandvæsenets øvrige opgaver, og således at de dertil medgående udgifter blev udredet på tilsvarende måde som de øvrige udgifter til brandvæsenet. Såfremt denne betragtning ikke kan anerkendes, må man under alle omstændigheder påpege det efter udvalgets mening aldeles urimelige i, at arbejdet skal vederlægges som fritidsarbejde. Såfremt det ordinære vagthold ikke kan bestride sådanne opga-

ver, kan dette formentlig alene forklares derved, at man ikke råder over tilstrækkeligt mandskab, og der ses ikke rimelig grund til, at der i den anledning skal pålignes teatrene særudgifter.

Man skal derfor henstille til justitsministeriet, at spørgsmålet om en mere rimelig ordning af disse forhold tages op til overvejelse. Man henleder samtidig opmærksomheden på, at spørgsmålet ikke er begrænset til hovedstaden, idet en lignende brandvagtsordning er gennemført i købstæderne, jfr. § 23 i lov nr. 28 af 21. marts 1873 om brandvæsenet i købstæderne, dog at der ikke her er tale om, at arbejdet vederlægges som fritidsarbejde. Til gengæld findes der i provinsen en ordning med hensyn til politivagt, idet der kan træffes bestemmelse om, at der for bevillingshaverens regning skal placeres politivagter i salen under forestillingen.

P. U. V.

(sign.) **Louis le Maire.**

Bilag 8.

JUSTITSMINISTERIETS TEATERUDVALG

København, den 14. december 1949

Til
direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet,
Amaliegade 3, K.

Det ved justitsministeriets skrivelse af 31. januar 1949 nedsatte udvalg med formål at fremkomme med forslag til ændring af privatteatrenes forhold, herunder spørgsmålet teatercensur, tillader sig herved at rette henvendelse til direktoratet for arbejds- og fabrikstilsynet i følgende anledning:

Fra skuespillerforbundets repræsentanter i udvalget, formanden for Dansk Skuespiller Forbund Kai Holm og landsretssagfører Jon Palle Buhl, er der fremsat forslag om, at der i en lov om privatteatrenes forhold bør optages en bestemmelse af følgende ordlyd:

„Skuespillere omfattes af reglerne i lov nr. 170 af 13. april 1938 om ferie med løn".

Repræsentanterne for teaterdirektørerne, formanden for Teaterdirektørforeningen, direktør Thorvald Larsen og formanden for Provinsteaterdirektør-Foreningen, direktør Axel Illum, har protesteret mod optagelse af en sådan bestemmelse i lovforslaget.

Idet man henviser til nedenfor anførte argumentation for og imod en sådan lovbestemmelses optagelse i udkastet, skal man fra udvalgets side anmode direktoratet om at fremkomme med en udtalelse i sagens anledning.

Indledningsvis skal det anføres, at bestemmelserne om feriemærker eller ferie med løn for skuespillere efter de nuværende normalkontrakter, der anvendes ved engagement af skuespillere er følgende:

For skuespillere, der engageres af medlemmer af Teaterdirektørforeningen, det vil sige, der engageres ved privatteatrene i København og de 3 faste provinsscener i Odense, Aarhus og Aalborg, gælder bestemmelserne i normalkontrakten af 1. juni 1946 § 13. Denne bestemmelse er sålydende:

„Alle engagerede, hvis månedsgage ikke overstiger 2 000 kr., har ret til ferie med løn eller feriepenge. Aftaler om, at der skal ydes ferie med løn eller feriemærker, træffes ved engageringskontraktens indgåelse. Ved udregning af, om månedsgagen ikke overstiger 2 000 kr., medregnes ekstra gage for de i § 9 omtalte forestillinger.

Der ydes herefter enten een dags ferie for hver måned af engagementet eller feriemærker svarende til 4 pct. af gagen, dog ikke ud over 4 pct. af 1 000 kr. pr. måned. Ferie med løn skal ligge indenfor tiden 1. april til 30. september".

Til bestemmelsen er senere tilføjet en aftale om, at meddelelse om ferie med løn skal gives med mindst 15 dages varsel.

For skuespillere, der engageres af medlemmer af Provinsteaterdirektør-Foreningen, det vil sige skuespillere, der engageres til de rejsende teatertournéer, gælder ifølge normalkontrakten af 1. september 1946, at skuespillere med gage indtil 40 kr. pr. dag skal have feriemærker til beløb 4 pct. af gagen. Et eksemplar af de 2 normalkontrakter vedlægges.

Overfor denne bestemmelse gør skuespillernes repræsentanter i lovudvalget gældende:

at bestemmelsen beror på et kompromis som følge af den tvivl, der har hersket om spørgsmålet, jfr. den i den af E. Dreyer og T. Haarløv udgivne kommenterede ferielov 1942, side 59, anførte østre landsrets dom, og udtalelsen fra socialministeriet,

at man, når der laves en teaterlov, må have klare og ensartede regler for alle skuespillere,

at skuespillere bør ligestilles med andre ansatte i henseende til feriemærker,

at de nugældende bestemmelser ifølge normalkontrakterne omgås derved, at man engagerer skuespillerne til gager, der ligger lidt over de i kontrakten fastsatte satser og derved forringer skuespillernes økonomiske forhold. Der er således eksempler på, at skuespillere ved provinstournéer i flere tilfælde er engageret til 41 kr. om dagen,

at skuespillere, der er ansat ved københavnske teatre i sæsonengagement (9 måneder) får meddelt ferie med løn med 15 dages varsel, ofte i april måned, når de pågældende skuespillere ikke deltager i den løbende forestilling,

at dette betyder en ringere stilling for skuespillere i denne henseende end for andre, idet disse enten får feriemærker eller ferie med løn i den egentlige ferietid,

at skuespillere, der er sæsonengageret, kun er sikret engagement i 9 måneder og derfor ikke kan sidestilles med andre, der er engageret fortløbende, og således får ferie med sædvanlig løn indenfor de almindelige feriemåneder,

at skuespillere, der arbejder søn- og helligdage hele året i særlig grad har behov for ferie og økonomisk tryghed i ferien,

at det ved flere afgørelser er fastslået, at skuespillere er feriemærkeberettiget, jfr. således direktoratets afgørelse af 22. september 1949 i sag j. nr. G VI — 238/49,

at den omstændighed, at nogle enkelte skuespillere er højt gageret og derfor ikke har økonomisk behov for feriemærker, ikke bør influere på, at feriemærker spiller en stor økonomisk rolle for over 90 pct. af standen, og

at det iøvrigt ikke er i strid med ferielovens regler, at også enkeltpersoner med høj gage får feriemærker.

Teaterdirektørernes repræsentanter har heroverfor anført:

at den nugældende organisationsmæssige ordning, der ikke savner noget i retning af klarhed, er resultatet af indgående forhandlinger i forbindelse med fastlæggelsen af normalkontrakterne og derfor ikke bør fraviges ved en lovbestemmelse. Med hensyn til gældende ret må det fremhæves, at af østre landsrets dom (U. F. R. 1940 side 392) fremgår det, at ferielovens § 1, stk. 3, ikke giver socialministeriet beføjelse til at træffe generelle afgørelser omfattende f. eks. alle skuespillere,

at man må protestere imod påstanden om, at omgåelser af de nugældende bestemmelser skulle have fundet sted i omfang af betydning, idet det lyder lidet sandsynligt, at provinsteaterdirektørerne skulle praktisere det påståede forretningsfif for blot at spare 60 øre om dagen på enkelte personers gage, hvis engagement som regel omfatter en måned eller to,

at praksis viser, at mange skuespillere får ferie i juni, nogle i maj og enkelte i april (ifølge tilladelse fra direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet), idet april måned er med-

taget i ferieperioden efter skuespillerorganisationernes ønske, da mange skuespillere, som havde et længere vinterengagement, hindredes i at holde ferie, når de tiltrådte et sommerengagement først i maj måned,

at skuespillere er tilbøjelige til at betragte feriepengene som et tillæg til gagen og overser, at ferielovens hensigt er at sikre de funktionærgrupper, den omfatter, ferie og ikke en camoufleret lønforhøjelse,

at det er rigtigt, at mange skuespillere også må medvirke i forestillinger på helligdage, til gengæld får mange kompensation herfor ved, foruden den lovmæssige ferie, ekstraordinært at kunne holde „hel ferie" (når de hverken prøver eller medvirker i en forestilling) og „halv ferie", når de f. eks. enten kun medvirker i en løbende forestilling eller blot deltager fra 1—4½ time i dagprøverne på den kommende forestilling. Disse „ferieperioder" kan variere fra flere uger til flere måneder og er blevet særdeles hyppige i de senere år, hvor længden af den garanterede engagementstid for sæsonengagerede har gennemgået en udvikling udelukkende til skuespillernes fordel,

at det ikke er i overensstemmelse med ferieloven — som social beskyttelseslov — at også skuespillere med stjernegage (undertiden flere hundrede kroner pr. dag) skal have krav på feriemærker,

at den nuværende ordning er udtryk for den højeste økonomiske belastning, teatrene kan bære, idet de alle med en enkelt undtagelse kæmper en kamp for eksistensen på grund af et katastrofalt misforhold mellem stærkt øgede udgifter og små indtjeningsmuligheder.

Inden endelig stilling til spørgsmålet tages i udvalget, ønsker udvalget at høre direktoratets udtalelse til spørgsmålet.

Under hensyn til, at kommissionens arbejde søges fremskyndet mest muligt, anmoder man høfligst om at få direktoratets udtalelse snarest belejligt.

P. U. V.

(sign.) **Louis le Maire.**

Bilag 9.

SOCIALMINISTERIET

København, den 16. juni 1950

Justitsministeriets teaterudvalg.

I en til direktoratet for arbejds- og fabrikstilsynet stilet, af direktoratet hertil fremsendt skrivelse af 14. december 1949 har justitsministeriets teaterudvalg udbedt sig en udtalelse vedrørende et af skuespillerforbundets repræsentanter i udvalget fremsat forslag om, at der i en lov om privatteatrenes forhold optages en bestemmelse af følgende ordlyd: „Skuespillere omfattes af reglerne i lov nr. 170 af 13. april 1938 om ferie med løn".

Direktoratet for arbejds- og fabrikstilsynet har fremsendt sagen til socialministeriet med indstilling om, at henvendelsen må blive besvaret af ministeriet.

Direktoratet har herved for sit vedkommende udtalt, at det må anse en bestemmelse som den af skuespillerforbundets repræsentanter foreslåede for overflødig, under hensyn til at reglerne i ferieloven i forvejen afgrænser kredsen af de personer, der hører under denne lov samt til, at skuespillere i almindelighed vil henhøre under denne kreds af personer. Direktoratet går herved ud fra, at det ikke er meningen med den foreslåede bestemmelse at udvide kredsen af personer, der omfattes af ferieloven.

En bestemmelse som den foreslåede vil iøvrigt efter direktoratets formening kunne give anledning til tvivl, da bestemmelsen formentlig ikke blot vil omfatte skuespillere ved privatteatrene, men også andre skuespillere, og selv om disse normalt vil henhøre under ferieloven, kan det efter direktoratets opfattelse dog meget vel tænkes, at en skuespillers beskæftigelse som sådan i visse tilfælde ikke uden videre vil kunne henføres under ferieloven, f. eks. hvis den pågældende optræder for foreninger og lignende.

Direktoratet har endelig udtalt, at det vil finde det upraktisk at have bestemmelserne om, hvem der henhører under ferieloven, spredt i flere love.

Under henvisning til det således anførte mener direktoratet ikke at kunne anbefale, at en bestemmelse som den foreslåede optages i en eventuel lov om privatteatrenes forhold.

I denne anledning skal man meddele, at socialministeriet for sit vedkommende kan henholde sig til det af direktoratet for arbejds- og fabrikstilsynet udtalte.

P. M. V.

E. B.

sign. **V. Wedell-Wedellsborg.**

Udkast til fundats for teatrenes understøttelsesfond.

Stk. 1. Der oprettes en fond, der kaldes „Teatrenes Understøttelsesfond", og hvis formål skal være at yde understøttelse til skuespillere, teaterledere, instruktører og teaterembedsmænd, der på grund af alder eller sygdom har behov for økonomisk støtte. Fondens hovedformål er at yde alderdomshjælp.

Stk. 2. Fondens midler tilvejebringes dels ved en afgift, der betales af teatervirksomheder der drives på justitsministeriel bevilling, dels ved midler, der fremskaffes fra anden side.

Stk. 3. Af de midler, der indbetales til fonden, skal pct. af det for hver sæson indbetalte beløb anbringes som fondens kapital, medens restbeløbet udbetales som understøttelse. Når fondens kapital har nået et beløb af kr. , kan de derefter indbetalte beløb fuldt ud anvendes som understøttelser.

Stk. 4. De midler, der skal udgøre fondens kapital, anbringes i kredit- eller hypotekforeningsobligationer, aktier, pantebreve eller andre aktiver efter bestyrelsens bestemmelse. Kapitalen overgives overformynderiet til forvaltning. Indtil kapitalen har nået en størrelse af kr. , tilskrives renterne eller udbyttet kapitalen, hvorefter rente eller udbytte kan anvendes til udbetaling som understøttelser.

Stk. 5. Hjælpefondens bestyrelse skal bestå af 4 repræsentanter, udpeget af de bidragydende bevillingshavere eller institutioner, og samme antal repræsentanter blandt skuespillere, instruktører og teaterembedsmænd. Justitsministeriet udpeger desuden som formand for bestyrelsen en med teaterforhold kendt person, der ikke tilhører de ovennævnte kategorier, eventuelt en statstjenestemand.

Hvervet som bestyrelsesmedlem er ulønnet. Formanden oppebærer dog et af justitsministeriet fastsat honorar. Bestyrelsen antager en statsautoriseret revisor og den fornødne kontorhjælp og afholder udgifterne hertil forlods af de midler, der iøvrigt anvendes til udbetaling af understøttelser. Bestyrelsen udarbejder forslag til en bestyrelsesvedtægt, der forelægges justitsministeriet til godkendelse.

Bestyrelsens beslutninger træffes ved simpel stemmeflerhed af de tilstedeværende bestyrelsesmedlemmer. I tilfælde af stemmelighed gør formandens stemme udslaget. Bestyrelsen er beslutningsdygtig, når formanden og mindst 2 repræsentanter for hver af de to grupper er til stede.

Stk. 6. Bevillingshavernes bidrag, jfr. post 2, består i en afgift på 1 pct. af teatrets spilleindtægt, heri ikke medregnet garderobevederlag og procentuelle forfatterhonorarer. Det påhviler bevillingshaverne hver måned at indbetale de pågældende beløb til fonden.

Stk. 7. Der udarbejdes hvert år et driftsregnskab og en status for fonden. Regnskabet revideres af en statsautoriseret revisor og indsendes til justitsministeriet til godkendelse.

Stk. 8. Bestyrelsen fastsætter i vedtægten retningslinier for størrelsen af de enkelte understøttelser, og i hvilke tilfælde disse skal ydes med et beløb en gang for alle og i hvilke tilfælde som en fortløbende understøttelse.

Bestyrelsen fastsætter desuden retningslinjer for de betingelser, ansøgerne skal opfylde.

Bilag 11.

JUSTITSMINISTERIETS TEATERUDVALG

København, den 13. august 1949

Undervisningsministeriets udvalg angående en revision af Bernerkonventionen, adr. undervisningsministeriet.

Justitsministeriets teaterudvalg, der har til opgave at afgive indstilling angående den fremtidige ordning af privatteatrenes forhold, har under sit arbejde haft lejlighed til at beskæftige sig med de særlige problemer, der opstår gennem de talrige amatørforestillinger i foreningskredse. Der tænkes herved navnlig på de halvprofessionelle foretagender, der arbejder på merkantil basis, og hvis virksomhed på en række punkter kolliderer med den professionelle teatervirksomhed, der herigennem påføres en hård konkurrence. Det må i denne forbindelse anses for at være i særlig grad betænkeligt, at der ved sådanne forestillinger frit kan gøres brug af det repertoire, hvortil de professionelle teatre har erhvervet rettighederne, hvilket hænger sammen med forestillingernes karakter af foreningsforstillinger.

Der er indenfor udvalget enighed om, at der bør søges gennemført en ordning, hvorefter amatørteatrene i hovedsagen arbejder under de samme vilkår med hensyn til fremskaffelse af deres repertoire som de professionelle teatre, men spørgsmålet herom henhører, så vidt det kan ses, under forfatterlovgivningens område.

Man skal derfor tillade sig at henstille til overvejelse, om der måtte kunne søges gennemført en ændring af forfatterloven, således at fremførelse i en forening af et beskyttet dramatisk værk anses som en offentlig fremførelse af dette i forfatterlovens forstand, hvorefter en sådan fremførelse altså kræver forfatterens samtykke.

P. U. V.

(sign.) **Louis le Marie.**

Bilag 12.

JUSTITSMINISTERIETS TEATERUDVALG

København, den 17. marts 1950

Justitsministeriet.

Under henvisning til stedfunden forhandling med justitsministeriet angående det af udvalget i skrivelse af 13. august 1949 rejste spørgsmål om en ændring af forfatterloven skal man herved, efter at spørgsmålet har været gjort til genstand for yderligere forhandling i udvalget fremsætte følgende supplerende bemærkninger i forbindelse med med det fremsatte forslag.

Som nævnt i udvalgets skrivelse af 13. august 1949 har udvalgets overvejelser navnlig haft sigte på de halvprofessionelle foretagender, der på merkantil basis opfører amatørforestillinger i foreningskredse.

Udvalget har senere med henblik på en imødegåelse af den ubillige konkurrence, der herved påføres de professionelle teatervirksomheder udarbejdet udkast til en lovbestemmelse, der i bevillingsmæssig henseende skulle foreskrive, at der til optræden af en forenings medlemmer indenfor selve foreningen og til enkelte opførelser iøvrigt indenfor foreningsrammer kræves bevilling, såfremt vederlag ydes, og hvorefter en forestilling kun kan anses for givet uden vederlag, når der ikke for virksomhedens udøvelse til arrangører eller medvirkende ydes betaling under nogen form.

Det vil formentlig være hensigtsmæssigt, om forfatterlovens regler eventuelt kunne udformes på linie hermed, således at en bestemmelse som den af udvalget foreslåede altså eventuelt kunne gå ud på, at fremførelse i en forening af et beskyttet dramatisk værk anses som en offentlig fremførelse i forfatterlovens forstand, når der ydes betaling under nogen form til arrangører eller medvirkende, hvorefter en sådan fremførelse altså kræver forfatterens samtykke.

P. U. V.

(sign.) **Louis le Maire.**

Bilag 13.

JUSTITSMINISTERIETS TEATERUDVALG

København, den 8. november 1951.

Justitsministeriet.

Justitsministeriets teaterudvalg er i disse dage ved at tilendebringe sit arbejde. Netop samtidig er der imidlertid overfor udvalget rejst spørgsmål om, hvilke forholdsregler der vil kunne træffes til imødegåelse af den krise, som under de herskende økonomiske forhold er indtrådt for provinstournéerne.

Den nævnte krisetilstand er, ikke mindst for skuespillerne, blevet ganske overordentlig følelig. Nogle tournéer har i indeværende efterår kun haft en sæson af omkring 1 måneds varighed, og det vil naturligvis under disse forhold være særdeles vanskeligt for skuespillerne at lade sig engagere til sådan virksomhed. For provinsens teaterliv vil det i denne uholdbare situation være af afgørende betydning, at der ydes hurtig og virksom støtte, og der kan muligt i forbindelse hermed blive tale om en mere eller mindre vidtgående omorganisering af hele denne side af vort teatervæsen.

Man havde overvejet, om spørgsmålet burde tages op inden for udvalget, hvor beslægtede problemer, således navnlig de bygningsmæssige vanskeligheder, i forvejen har været drøftede. Udvalgets arbejde måtte i så fald have været videreført, eventuelt efter afgivelsen af den nu udarbejdede betænkning, hvorved bemærkes, at de nævnte overvejelser næppe vil komme til at udøve nogen direkte indflydelse på selve teaterlovens udformning.

Imidlertid har man fundet, at spørgsmålet naturligere måtte henhøre under teaterrådets område, idet rådet dog muligt under beskæftigelsen hermed må suppleres med yderligere sagkyndige.

Udvalget skal derfor tillade sig at henstille til justitsministeriet, at man anmoder teaterrådet om med udgangspunkt i den opståede krisesituation at tage spørgsmålet om den fremtidige understøttelse af tournévirksomhederne op til samlet og indgående overvejelse, således at man heri inddrager de spørgsmål vedrørende tournéforetagendernes organisation og virkeform, der måtte skønnes at stå i naturlig forbindelse hermed.

Det skal understreges, at forholdenes udvikling må gøre det overordentlig ønskeligt, at sagens behandling søges fremskyndet mest muligt.

P. U. V.

(sign.) **Louis le Maire.**

Det administrative bibliotek
Slotsholmsgade 12
1216 København K
Tlf. (01) 12 25 17